

Ο ΙΑΤΡΟΣ

ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΩΜΙΚΩΝ

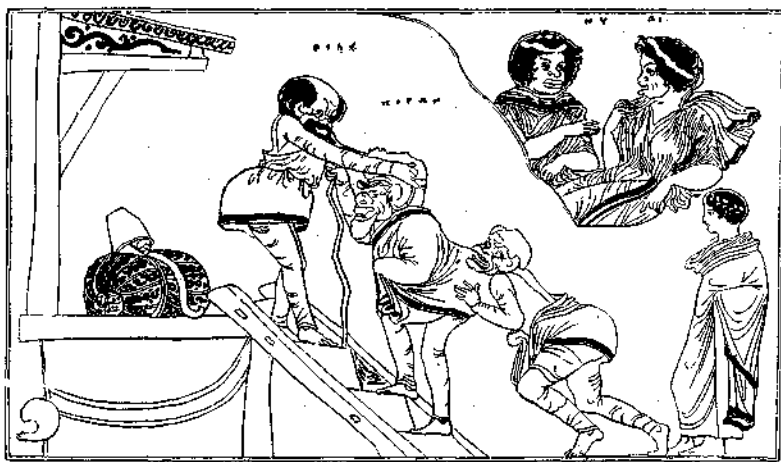
ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ

Εἰς τὰς κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους κατέχει ἀναντιρρήτως ὁ ἰατρός μείζονα θέσιν παρ' ὅσῃν εἰς τοὺς λοιποὺς συλλήβδην ἀρχαίους κωμικοὺς καὶ τοῦτο, διότι, ὡς προείπομεν, ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν πρὸς ἀναζήτησιν ἔνδεκα ἀκέραια ἔργα του. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τούτων, μόνον αἱ ἐννέα κωμωδίαὶ του παρέσχον ἡμῖν ὕλην σχετιζομένην πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα. Ταύτης τὰ πορίσματα προτιθέμενοι νὰ ἐκθέσωμεν ὑμῖν σή-

Καὶ ἤδη, ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν εὐθυμοτάτην καὶ τόσον χαριτωμένην, διὰ τὴν ἀπλότητα καὶ ζωηρότητα συγχρόνως αὐτῆς, κωμωδίαν, τὴν ἐπιγραφομένην:

ΟΡΝΙΘΑΣ

Εἰς ταύτην ἐφαντάσθη ὁ Ἀριστοφάνης νὰ δημιουργήσῃ μίαν ἰδεωδὴ δημοκρατικὴν ἀπομακρυνεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐκμηδενίζει τὴν

Εἰκὼν ἀριθ. 1. — Παρωδία τοῦ Κενταύρου Χείρωνος πάσχοντος καὶ ἐπικαλουμένου τὴν ἰατρικὴν βοήθειαν τοῦ Ἀπόλλωνος¹.

μερον, ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ θιξώμεν, ὅσον οἶόν τε ἀδρομερῶς, καὶ τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας ὑποθέσεις τῶν ἔργων τοῦ δαιμονίου κωμικοῦ, ὅπως καταστήσωμεν ἐγκυκλοπαιδικωτέραν πῶς τὴν ἡμετέραν ἰατρικὴν μελέτην. Διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον παραθέτομεν ὑμῖν καὶ ὀλίγας τινὰς εἰκόνας, σχετιζομένας πρὸς τὰς κωμωδίας ἐν γένει τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ τὸ σκηνηκὸν αὐτῶν μέρος. Τινὲς τῶν εἰκόνων τούτων τολμῶμεν νὰ ἰσχυρισθώμεν, ἄνευ ἀρχαιολογικῶν ἀξιώσεων, ὅτι εἶνε ὄχι πολὺ γνωσταὶ καὶ συνήθεις, προσερχόμεναι ἐξ ἀρχαιότατων ἀγγείων, ὡς θέλετε παρατηρήσει (εἰκὼν ἀριθ. 1).

ἰσχὺν τῶν θεῶν, καὶ διὰ τῆς ἐπιμόνου θελήσεως δύο ἡρώων τῆς κωμωδίας του, τοῦ Πεισθεταίρου καὶ τοῦ Εὐέλπιδου, ἐπιβαινόντων τοῦ μὲν κολοιοῦ τοῦ δὲ κορώνης, κτίζει ὀλόκληρον πόλιν εἰς τοὺς

¹ Ἡ εἰκὼν αὕτη προερχομένη ἐκ παραστάσεως ἀγγείου ἐκδ. Wille (El. τομ. II) παρίστα ἰσχυρῶς ἀγνωστὴν κωμωδίαν τοῦ Ἀριστοφάνους κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔνθα τὸ ὄνομα . . ΘΙΑΣ συμπληρωτέον ἴσως διὰ τοῦ Ξανθίας ἢ Πυθίας ἢ Λεπιδίας, κατὰ τὸν Ραποφία, διότι ὡς τοιοῦτος ἀπαντᾷ ὁ Ἀπόλλων ὡς ἰατρός εἰς τὰ παθήματα τοῦ Κενταύρου Χείρωνος. Ἐκπροσωπεῖται ἐνταῦθα ὑπὸ δύο ἡθοποιῶν κωμικῶς κυπτόντων πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἴππου.

αἰθέρας, ἣν ὀνομάζει Νεφελοκοκκυγία, καὶ ἣς οἱ κατοικοὶ ἦσαν τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ.

Σκηναὶ ἀμιμήτου κωμικότητος τελοῦνται κατὰ τὴν μεταβασιν καὶ ἀφίξιν τῶν δύο Ἀθηναίων εἰς τὴν ἐναέριον πόλιν. Οὗτοι διευθύνουσι τὰ πάντα ἐφεξῆς. Ἀναστατώνουσι ὅλα τὰ πτηνὰ, κινούντες αὐτὰ εἰς ἀποστασίαν κατὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θεῶν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐνσπείρουσιν αὐτοῖς τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὸν θεὸν τῆς Ἰατρικῆς καὶ πατέρα τοῦ Ἀσκληπιοῦ Ἀπόλλωνα. Ἴδου τί τοῖς λέγουσι περὶ αὐτοῦ.

«Στείλατε εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κόρακας» διὰ τὰ τοῖς ἀποδείξωσι τὴν θεϊκὴν δύναμιν» σὰς, ἐξορύσσοντες τοὺς ὀφθαλμούς ὄλων τῶν» ζευγηλατικῶν βοῶν καὶ τῶν προβάτων των,» ἐπειτα δὲ ἂν τοῖς ἀρέσῃ, ὡς προσκαλέσωσι τὸν» ἰατρὸν Ἀπόλλωνα νὰ τὰ θεραπεύσῃ, ἀφοῦ δὲ» καὶ πληρώνεται ἐπὶ τούτῳ».

(Εἰθ' Ἀπολλων ἰατρός γ' ὦν ἰάσθω· μισθοφορεῖ δέ...)

Ἐκ τῆς κωμωδίας ταύτης μανθάνομεν συγχρόνως, ὅτι, ὅσοι ἔχουσιν εὐτυχίαν ἔχουν καὶ τὴν καλλιέραν υγιείαν, διότι ὁ δυστυχὴς ἀνθρώπος οὐδέποτε υγιαίνει.

(Ὡς ἀνθρώπος γε κακῶς πράττων ἀτεχνῶς οὐδὲς υγιαίνει).

ΟΙ ΣΦΗΚΕΣ

Εἰς τὴν κωμωδίαν ταύτην δίδει εἰς τὸν Ἀπόλλωνα πολὺ κολακευτικώτερα ἐπίθετα. «Ἀπολλων ἀποτρόπαιε», τὸν ἀποκαλεῖ, ἦτοι ἀντιλήπτορ καὶ προστατά.

Ἐνταῦθα εὐρίσκομεν παραδόξως, ὅπως καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας κωμωδίας του, ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης, ὡς καὶ πλείστοι ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, εἶχεν ἰκανὰς ἰατρικὰς γνώσεις καὶ ἰδίως υγιεινάς· συχνότατα δὲ, καίτοι κατηγορεῖ τοὺς ἰατροὺς καὶ τὰ φαρμακὰ των, δίδει ὁ ἴδιος συμβουλὰς ἰατρικὰς καὶ φαρμακὰ.

Ἀλλὰ καὶ χειρουργικὰς συμβουλὰς τὸν βλέπομεν πολλακίς διδόντα ἐν τῇ ἰδίᾳ κωμωδίᾳ. Ἴδου λ. χ. εἰς Φιλοκλέων, ὅστις ἔπασχεν ἐκ δικομανίας καὶ ἐνεκλείσθη ἕνεκα τούτου εἰς τὸν οἶκόν του, ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ υἱοῦ, πρὸς σωφρονισμόν. Οὗτος διηγῆται εἰς φίλον του δικηγόρον, τὸ ἀνέκδοτον γυναικὸς τινος Σουβαρίτιδος, ἣτις, ἡμέραν τινὰ εἰς τὴν ἐξοχὴν, ἔσπασε τὰ κόκκαλα ἐνὸς ἀκκνοχοίρου καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἠπείλει ὅτι θὰ τὴν καταγγείλῃ, αὐτὴ τῷ ἀπέντησε·

«Μὰ τὴν Περσεφόνην, ἂν ἀντὶ νὰ σιέπτησαι διὰ τοιαύτην καταγγελίαν, εἶρεχες ν' ἀγοράσῃς

ἓνα καλὸν ἔμπλαστον διὰ τὰ σπασμένα πλευρά σου, θὰ εἶχες πολὺ περισσύτερον μυαλό».

Ἄλλοτε πάλιν, εἰς ἓνα ἄνδρα Σουβαρίτην, πείσονται ἐκ τοῦ ἄρματος καὶ σπάσαντα τὴν κεφαλὴν του, διότι ἠγνοεῖ νὰ ἠνοχῆ, λέγει «νὰ μὴ χάνῃ καιρὸν ματαίως, ἀλλὰ νὰ σπεύσῃ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἰατροῦ Πατάλου, διότι κάθε ἀνθρώπος εἶναι μὲ τὴν τέχνην του εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον».

«Ἐρδοί τις ἦν ἕκαστος εἰδείη τέχνην».

Τὸ ὄνομα τοῦ ἰατροῦ τούτου (Πιττάλου) τὸ βλέπομεν συχνὰ ἀναφερόμενον εἰς τὰς κωμωδίας τοῦ Ἀριστοφάνους. Φαίνεται ὅτι ἦτο Δημοτικὸς ἢ Δημοσιος ἰατρός, ὡς θὰ εἴπωμεν βραδύτερον.

Εἰς τὴν αὐτὴν κωμωδίαν συμβουλεύει ἐπίσης ὁ Ἀριστοφάνης, διὰ τοῦ στόματος τοῦ Βδελυκλέωνος, πῶς πρέπει νὰ κατακλινῆται τις εὐοχημόνως.

Τὰ γόνατ' ἔκτεινε καὶ γυμναστικῶς Ἰγρὸν χύτλασον σεαυτὸν ἐν τοῖς στρώμασιν (στῆχ. 1212-13)

Ἐκ τοῦ ἰδίου μανθάνομεν, ὅτι τοὺς δοθεῖνας ἐκάλυπτον, κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διὰ καταπλάσματος ἐκ σκορόδων, ὅπως καὶ σήμερον ὁ λαὸς μας διὰ κρομμύων. (Δοθῆναι σκόροδον ἡμφισμένῳ, 1172).

ΕΚΚΛΗΣΙΑΖΟΥΣΑΙ

Εἰς τὴν κωμωδίαν ταύτην εὐρίσκομεν ἀρκετὰ περὶ Ἰατρικῆς καὶ ἰατρῶν.

Ἐν πρώτοις, εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ ὁ Χρέμης (ὅστις ἐκπροσωπεῖ τὸν Δῆμον τῶν Ἀθηναίων) συμβουλεύει «νὰ ἐνδύονται θερμῶς τὸν χειμῶνα, διότι, ἂν ἡ πόλις, προσθέσει, ἐχορήγει ἐπανωφόρια εἰς τοὺς ἀπόρους πολίτας, οὐδεὶς θὰ ἔπασχεν ἐκ πλευρίτιδος».

Εἰς τὴν αὐτὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ ἀπαντῶμεν καὶ τὸ χαριτωμένον ἐπεισόδιον Νεοκλείδου τινός, ὅστις, φαίνεται, ἔπασχεν ἐκ βλεφαρίτιδος. Ἐνῶ λοιπὸν εἶχε λάβει καὶ οὗτος τὸν λόγον καὶ ἤρχισε νὰ δημηγορῆ, ὁ λαὸς τοῦ ἐπιτίθεται. «Καὶ πῶς τολμᾷς, προκομμένε, τῷ λέγουν, νὰ δώσῃς καὶ σὺ τὴν γνώμην σου περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως, ἐνῶ δὲν ἤξεύρεις οὔτε τὰ μάτια σου νὰ σώσῃς».

Ἀλλὰ τί ἠθέλατε νὰ κάμω; ἀπαντᾷ οὗτος· ὡς νὰ εἶλεγε· (μήπως εἶχον ἰατρὸν τινα εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ με θεραπεύσῃ;)

Τότε, τῷ ἀπαντᾷ, ὁ Βλέπυρος, ὡς ἐπέθετες ἀλοιβὴν ἀπὸ σκόροδα καὶ φλάμον ἐπάνω εἰς τοὺς ὀφθαλμούς σου, καθ' ἄλλην τὴν νύκτα... Διὰ

νὰ σοὺ πέσωσι καὶ ὄσα βλέφαρα σοῦ ἔμειναν ἀκόμη (μὲ ἄλλας λέξεις).

Τὸν Νεοκλείδην τούτον θ' ἀπαντήσωμεν καὶ εἰς τὸ Ἀσκληπιεῖον, εἰς τὴν κωμωδίαν τὸν Πλοῦτον, ἐνθα τῷ ἐφήρμωσαν ἀκριβῶς τὴν τίσσον μαλακικὴν ταύτην καὶ φιλόανθρωπον θεραπείαν.

Εἰς τὴν αὐτὴν κωμωδίαν εὐρίσκομεν τὴν γυναῖκα Β. διηγουμένην, ὅτι ὁ σύζυγός της ὄλην τὴν νύκτα ἔβηχεν, ἐπειδὴ εἶχε φάγει πολλὰς σαροδέλλας — (τριχίδων ἐσπέρως ἐμπλήμενος).

Ὡστε δὲν λησμονεῖ νὰ κάμῃ καὶ διαιτητικὰς παρατηρήσεις ἐνίοτε.

Εἰς τὸν στῆχ. 363-69 γίνεται λόγος πολὺς περὶ δύο ἰατρῶν, τοῦ Ἀμύνωνος καὶ τινος Ἀντισθένης, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς συγχρόνου προσκλήσεως αὐτῶν παρὰ πολίτην τινί, τῷ Βλεπύρῳ.

Οὗτος εἶχε πάθει, φαίνεται, ἐξ ἰσχυρᾶς ἐντερικῆς ἐμφράξεως, ἕνεκα βρώσεως μεγάλῃς ἀχλάδος (ἀχράδος). Φωνάζει λοιπὸν νὰ προσκαλέσωσιν ἀμέσως παρ' αὐτῷ τοὺς εἰρημένους ἰατροὺς. Ἀλλὰ μὴ μ' ἐρωτᾶτε, παρακαλῶ, ποίου εἶδους ὑπαινιγμούς κάμνει εἰς βάρος τῶν δύο ἀτυχῶν τούτων Ἀσκληπιαδῶν ἢ ἀχαλίνωτος γλώσσά του, διότι μόνον τὸ Ἄριστο... φανικὸν δὲ καὶ δηκτικὸν πνεῦμά του θὰ ἠδύνατο νὰ παραθέτῃ ἄνευ προσωπικοῦ κινδύνου τοιαῦτα εὐφυολογήματα, ἐν πλήρει ἀκροατηρίῳ.

Ἴδου περίπου τί λέγει ἐν πρωτοτύπῳ.

Τίς ἂν οὖν ἰατρὸν μοι μετέλθοι καὶ τίνα; Τίς τῶν κατα... δεινός ἐστι τὴν τέχνην; Ἄρ' οἶδ', Ἀμύνων; Ἄλλ' ἴσως ἀρνήσεται. Ἀντισθένη τις καλεσάτω πάση τέχνῃ, οὗτος γὰρ ἄνθρωπος ἕνεκά γε στεναγμάτων οἶδεν τί... βούλεται...

Περὶ τῶν δύο λοιπῶν τούτων ἰατρῶν, οὓς τόνσον εἰρωνεύεται, εὐρίσκομεν εἰς τὸν σχολιαστήν, ὅτι ὁ μὲν πρῶτος ἦτο μαλθακὸς τις καὶ ἐταιρικὸς, ὁ δὲ δεύτερος θηλυπρεπὴς καὶ... καταπύγων.

ΘΕΣΜΟΦΟΡΙΑΖΟΥΣΑΙ

Εἰς τὴν κωμωδίαν ταύτην, ὅπως καὶ εἰς τὰς Νεφέλας θὰ ἴδωμεν, εἰρωνεύεται ἀπ' εὐθείας τὸν Ἰπποκράτην καὶ τοὺς ὄπαδούς του.

Ἡ ὑπόθεσις τῶν Θεσμοφοριαζουσῶν περιστρέφεται κυρίως εἰς τὸν δηκτικώτατον σατυρισμὸν τοῦ Εὐριπίδου.

Αἱ γυναῖκες τῶν Ἀθηναίων, πανηγυρίζουσαι τὰς ἑορτὰς τῆς Δήμητρος, ὀρκίζονται νὰ ἐδικηθῶσιν ἔμμανῶς τὸν Εὐριπίδην. τῆς λαχανοπωλητρίας τὸν υἱόν, ὡς περιφρονητικῶς τὸν ἠνόμαζον, ὅστις τόσα ἔγραψε κατ' αὐτῶν εἰς τὰ δράματά του. Ἐσχέθη λοιπὸν οὗτος νὰ πέμψῃ

τὸν πενθερόν του Μνησιλόχον εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν γυναικῶν, μετρημισμένον εἰς γυναῖκα, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπως ἐξευμενίσῃ ταύτας ἀπέναντί του.

Ἀλλὰ τὸ διάδημα δὲν ἦτο καὶ πολὺ ἀκίνδυνον, διότι ἂν ἀνεκαλύπτετο τὸ γένος τοῦ γέροντος τούτου ἀμαρτωλοῦ, ἢ θέσις τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν ἐξηγρωμένων ἐκ τῆς ὀργῆς θηλυκῶν ῥητόρων, δὲν θὰ ἦτο διόλου ἐξησφαλισμένη. Τοῦτο καλῶς γνωρίζων λοιπὸν ὁ Μνησιλόχος ἐκφράζει τοὺς φόβους του καὶ ζητεῖ ἀσφάλειαν ζωῆς. Τότε ὁ Εὐριπίδης τοῦ ὑπόσχεται ὅτι θὰ σπεύσῃ ὁ ἴδιος νὰ τὸν σώσῃ, μόλις ἴδῃ τοιοῦτον κίνδυνον. Ἄλλ' ὁ Γερμνησιλόχος τοῦ ἀπαντᾷ: «Δὲν ἀκούω ἐγὼ ἀπὸ λόγια, μὰ τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ δὲν πηγαῖω, ἂν δὲν μοῦ ὀρκισθῆς, ὅτι θὰ με λυτρώσῃς».

— Σοῦ ὀρκίζομαι λοιπὸν, τῷ λέγει ὁ Εὐριπίδης, εἰς τὸ ὄνομα τῶν ἀέρων, οἵτινες σχηματίζουν τὸν θρόνον τοῦ Διός. (Ὄμνημι τοῖννην αἰθέρ' οἰκησιν Διός. Στῆχ. 274). Ἄλλ' ὁ Μνησιλόχος, μὴ θεωρῶν ἀρκούντως ἰσχυρὸν τὸν ὄρκον τοῦτον, τῷ λέγει:

Τί μᾶλλον ἢ τὴν Ἰπποκράτους ἐνουσίαν;

Μὲ ἄλλας λέξεις δηλ. Καὶ τί τάχα ὄρκος εἶνε αὐτός; Μοῦ ὀμνύεις εἰς τὰ κουροφέξαλα τοῦ Ἰπποκράτους περὶ ἀέρος καὶ ὑδάτων;

— Τότε, ἂν δὲν δέχῃσαι αὐτὸν τὸν ὄρκον, σοῦ ὀμνύω εἰς τὸ ὄνομα ὄλων συλλήβδην τῶν θεῶν, διὰ τὰ πιστεύσῃς, τῷ ἀπαντᾷ ὁ Εὐριπίδης.

ΑΧΑΡΝΗΣ

Καὶ ἡ κωμωδία αὕτη τοῦ Ἀριστοφάνους ἔχει ὡς ὑπόθεσιν τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ τὰ ἐκ τούτου κακὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Δημαγωγοὶ ὑπερισχύουσι, τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης ἐξαιρονται ὑπὸ τινος Δικαιοπόλιδος, ὅστις μὴ κατορθῶντων νὰ γίνῃ ἀκουστός ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, κλείει ἰδιαιτέρως μυστικὴν συνθήκην μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἀπολαμβάνει αὐτὸς μόνος τὰ ἀγαθὰ τῆς εἰρήνης. Πρὸς τοῦτο πέμπει τὸν Ἀμφίθεον νὰ τῷ φέρῃ ἀντὶ 8 δραχμῶν τὰς σπονδὰς τῆς εἰρήνης ταύτης. Οὗτος δ' ἐπιστρέφει φέρων ταύτην ἐντὸς καλάθου, ὡς βλέπετε εἰς ὠραίαν εἰκόνα ἀρχαίου ἀγγείου, ἣν σὰς παραθέτομεν. (Ἰδ. εἰκ. ἀρ. 2. Εἰς δὲ τὴν εἰκ. ἀρ. 3 βλέπετε ἐπίσης ἐκ τῶν Ἀχαρνῶν Τελετοποῖον ἀφιερῶντα τὸ γνωστὸν τῶν Διονυσίων κάνιστρον καὶ ἐπιχαίροντα διὰ τὴν ἐξαγορασθεῖσαν 30ετῆ εἰρήνην).

Εἰς Βοιωτὸς λοιπὸν γεωργός, παραπονοῦμενος

διὰ τὰ πολλὰ κακὰ τοῦ πολέμου, λέγει εἰς τὸν Δικαιοπόλιν (στ. 1025-1030).

— Ἐχασα τὰ μάτια μου κλαίων τὰ χαμένα βόδια μου. Δός μοι παρακαλῶ καρμῖαν ἀλοιφὴν διὰ νὰ τὰ θεραπεύσω (ἐννοεῖ τὴν εἰρήνην, ἣν πρὸ ὀλίγου τῷ ἔφερον ὁ Ἀμφίθεος).

— Ἀλλά, ὦ παμπόνηρος, τῷ ἀπαντᾷ οὗτος, διὰ ποῖον μ' ἐκλαμβάνεις; Μὴ ἐνόμισας, ὅτι εἶμαι κἀνεὶς ἰατρός δημοτικὸς ἐγώ; Ἄν ζητῆς

Εἰκὼν ἀριθ. 2. — Ὁ Ἀμφίθεος καὶ ὁ Δικαιοπόλις εἰς τοὺς Ἀχαρνῆς τοῦ Ἀριστοφάνους¹.

τοιούτους, πήγαινε νὰ εὖρης ὄσους θέλεις εἰς τὸν Πιττάλου.

Ἐνταῦθα περιφρονεῖ, βλέπετε, πάλιν τοὺς ἰατροὺς τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἰδίως τοὺς δημοσιεύοντας, οἵτινες εὕρισκοντο πολυάριθμοι, φαίνεται, εἰς τὸν Πιττάλου τὸ ἰατρεῖον, τὸ δημόσιον.

Ἐν τούτοις, ἐπιμένοντος τοῦ γεωργοῦ εἰς τὰς ἰκεσίας, ὅπως τῷ ἐνσταλαξῆ φάρμακόν τι εἰς τὸν καλαμίσκον, ὁ Δικαιοπόλις ἀπαντᾷ ἀποτόμως.

¹ Οἱ δύο ὑποκριταὶ ἴστανται ἐπὶ ἰκρίωματος ὑποδηλοῦντος τὴν σκηνήν. Ὁ εἰς φέρων καμπύλην ράβδον εἶνε ὁ Κύριος (διότι μόνον οἱ ἐλεύθεροι ἔφερον τοιαύτας), ὁ δεύτερος ὁ ὑπηρέτης, ὅστις εἶχεν ἀποσταλῆ πρὸς ἐξαγορὰν τῆς εἰρήνης, φέρει ταύτην ἐντὸς καλάθου, ὅπως τὴν γευθῆ ὁ κύριός του, ὅστις ὑποδηλοῦται ἐπιφωνῶν τὸν στίχον: «ὦ Διονύσια, αὐτὰ μὲν ὄξους ἀμβροσίας καὶ νέκταρος» (Ἀχαρν. στίχ. 195). Ἀρχαιολογ. Ἐφημ. Βερολίνου, πίναξ 5.2-1885.

— Οὔτε σταλαγματιὰν ἐννοῶ νὰ σοῦ δώσω, καὶ πήγαινε ἄλλοῦ νὰ κλάγῃς τὴν μοῖρὰν σου. (Οὐδ' ἂν σιριβλικήγῃς, ἀλλ' ἀπιὼν οἰμωξέ ποι).

Μεταξὺ τῶν στρατηγῶν τοῦ πολεμικοῦ κόμματος ἦτο καὶ ὁ Λάμαχος· οὗτος παροτρύνει τὸν Δικαιοπόλιν εἰς μάχην, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀγρόν ἠγόρασε καὶ λαμβάνει χώραν ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος διάλογος τῶν ἀντιθέσεων, τοῦ μὲν Δικαιοπόλιδος ἐξυψοῦντος καὶ προστοιμάζοντος τὰ συμπόσια καὶ τὴν καλοπέρασιν, τοῦ δὲ Λαμάχου ζητοῦντος ἀρειμανίως τὰ ὄπλα του. Τὴν σκηνὴν ταύτην φαίνεται παριστώσα ὠραία εἰκὼν ἀρχαίου ἀγγείου, ἣν ἐπιδεικνύομεν ὑμῖν. (Ἴδε εἰκ. ἀριθ. 4).

Τὸν Λάμαχον τοῦτον λοιπὸν εἰσάγουσιν εἰς τὴν σκηνὴν βραδύτερον βαρέως τετραυματισμένον καὶ οἰμωζόντα.

Οἱ θεράποντες αὐτοῦ φωνάζουν, νὰ θερμάνωσι ταχέως ὕδωρ ἐντὸς χύτρας πρὸς πλύσιν τῆς πληγῆς του (ἐξαίρομεν ἐνταῦθα διὰ τοὺς ἰατροὺς τῆς σήμερον τὴν σημασίαν τοῦ θερμοῦ ὕδατος ὡς ἀσηπτικοῦ ἔκτοτε ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους ὑποδεικνυομένου) καὶ ἀλοιφὴν κηρωτὴν καὶ ὀθόνα καὶ ἄπλυτα μαλλιά (ἔρια οἰουνηρά, πρακτικὸν μέσον καὶ σήμερον ἐν μεγάλῃ χρήσει παρὰ τῷ λαῷ ἡμῶν ὑπάρχον), νάρθηκας καὶ καλάμους.

Ἐν τέλει ζητεῖ οὗτος ἰατρικὴν βοήθειαν ἀπὸ τὸν Δικαιοπόλιν, ἀλλ' αὐτὸς τὸν ὑποδέχεται μὲ σαρκασμούς (ἦ ἦ χαιρε Λαμαχίπιον) καὶ ἀρνεῖται νὰ τὸν νοσηλεύσῃ. Ὁ δὲ Λάμαχος τότε διατάσσει τοὺς στρατιώτας του, νὰ τὸν μεταφέρωσιν εἰς τοῦ ἰατροῦ Πιττάλου τὸν οἶκον, ὅπως προσφύγῃ, λέγει, εἰς τὰς σωτηρίους ἱαματικὰς αὐτοῦ χεῖρας (Παιωνίασι χερσίν).

Καὶ ἐκ τῆς κωμῆδος ταύτης, ὡς καὶ ἐξ ἄλλων, εἰκάζομεν, ὅτι ὁ Ἀριστοφάνης κατεῖχε πολλὰς γνώσεις ἰατρικῆς καὶ ἀνεγνωρίζετο ὡς ἰατρός σχεδόν, ἀφοῦ εἰς τὰ πρόσωπα, ἅπερ εἰς τὰς κωμῆδας του ὁ ἴδιος φαίνεται ὑποδύμενος (Δικαιοπόλις, Βδελυκλέων, Δῆμος κλ.), ἀπευθύνονται πολλοὶ δι' ἰατρικὴν συνδρομήν. — Ἴσως ἴσως καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον καταφέρεται τὸσον κατὰ τῶν... ὁμοτέγων αὐτοῦ.

Ν Ε Φ Ε Λ Α Ι

Εἰς ταύτας ὁ Ἀριστοφάνης δίδει καὶ πάλιν εἰς τὸν θεὸν τῆς Ἰατρικῆς Ἀπόλλωνα τὸ κολακευτικὸν ἐπιθετόν. Ἀποιτρόσαιε, ἀλλ' ἐπαναλαμβάνει πολλάκις τοὺς σαρκασμούς του κατὰ τοῦ Ἴπποκράτους.

Εἰς τὸν στίχ. 330-335, ὁμιλῶν ὁ Σωκράτης

εἰς τὸν Στρεψιάδην (μεταβάττα, ὡς γνωστὸν, παρ' αὐτόν, ὅπως διδαχθῆ τὰς διαφορὰς στρεψοδικίας τῶν φιλοσοφικῶν διδαγμάτων) καὶ ἐξηγῶν αὐτῷ τὰ μυστήρια τῶν νεφελῶν, τῆς ὀμίχλης καὶ τῶν ὑδάτων, λέγει, ὅτι «Αἱ νεφέλαι τρέφονται πλείστους σοφιστὰς ἀερομάντιες καὶ μεταξὺ τῶν ἄλλων τοὺς ἰατροτέχνους, (ἦτοι τοὺς ἰατροὺς).

Ὅμιλεῖ οὕτως, ὅπως εἰρωνευθῆ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἴπποκράτους, ὅστις παρεδέχετο, ὡς γνωστὸν, τὰ ὑδάτα ἐρχόμενα ἐκ τῶν νεφελῶν, εἰς τὸ περὶ ἀέρων, τόπων καὶ ὑδάτων βιβλίον του. Ὅστε, ἀεροβάτει ἄρα καὶ ἔλεγεν ἀνοησίας ὁ

Εἰκὼν ἀριθ. 3. — Φύλαξ πρὸ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διονύσου (ἄγγειον Λούβρου).

Ἴπποκράτης, κατὰ τὸν Ἀριστοφάνην, ὡς μειωροφρέναξ, ἦτοι ἀεροβάμων.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς στίχους, πλησίον τοῦ ἰατροτέχνου εὕρισκόμεν καὶ τὸ ἐπιθετόν σφραγιδοῦνχαρογομήτας. Καὶ ἐφαρμόζει μὲν τοῦτο ὁ κωμικὸς ἀπὸ κοινοῦ εἰς τοὺς διαφόρους σοφιστὰς, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι ἐννοεῖ ἰδίως σοφιστὰς, ὄντας συγχρόνως ἰατροὺς καὶ σφραγιδοῦνχαρογομήτας, διὰ τοῦ γραφικωτάτου ἐπιθέτου τούτου ὀνομάζει τοὺς φέροντας δακτυλίδια πολλά, μέχρι τῶν ὀνύχων τῶν δακτύλων, καὶ ἐπιμελουμένους μόνον τὴν κόμην των, χωρὶς νὰ πράττωσι ἴσως οὐδὲν ἄλλο. (Οὐδὲν δρωῶντας βόσκουσι ἀργούς).

Ἐκ τούτου λοιπὸν δικαιοῦμεθα ἴσως νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι μεταξὺ τῶν ἰατρῶν τῶν Ἀθηναίων τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοφάνους ἦσαν ἱκανοὶ κομψεύμενοι καὶ φιλάρεσκοι, περισσότερον ἴσως ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς συναδέλφους των τοῦ Ἀστεως.

Ὅταν βραδύτερον, εἰς τὴν αὐτὴν κωμῆδιαν καὶ εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ ἰδίου Σωκράτους, ὁ Δίκαιος λόγος συμβουλεύων τὸν υἱὸν τοῦ Στρεψιάδου, Φειδιππίδην, πῶς πρέπει νὰ φέρηται εἰς τὸν καθημερινὸν του βίον, τοῦ προσθέτη: Μὴ ἀντίπληξ ποτὲ τῷ πατρὶ καὶ ἂν σὲ ὑβρίσῃ ἀκόμη, διότι ἀπὸ τοὺς γονεῖς σου ἐτράφης ὡς νεοσσὸς (ἐνεοπιτροφηθῆς), ἐρχεται ὁ Ἄδικος λόγος, ὅστις τὸν συμβουλεῖ ἀντιθέτως τὰ ἐξῆς:

Εἰ ταῦτ', ὦ μαιράκον, πείσει τούτω, νῆ τὸν Διόνυσον, τοῖς Ἴπποκράτους υἱέων εἴξεις, καὶ σε καλοῦσι βλιτομάμμων.

Ἴδου λοιπὸν, ὅτι ἐκ νέου περιπαίξει τοὺς παῖ-

δας τοῦ Ἴπποκράτους, ὀνομάζων αὐτοὺς βλιτομάμμων, ἦτοι μωρούς (ὡς τὰ βλητρολάχανα) μαλακογνώμονας¹ καὶ συμβουλεῖ τὸν νέον Φειδιππίδην νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ Δικαίου λόγου, διότι ἄλλως θὰ ὁμοιάσῃ τοὺς παῖδας τοῦ Ἴπποκράτους καὶ θὰ τὸν ὀνομάξῃ ὁ κόσμος ἀνόητον².

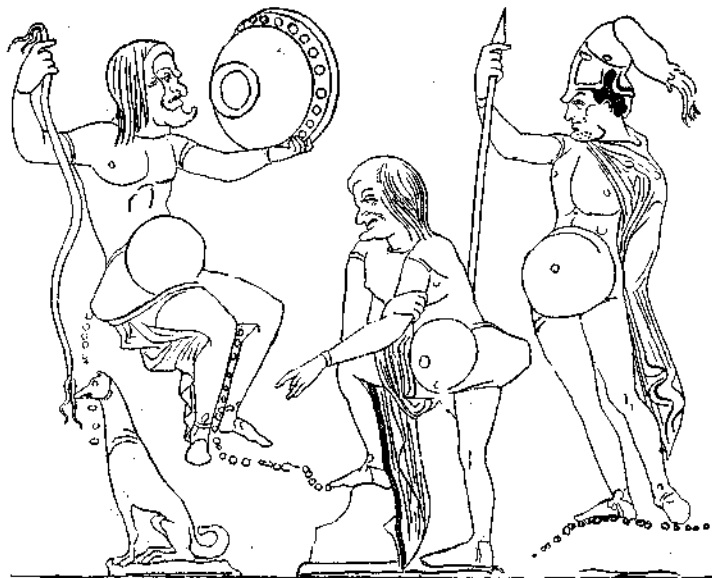
¹ Ἴδε καὶ τὸν στίχον τοῦ κωμικοῦ Εὐπόλιδος Ἴπποκράτους τε παῖδες κτλ. ἐν τῷ πρώτῳ μέρει καταχωρισθέντα ἐνθα ὁμοῦς κατὰ λάθος παρίστανται ὡς ἰατροί.

² Ὡς ἀνόητοι ἔθεωροῦντο, λέγει ὁ Σχολιαστὴς, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἴπποκράτους Τελέσιππος, Δημοφῶν καὶ Περικλῆς. Ἀλλὰ καίτοι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα, ὡς καὶ εἰς τὸν Εὐπόλιν, περὶ τοῦ μεγάλου Ἴπποκράτους, διότι ἐννοεῖ οὗτος τὸν Στρατηγόν, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀρίφρονος, ὅστις εἶχεν ἀξέστους παῖδας καὶ χοιροειδείς· ἀλλὰ δὲν δικαιοῦμεθα τὸν Ἴπποκράτους παῖδας νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἔχον γενικωτέραν ἐννοίαν, ἀφοῦ προέρχεται ἐκ στόματος κωμικοῦ παιζόντος συγχρότητα μὲ τὰς λέξεις;

ΒΑΤΡΑΧΟΙ

Εἰς τὴν κωμῶδιαν ταύτην εὐρίσκομεν τὰ ἐξῆς, περὶ ἰατροῦ τινος (τῶν ὀφθαλμῶν) *Μορσίμου* καλουμένου. (Στ. 151).

Ὁ Ἡρακλῆς, ἐξηγῶν εἰς τὸν Δίονυσον ἐν τῷ Ἄδῃ τὰ ἐγκλήματα, ἅτινα ἔκαμαν ἐν τῇ ζωῇ οἱ διάφοροι κατάδικοι τῆς κολάσεως, οὓς τῷ ἐπιδεικνύει, τῷ λέγει μεταξύ τῶν ἄλλων. Ἄ'Εδῶ βλέπεις ἐκείνους οἵτινες ἐκακοποίησαν τοὺς γονεῖς των, ἢ ἐψευδόκησαν, ἢ ἠδίκησαν τὸν πλησίον των, ἢ διέδοσαν ἀντιγράμματα λόγων ἰνὰ τοῦ

Εἰκὼν ἀριθ. 4.—Ὁ Στρατηγὸς Λάμαχος σατυριζόμενος ἐν τῇ κωμῶδιᾳ.

(ἰατροῦ) *Μορσίμου* (ἢ *Μορσίμου* τις ὄησιν ἐξεγράμματο) ¹.

Φαντάζεσθε λοιπὸν πόσον φοβερὸν ἐγκλημα θεώρει ὁ Ἀριστοφάνης καὶ τὴν ἀπλὴν ἔστω ἀντιγραφὴν ἢ ἀπομνημόνευσιν ἐνὸς ἰατρικοῦ ῥητοῦ. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἰατροῦ συγχρόνως καὶ ποιητοῦ ἀδοκίμου, ἀλλ' ἀδιάφορον, καὶ τὰ ποιήματά του θὰ ἦσαν ἰατρικά.

ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ

Ἐνταῦθα δὲν ἀνεύρομεν ὑπαινιγμὸν τινα εἰς βάρους τῶν ἰατρῶν. Οὐχ ἦττον ἐπιτραπήτω ἡμῖν ν' ἀναφέρωμεν ἐπιτροχάδην σκηνάς τινάς καὶ ἐκ τῆς ἐλευθέρας ταύτης κωμῶδιᾳς, διὰ τε τὸ

¹ Ἐντὶ τοῦ θανάσιμον ἰνα λόγον γράμματος, οἷα νῦν πολλὰ γίνονται τοῖς φαρμακοῖς, λέγει ὁ Σχολιαστῆς.

ἀστεῖον τῆς ὑποθέσεως, καὶ ὅπως ἴδητε, ὅτι αἱ τότε γυναῖκες ἐγνώριζον τὴν ἐνέργειαν διαφόρων φαρμάκων, εἶχον δὲ καὶ ἰατρικὰς γνώσεις οὐκ ὀλίγας.

Αἱ Ἀθηναῖαι διετέλουν, κατ' αὐτὴν, εἰς πλήρη ἀναρχίαν.

Τὸ ἰσπεφές προλιέθρον τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ πολλὰ ἰδόν, καὶ πολλὰ παθόν, καὶ πολλὰ μοῆσαν (Ἰπκ.) ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ καὶ τὸ τρυφερὸν ἡμῖσι τοῦ σώματος αὐτοῦ κηρύττον ἀμείλικτον κατὰ τῶν ἀνδρῶν του πόλεμον, διὰ τὴν μακρὰν ἐγκατάλειψιν, ὑπ' αὐτῶν, τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, ἕνεκα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

μένων Ἀθιδῶν, ἡμύνετο λυσιωδῶς, ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως, διὰ λίθων, ξύλων, γυτρῶν, ληκύθων, σακφῶν κττ.—κατὰ τῶν Ἀρχῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν τοῦ γοροῦ γερόντων—οἵτινες ἐπολιόρχουν τῆς Παλλάδος, ἢ μᾶλλον τῆς Ἀφροδίτης τότε, τὸ φρούριον.

Σκηναὶ καὶ διάλογοι ἀπαραμίλλου κωμικότητος ἀλλὰ καὶ . . . ἀπροσίτου ἀριστοφανισμοῦ, ἐλάβανον χώραν μεταξύ τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν. Ἐν τέλει φέρουσιν οἱ πολιορκηταὶ ὄλοκληρον ὄρμαθον καυσοξύλων πρὸ τῶν θυρῶν καὶ ἀπειλοῦσι ταύτας διὰ τῆς πυρᾶς.

— Ἀνοίξατε τὰς πύλας. φωνάζει ὁ *Εἰρηνοδίκης* Κύριος Πρόβουλος, εἰδ' ἄλλως θὰ σᾶς καύσωμεν ζώσας, κατηραμμένα θηλυκά.

— *Καύματα* ἀνάγκη βίας, ἀπαντᾷ ἐνδοθεν ἡ *Στρατηγίνα* Κυρία Λυσιστράτη. Δὲν ἀνοίγονται αἱ πύλαι διὰ τοῦ σιδήρου, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἴδου ἐξεγομαί μόνη μου.

Τότε ὁ Πρόβουλος διατάσσει τοὺς τοξότας τοῦ νὰ τὴν δέσωσιν.

Ἄλλ' ἰδου ἐπιπίπτουν κατ' αὐτοῦ, ὡς σφήκες ἄγριαι, πλείσται γυναῖκες, μὲ φοβεράς κραυγὰς καὶ ἀπειλάς.

— Ἄν τὴν πλησιάσῃς, θὰ σοῦ βγάλω τὰ ἔντερα. κράζει ἡ μία. — Ἄν τὴν ἐγγίξῃς μὲ τὸ δάκτυλόν σου, ζήτησε ἀμέσως ἐπιδέσμοις διὰ τὰς πληγὰς σου, τοῦ προσθέτῃς ἢ ἄλλη. — Σοῦ βγάξω τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς σου μίαν πρὸς μίαν, φωνάζει ἡ τρίτη.

— Ἄν τὴν πειράξῃς, μὰ τὴν φωσφόρον Φοί-

βην. ζήτησε πρότερον νὰ σοῦ φέρουν θερμὸν ὑγρὸν πρὸς ἴασιν τῆς πληγῆς σου (κύαθον αἰτήσεις τάχα) ¹.

Βραδύτερον, συμβιβαζομένων τῶν πραγμάτων, ἀπαντᾷμεν τὸν γορὸν τῶν γυναικῶν, ὅστις ὡς ἀριστος ὀφθαλμολόγος, προσφέρεται νὰ ἐξγάγῃ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ γοροῦ τῶν γερόντων ἐν ἐντομον, τὸ ὅποιον εἶγεν εἰσχωρήσει ἐντὸς τοῦτου. Καὶ πράγματι. λαμβάνει ἐκ τῆς γειρὸς τοῦ γέροντος ἓνα δακτύλιον καὶ ἐξάγει ἐπιτηδειότατα τὸ ἐντομον τοῦτο, ὑπερ ἤτο ἐμπίς τις, ἤτοι εἶδος σκνίπας, καὶ οὕτω σώζει τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Ἀριστοφάνης παριστᾷ ἐνταῦθα τὴν γυναικῶν θεραπευτικὴν καὶ ἀμνηστικὴν, ὡς πράγματι εἶνε, ἀφοῦ καὶ εἰς ἐγθροῦς κακοποιούσας αὐτὴν προσφέρει τοιαύτας ἐκδουλεύσεις. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ γέρον ἀνὴρ θέλων νὰ τὴν ἀσπασθῇ ἐξ εὐγνωμοσύνης λέγει τὸ ἐξῆς ὠραῖον:

Ἄλλὰ μὴ ὦρασ' ἴκοισθ'. Ὡς ἐστὲ θωπικαὶ φύσει, κάστ' ἐκαίνο τοῦπος ὀρθῶς καὶ κακῶς εἰρημένον, οὔτε σὺν πανωλέθροισιν, οὔτ' ἀνευ πανωλέθρων.

Τουτέστιν, ἄγ, εὐλογημένοι γυναῖκες, πόσον εἴσθε πλασμένοι διὰ νὰ μᾶς θωπεύητε καὶ πόσον ὀρθῶς ἐλέγθη, ὅτι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν οὔτε μὲ σᾶς, οὔτε χωρὶς σᾶς.

A. APABANTINOS

Ἐπεταὶ τὸ τέλος.

¹ Ἐνταῦθα καὶ πάλιν βλέπομεν τὴν διὰ θερμῶν ὑγρῶν θεραπείαν τῶν τραυμάτων.

Τ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Δὲν εἶσαι σὺ τ' ὠκεανοῦ ἢ κολασμένη ὀρχήστρα,
Ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἄβυσσο καὶ σκούζει θλιβερά,
Μὲ σάλπιγγες καὶ τύμπανα καὶ κύμβαλα καὶ σεῖστρα,
Γιὰ τῶν δαιμόνων τοὺς χορούς, ἀνάερους, σιὰ νερά

Ἡ αὔρα ἢ ἀνοιξιάτικη ἐσένα ξεδιπλώνει,
Πλάϊ σὲ βραχάκια πράσινα, σὲ στείρα ἀκρογιαλιά,
Σὰ στῆθος ἐρωτιάτικο τὸ κύμα σου φουσκώνει,
Κι' ἀκοῦς; σὰ χεῖλη ἀμέτρητα νὰ δίνουνε φιλιά.

Μέσ' στὸ βυθό σου ἀπλώνονται μονοπατάκια, στράτες,
Κι' ἀργοπεροῦν στὴ σιωπὴ τῶν ἄβανων νερῶν,
Ἡ μέδουσα κι' ὁ κάβουρας, μοναχικοὶ διαβάτες,
Κι' ἀπ' τὰ πουλιά, ποῦ φεύγουνε, ἴσμοι γοργῶν φτερῶν.

Μιά Πομπηία ἀσάλευτη, βαδνὰ ναυαγισμένη,
Κοιμάται στὴν πλημμύρα σου καὶ στὴ φρονηριά
Σπίτια κλειστά, φνικόπλεκτα καὶ πύργοι χαλασμένοι,
Γεφύρια, κάστρα ἔρημα, βουβὰ καμπαναριά...

Δὲν εἶσαι σὺ τ' ὠκεανοῦ ἢ κολασμένη ὀρχήστρα,
Ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἄβυσσο καὶ σκούζει θλιβερά,
Μὲ σάλπιγγες καὶ τύμπανα καὶ κύμβαλα καὶ σεῖστρα,
Γιὰ τῶν δαιμόνων τοὺς χορούς, ἀνάερους, σιὰ νερά

Γαλάζιο φῶς ἀπλώνεται ὡς τὰ θαλάσσια φύτρα,
Σ' ὄλον τὸν κάμπο, σὰν χαρὰ τερπνοῦ καλοκαιριοῦ
Μιά λύρα εἶσαι κροσιάλλινη, λύρα παρηγορήτρα,
Καὶ πίνει ἀπὸ τὸν ἦχο σου τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ.

Σκλάβωσες μέσ' τὸ φλοῖοβο σου τὰ πεθαμένα ἀηδόνια,
Νὰ κελαιδοῦν, νὰ μύρονται, χώρια κι' ὄλα μαζί,
Γιὰ νὰ ξυπνήσουν μιὰ ζωὴ, ὅπου κοιμάται αἰώνια,
Κ' ἐκείνη ἀποκοιμήθηκε καὶ σι' ὄνειρό της ζῆ...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΕΡΡΙΚΟΣ ΕΡΒΙΓΓ

Ο μέγιστος τῶν συγχρόνων Ἁγγλων ἠθο-
ποιῶν, ὅστις ὡς διερμηνεὺς τῶν ἔργων τοῦ
Σαίξπηρ ἀπέκτησε φήμην παγκόσμιον, ἐγεν-
νήθη τὴν 6 Φεβρουαρίου τοῦ 1838 εἰς ἓν χωρί-
διον τοῦ Σομερσετάιρ, ἐκ πατρὸς πτωχοῦ μι-
σθατοῦ ὀνομαζομένου Βρόδριππ, ὠνομάσθη δὲ
Τζῶν Χένρυ. Ὅτε ἔγινε τεσσάρων ἐτῶν, οἱ γο-
νεῖς του, ἀποκαμόντες ἀπὸ τὴν ἔνδειαν καὶ ἐπιθυ-
μοῦντες ζωὴν ὀλιγώτερον βασανισμένην, ἐγκατε-
στάθησαν εἰς τὸ Λονδίον, τὸν δὲ μικρὸν Τζῶν
ἀφῆκαν εἰς τὴν θεῖαν του, σύζυγον ἐνὸς μεταλ-
λευτοῦ εἰς Κορνουάλλην. Μετὰ ἑπτὰ ἔτη, τῷ
1849, οἱ γονεῖς του τὸν ἔφερον εἰς τὸ Λονδί-
νον, ὅπου ἐπὶ τρία ἔτη ἐφοίτησεν εἰς ἰδιωτικὸν
σχολεῖον.

Πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ καλὰ καλὰ τὸ δέκατον
τέταρτον ἔτος, ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὰ μαθή-
ματά του καὶ ζητήσῃ θέσιν ἐμπορικοῦ ὑπαλλή-
λου. Ἄλλ' ἐν ᾧ εἰργάζετο μὲ ὄλην τὴν εὐσυ-
νειδησίαν του εἰς γραφεῖον διαμετακομίσαι, ὃ
δὲ προιστάμενός του ἦτο κατευχαριστημένος ἐκ
τοῦ ζήλου του, αὐτός, εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς
του, δὲν ἦτο διόλου εὐχαριστημένος μὲ τὸ
στάδιόν του. Ἐν μόνον πρᾶγμα ὠνευροπόλει:
τὴν σκηνὴν ἢ δὲ πραγματικὴν ζωὴν δι' αὐτὸν
ἤρχιζεν ὅταν ἔκλειε τὸ γραφεῖον. Τότε ἔτρεχεν
εἰς τὴν κατοικίαν του, ἐκλείετο εἰς τὸ δωμάτιόν
του καὶ ἐμάνθανεν ἐκ στήθους ποιήματα καὶ
σκηνὰς ἐκ τῶν ποιητικῶν ἔργων, τὰ ὅποια ἠγό-
ραζε μὲ τὰς γλίσχρας οἰκονομίας του, καὶ τὰ
ἀπήγγελλε μόνος, περιφρονῶν ὄλας τὰς διασκε-
δάσεις καὶ τὰς τέψεις τῶν ὀμηλικῶν του νέων.

Κατὰ τὸ 1850 διὰ τῆς ὑποκινήσεως τοῦ με-
γάλως τιμωμένου ἠθοποιοῦ Φέλψ ἔγινε συρμός
εἰς τὸ Λονδίον ἢ ἀπαγγελία καὶ θεωρεῖτο, ὅπως
ἢ ζωγραφικὴ καὶ τὸ ἄσμα, ὡς accomplish-
ment, ὡς συμπλήρωμα, τῆς ἀνωτέρας ἀνα-
τροφῆς. Ἰδρύθησαν λοιπὸν πολλὰ σχολαὶ ἀπαγ-
γελίας, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον
πρόην ἠθοποιῶν. Εἰς τὴν ἀξιολογωτέραν ὄλον,
τὴν «City Elocution Class», παρουσιάσθη
μιαν ἑσπέραν ὡς μαθητῆς καὶ ὁ νεαρὸς Χένρυ.
Προσεκλήθη ν' ἀπαγγεῖλῃ καὶ ἠλέκτρισε τὴν
τάξιν δι' ἀσυνήθους ζωῆς περὶ τὴν ἀπαγγελίαν
καὶ δραματικῆς δυνάμεως.

Ἀφ' οὗ δὲ ἐπὶ τινὰς μῆνας, κατὰ τὰς ἑλευ-

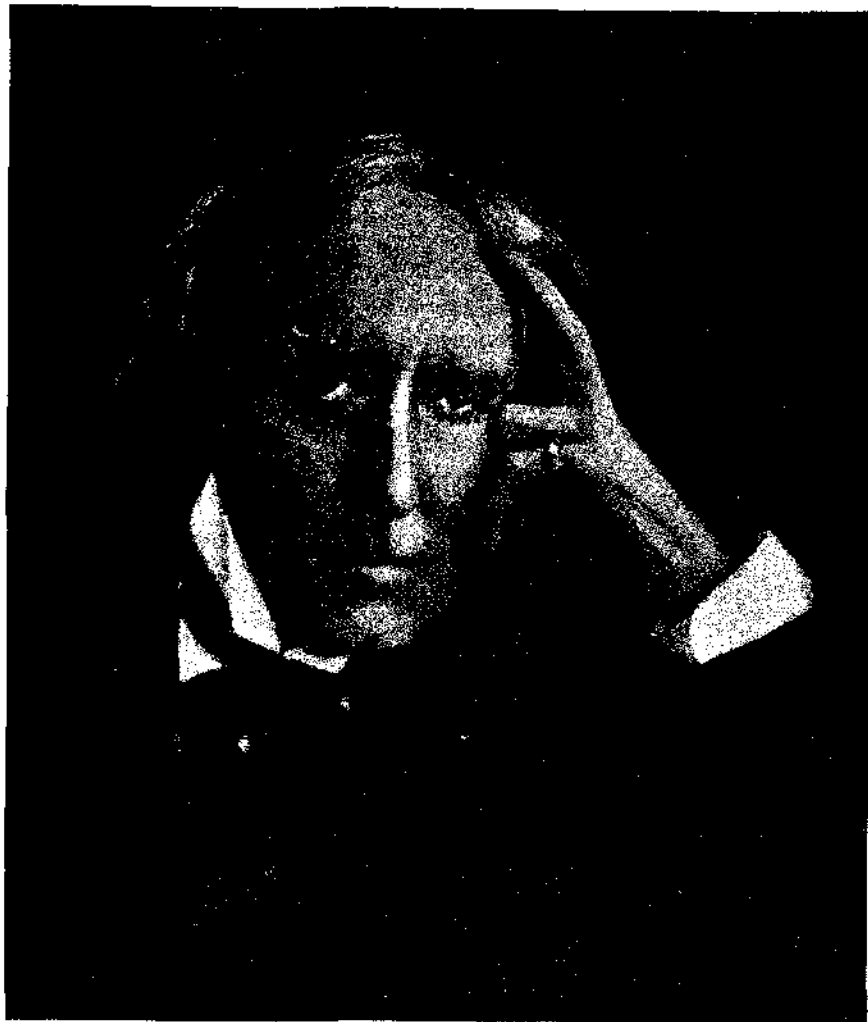
θέρας ὥρας του, καθωδηγήθη εἰς ὄλα τὰ πρα-
κτικὰ ζητήματα τῆς σκηνῆς ὑπὸ ἐμπείρου ἠθο-
ποιοῦ, ὅστις ἐξετίμησε τὴν ἰδιοφυίαν του καὶ
συνεπάθησε πρὸς αὐτόν, τῷ 1856 εἰς ἡλικίαν
δέκα ὀκτῶ ἐτῶν κατετάχθη εἰς τὸν θίασον τοῦ
τότε ἰδρυθέντος θεάτρου τῆς Σουνδερλάνδης,
παραλίῳ πόλεως κειμένης εἰς τὴν βορειανατολι-
κὴν κομητείαν Δουρχαμ. Παρὰ τὴν θέλησιν τῶν
γονέων του, καὶ πρὸ πάντων τῆς μητρὸς του,
ἐγκατέλιπε τὸ ἀσφαλὲς ἐμπορικὸν στάδιον καὶ
ἀνῆλθεν, ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Χένρυ Ἐρβίγγ, τὸ
ἀσταθὲς ἔδαφος τῆς σκηνῆς, τὸ ὅποιον δι' αὐτὸν
ἀπετέλει τὸν κόσμον.

Πρῶτον πρόσωπον ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Σουν-
δερλάνδης ὑπεδύθη τὸ τοῦ δουκὸς τῆς Ὁρλεάνης
εἰς τὸν «Ρισλιέ» τοῦ Βούλβερ Λύττων. Κατὰ
παράδοξον δὲ σύμπτωσιν ἐκείνη, ἣτις ἐπὶ μα-
κρὰ ἔτη βραδύτερον συνηγωνίσθη καὶ συνθεριάμ-
θευσεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς καὶ ἣτις συνίδρυσεν μετ'
αὐτοῦ τὴν φήμην τοῦ «Λυκείου» τοῦ Λονδίνου,
ἢ Ἐλλεν Τέρρυ, ἀνέβαινε, μικρὰ κορασίς, τὸ
αὐτὸ ἔτος πρώτην φοράν τὴν σκηνὴν ὑποκρι-
νομένη παιδίον. Παρερχόμεθα τὰ δέκα ἔτη
τῆς μαθητείας εἰς Ἐδιμβούργον, Λονδίον,
Γλασκώβην καὶ Μάντσεστερ, κατὰ τὰ ὅποια
ἀπὸ τῶν βωδῶν καὶ τῶν ἀσημάντων προσώ-
πων ἀνῆλθεν εἰς τὸ τοῦ πρώτου ἑραστοῦ εἰς ἑλα-
φρὰς κωμωδίας καὶ οἰκογενειακὰ δράματα. Ἐν-
διαφέρον εἶνε νὰ σημειώσωμεν τὴν ἐξῆς λεπτο-
μέρειαν· κατ' ἀρχὰς τὸ ἀκροατήριον ὑπεδέχετο
αὐτὸν μὲ ψυχρότητα, ἀλλ' ἔπειτα, ὀλίγον κατ'
ὀλίγον, ἐγένετο ἐν τῶν πλέον ἀγαπητῶν καὶ τῶν
περισσότερον ἐκτιμωμένων μελῶν τοῦ θιάσου.

Ἴδου πῶς ἐξηγεῖται τοῦτο. Πρὶν δυνηθῆ τις
νὰ ἐκτιμῆσθαι δικαίως καὶ ἄνευ προκαταλήψεως
τὴν ὑποκριτικὴν ἀξίαν τοῦ Ἐρβίγγ, πρέπει νὰ
κατανηκῆσθαι μιαν δυσάρεστον ἐντύπωσιν. Ἐν πρώ-
τοις τὸ ἐξωτερικόν του τὸ ἀδρόν, καὶ τὸ λεπτοφυὲς
καὶ ἐκπνευματωθὲν, ὡς εἶπεν, ἀτομόν του εὕρισκε-
ται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τοὺς πλείστους ῥόλους τοὺς
ὅποιους ὑποδύεται. Πολὺ ὀλίγον προώρυσεν αὐτὸν
ἢ φύσις νὰ ὑποδύεται ἥρωας. Ὅταν ὑποκρίνε-
ται τοιαῦτα πρόσωπα, ἀναγκάζεται νὰ ἐξέρχεται
τῆς φύσεώς του, νὰ γίνεταί κατ' ἀνάγκην ὑπερβο-
λικός· ἢ φωνὴ του ὑψοῦται ὑπὲρ τὸ μέτρον καὶ αἱ
κινήσεις του καθίστανται σπασμωδικαί. Ἐχει δὲ

και δύο άλλας εξεις επιβλαβείς. 'Εν πρώτοις, επί μακρὰ ἔτη εἰς ἀσήμαντα θέατρα παραστήσας και ἑλλιπῶς ἀνατραφεὶς ὑπὸ κοινοῦ ἀκαλαισθητοῦ ἐπιδιώκει ὑπὲρ τὸ δέον ἀσμένως τὰς ἐπισημίας και δὲν ἀποδειλιᾷ νὰ ὑποκριθῇ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐξεγείρουν φρενιτιώδη χειροκροτήματα εἰς τὸ πλῆθος, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ἀπαρέσκουν σποδρῶς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνωτέραν ἀντίληψιν τῆς τέχνης· ἔπειτα — τοῦτο δὲ τὸ μειονέκτημα ἔχει κοινὸν πρὸς πολλοὺς ἄλλους 'Αγγλοὺς ἠθοποιούς — συνηθίζει ν' ἀπαγγέλλῃ τὰ παθητικὰ μέρη εἰς ἄχρουν τόνον ἀγγλικανοῦ ἱεροκήρυκος.

Τὰ μειονεκτήματα ταῦτα προξενοῦν βεβαίως κατ' ἀρχὰς δυσάρεστον ἐντύπωσιν, ἀλλὰ δὲν δύνανται ν' ἀποκρύψουν ἐπὶ μακρὸν τὴν ἀληθῆ καλλιτεχνικὴν του ὑπόστασιν, ἥτις εἶνε γιγαντιαία.

'Ερβίγιος 'Ερβιγγ.

Ὁ 'Ερβιγγ εἶνε, ὡς πᾶς ἀληθῆς καλλιτέχνης, ιδανιστής. Ἐχει βαθεῖαν πεποίθησιν εἰς τὸ μεγαλεῖον, τὸ κάλλος τῆς τέχνης του και τὴν εὐεργετικὴν δυνάμιν τῆς, τὴν ὁποῖαν τάσσει παρὰ τὴν τῆς θρησκείας. Ἐπειδὴ δ' ἔχει τόσον ὑψηλὴν ἰδέαν περὶ τῆς ὑποκριτικῆς τέχνης, οὐδενὸς κόπου φεῖδεται διὰ νὰ ἐνσαρκώσῃ ὅσον τὸ δυνατόν τελειότερον τὰ ἔργα τῆς ποιητικῆς φαντασίας. Ὅστις παρηκολούθησεν ἐπὶ μακρὸν τὸ ἔργον του και εἶδε μετὰ ποίας ἐνεργείας και ποίου βάθους εἰσδύει εἰς τὰ δραματικὰ δημιουργήματα, και με ποῖον διάπυρον ζῆλον ἐργάζεται αὐτὸς και ἐπιβάλλει και εἰς τὰ ἄλλα μέλη τοῦ θιάσου, τὰ συνήθως πολὺ ὑποδεέστερά του, νὰ ἐργάζωνται, ὅπως ἀφύπνιση ζωντανὸν τὸ ιδανικόν, τὸ ζῶν εἰς τὴν ψυχὴν του, ἐξ ἅπαντος θὰ αἰσθανθῇ τιμὴν και σε-

βασμὸν πρὸς τὸν καλλιτέχνην. Ἐτι δὲ, τοὺς χαρακτῆρας ἐκείνους, οἵτινες συμφωνοῦν πρὸς τὴν ψυχικὴν και σωματικὴν αὐτοῦ ἰδιοφυῖαν, ἐκείνους δηλαδὴ οἱ ὁποῖοι ἐξέχουν διὰ τὴν πνευματικὴν δυνάμιν και τὴν βαθύτητα τοῦ συναισθήματος, ὑποδύεται μετ' ἀληθείας ἀνυπερβλήτου.

Μετὰ περιπλάνησιν εἰς διάφορα θέατρα τῷ 1865 και 1866 προσκλήθει εἰς Μάντσεστερ ὑπὸ τοῦ δραματοποιοῦ, ἠθοποιοῦ και διευθυντοῦ τοῦ θεάτρου Μπούτσικωλ διέπλεσε τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρωτεύοντος προσώπου νέου ἔργου. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἤνοιξεν εἰς αὐτὸν τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου εἰς Λονδίον. Μέχρι τοῦδε κατετίθετο εἰς τὴν ὑπόκρισιν ἀσημάντων προσώπων ἀνάξιων λόγου ἔργων εἰς ἐπαρχιακὰς σκηνάς, ἀλλὰ τὸ θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ εἰσέλθῃ τῶρα και τὸ ὁποῖον διηύθυνεν ἡ ὑψηλὰ καλλιτεχνικὰ ἰδεώδη τρέφουσα Μίς Χέρμπερτ, παρεῖχεν εἰς αὐτὸν στάδιον ν' ἀναδειχθῇ. Ἐδῶ δὲ πράγματι ἐξετιμήθη τὸ πρῶτον κατ' ἀξίαν και ἐχρησιμοποιήθη εἰς ὑπόκρισιν σπουδαίων χαρακτήρων.

Τῷ 1871, ἀφ' οὗ ἐν τῷ μεταξύ παρέστησεν εἰς τὰ καλλίτερα θέατρα τοῦ Λονδίνου, εἰσῆλθεν εἰς τὸ θέατρον τοῦ «Λυκείου», τὸ ὁποῖον ἔγεινεν ἡ κοίτις τῆς δόξης του.

Τῷ 1871 ὑπεδύθη ἐδῶ πρώτην φορὰν τὸ πρῶτον τοῦ Ματθία εἰς τὸ δράμα τοῦ Ἑρκμαν-Σατριὰν «ὁ Πολωνὸς Ἑβραῖος», τὸ ὁποῖον ἐν τῇ ἀγγλικῇ διασκευῇ φέρει τὸ ὄνομα «οἱ Κωδωνες». Ὁ Ἄλσατὸς χωρικὸς Ματθίας διάγει διπλοῦν βίον· ἓνα ἐξωτερικόν, ἀμέριμον, πλήρη ὑπολήψεως, εἰς κύκλον προσφιλῶν συγγενῶν, βίον πολὺ εὐτυχῆ, τὸν ὁποῖον ζηλεύουν οἱ συγχώριοί του, και ἓνα ἐσωτερικόν, ἀγωνιώδη, τεταραγμένον ὑπὸ τῶν τύψεων τοῦ συνειδότος, ἐξ αἰτίας φόνου, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει τὴν εὐπορίαν του. Ὁ Ματθίας ἀγωνίζεται νὰ καλύψῃ μετὰ τὴν ἐπίφασιν πλήρους εὐτυχίας τὴν ἐνδόμυχον κόλασίν του, ἥτις, καθ' ἃς στιγμὰς δὲν ἐπιτρεῖται ἑαυτὸν, ἐκρήγνυται φλέγουσα ἐξ αὐτοῦ και ἀπειλεῖ τὸν ὄλεθρόν του. Βλέπει μίαν ὄπτασιν παριστάσαν τὴν θέσιν τοῦ ἐν χειμερινῇ νυκτὶ διαπραχθέντος φόνου και τὸ ἔλκηθρον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου

ἐπιβαίνει ὁ Ἰουδαῖος. Τοὺς κωδωνίσκους τοῦ ἔλκηθρου τούτου ἀκούει· ἐξαφνα νὰ κωδωνίζου, πρὸ πάντων ὅταν κατέχεται ὑπὸ θρησκευτικῆς εὐλαθείας ἢ ἔγκαρδιου χαρᾶς, ὡς παραδείγματός χάριν κατὰ τὸν γάμον τῆς κόρης του, και τότε φεύγει εἰς τὴν μόνωσιν διὰ νὰ μὴ τὸν ἴδῃ κανεὶς πῶς συνταράττεται ἀπὸ τὴν φρίκην τοῦ τρώμου. Βεβαίως αἱ σκηναὶ αὗται ἐπιδιώκουν τὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἐντύπωσιν και οὐδὲν ἔχουν τὸ κοινὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλ' ἐκείνος ὅστις παριστάνει πιστευτῶς τὴν μετάβασιν ἀπὸ μιᾶς ὑπερβολικῆς ψυχικῆς συγκινήσεως εἰς ἄλλην, τὴν

αἰφνιδίαν μεταβολὴν τοῦ εὐπόρου χωρικοῦ και ἀγαπητοῦ οικογενειάρχου εἰς φονεὰ σπαρασσόμενον ὑπὸ τῆς Νεμεσσεως, ἐξ ἅπαντος πρέπει νὰ εἶνε ὑπέροχος ἠθοποιός. Ὅσον ἀνάξιον λόγου και ἀτέχνως πρὸς συγκινήσιν βαναυσουργημένον και ἂν φαίνεται τὸ ἔργον, οὐδεὶς δύναται ν' ἀποφύγῃ τὴν φοβερὰν ἐπενέργειαν τῆς ὑποκρίσεως τοῦ Ἑρβιγγ. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ἑρβιγγ τὴν ἐπαύριον τῆς πρώτης παραστάσεως ἤτο ἤδη ἔνδοξος. Τὸ ἔργον παρεστάθη κατὰ τὴν θεατρικὴν ἐκείνην περίοδον 150 φορές, κατὰ μέτρον δὲ ἤτο πάντοτε τὸ θέατρον, και μέχρι σήμερον δὲ ἀποτελεῖ ἐν τῶν περιφανεστάτων ἔργων τοῦ δραματολογίου τοῦ Ἑρβιγγ.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπέδειξεν ὁ καλλιτέχνης εἰς τὸν «Κάρολον τὸν Α'» ὅτι ἠδύνατο νὰ ὑποκριθῇ ὑψηλοῦς τραγικὸς χαρακτῆρας. Τὸ ἔργον βεβαίως πᾶν ἄλλο ἢ τέλειον εἶνε· στερεῖται και τῆς ἐλαχίστης δράσεως, διὰ τοῦτο ἐπιβάλλει εἰς τὸν ὑποκρινόμενον τὸ κύριον πρόσωπον τὴν βαρεῖαν ὑποχρέωσιν, μόνον διὰ τῆς ὑποκρίσεως νὰ ἐλύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν θεατῶν. Τοῦτο ἐπιτυγχάνει θαυμασιῶς ὁ Ἑρβιγγ. Κατορθώνει νὰ συναρπάσῃ τὸ κοινὸν διὰ τοῦ ἠθικοῦ του μεγαλείου και τῆς βασιλικῆς του μεγαλοφροσύνης. Καὶ τοῦτο τὸ δράμα παριστάθη τὴν θεατρικὴν ἐκείνην περίοδον ἑκατὸν ὀγδοήκοντα φορές.

Τῷ 1873 διέπλεσε ἓνα χαρακτῆρα, εἰς τὸν ὁποῖον οὐδένα ἔχει τὸν ἐφάμιλλον μέχρι τοῦδε, και ὅστις θεωρεῖται ὡς τὸ ἀριστούργημα τῆς ὑποκρίσεώς του. Ἦτο ὁ Ρισελιὲ τοῦ Βούλθερ Λύττων. Ὁ Ἰούλιος Κλαρετῆ, ὅστις πρώτην φορὰν

Ὁ Ἑρβιγγ ὡς Ρισελιὲς Γ'.

εις τὸ ἔργον τοῦτο εἶδε τὸν Έρβιγγ τῷ 1879, ἔγραψεν: « Ἡ ὑπόκρισις τοῦ ἰσοδυναμεί με νεκρανάστασιν. Ὁ μέγας καρδινάλιος λιπόσαρκος, ἔχων τὸν ἕνα πόδα εἰς τὸν τάφον, κατατηκόμενος ἀπὸ φιλοδοξίαν ὀλιγώτερον δι' ἑαυτὸν ἔσον διὰ τὴν Γαλλίαν, ἐνσαρκούται θαυμασιῶς. Ὅλιγα μόνον βήματα βαδίζει, ὡς ὑπὸ πυρετοῦ συγχιλονόμενος· τὸ βλέμμα του εἶνε βαθύ ὡς

Έλλην Τέρου.

δραματιζομένου· βραχνὸς βῆξ κατατρῶγει τὸ ἀδύνατον σῶμά του, τὸ ὅποιον ἐν τούτοις εἶνε κατεσκευασμένον ἐκ γάλυθος. Ὄταν ὁ Ρισελιὲς ἐμφανίζεται εἰς τὸ μέσον τῶν αὐλικῶν, ὅταν ἐκσφενδονίζει τὴν χλεύην του κατὰ πρόσωπον τῆς μετρίότητος, ἥτις ἀξιῶσι νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του, ὅταν καθικετεύῃ καὶ ἐξορκίζει τὸν ἀσθενῆ Λουδοβίκον ΙΓ', εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην μορφήν προσδίδει ὁ Έρβιγγ ἀπεριγράφτως ὑπέροχον μεγαλείον».

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὑπεκρίθη τὸν Ἄμλετ, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς τῶν μεγίστων θριάμβων του. Ἐν τούτοις εὐρέθη ἀρκούντως ἰσχυρά μειονοψηφία, ἥτις δὲν ἐνεθουσιάσθη ἐκ τῆς ὑποκρίσεως τοῦ Έρβιγγ. Ἄλλ' οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ χαρακτήρος. Ὁ θεωρῶν τὸν Ἄμλετ ὡς ἄνθρωπον, ὅστις νοσεῖ ψυχικῶς ὑπὸ

τὸ βάρος τῆς βαρείας ὑποχρεώσεώς του, θαυμάζει τὴν ὑπόκρισιν τοῦ Έρβιγγ, ὅστις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐμφανίζεται εἰς τὴν σκηνὴν μὲ ἀτακτον κόμπην καὶ καθ' ὅλον τὸ ἔργον εὐρίσκειται εἰς τὰ σύνορα τῆς παραφροσύνης. Ὅστις ὁμοῦς οὐδὲν τραγικὸν στοιχεῖον ἀνακαλύπτει ἐν τῇ νόσῳ, οὐδὲ πιστεύει ὅτι ὁ Σαίξπηρ κατέστησεν ἥρωα τῆς τραγωδίας του ἕνα ἡμιπαράφρονα, ἀλλὰ βλέπει ἐν τῷ Ἄμλετ νέον, κατατρυχόμενον ἀπὸ φοβερὰν ὀδύνην, οὗτος δὲν ἐπιδοκιμάζει τὴν ὑπόκρισιν τοῦ Έρβιγγ.

Τῷ 1875 παρέστησε τὸν Μάκβεθ, πρόσωπον εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ὑπόκρισιν ὁ Έρβιγγ ἐξ ἀπαντος δὲν ἐμελλε νὰ θριαμβεύσῃ, διότι οὔτε σωματικῶς οὔτε ψυχικῶς δύναται νὰ παραστήσῃ βάρβαρον ἥρωα. Ἡ κριτικὴ ἔγραψε τότε ὅτι ὁ Έρβιγγ περισσώτερον ἀπέβλεψεν εἰς τὸ νὰ συγκινήσῃ διὰ τῶν τύψεων τοῦ συνειδότος ἢ εἰς τὸ νὰ προξενήσῃ ἐντύπωσιν μεγαλείου διὰ τῆς δυνάμεως τῆς θελήσεώς του. Ἐντούτοις παρὰ τὴν κατάδηλον ἀποτυχίαν ἑκατοντάκις καὶ πλέον παρέστησε τὸν Μάκβεθ ἐνώπιον τοῦ Λονδινίου κοινῶ· διότι ὁ φανατικὸς θαυμασμὸς τῶν πολυπληθῶν λατρευτῶν τοῦ Έρβιγγ κατῴρθωσε, παρὰ τὴν ἀμερόληπτον κριτικὴν, νὰ παραστήσῃ ὡς νίκην τὴν ἦτταν.

Μεθ' ἱκανῆς ἀποπείρας περὶ τὴν ἀναζήτησιν δυσχερῶν χαρακτήρων ὁ Έρβιγγ κατήγαγε τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀληθῆ θρίαμβον εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν Ριχάρδου τοῦ Γ'. Ὁ Έρβιγγ ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς οὐχὶ ὡς κακοῦργος παραμειορφωμένος ἀπὸ πᾶσαν ἐξωτερικὴν ἀσχημίαν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος ἐξωτερικοῦ οὐχὶ δυσαρέστου, εἰς τὴν μορφήν τοῦ ὁποίου εἶνε ἀποτυπωμένη ὀξύτης πνεύματος καὶ συναίσθησις τῆς ἡγεμονικῆς του καταγωγῆς. Ὅστις ἀναλογισθῆ ποίαν ἐπίδρασιν ἀσχεῖ ὁ Ριχάρδος Γ', μεθ' ὅλα τὰ ὄνειδά του, ἐπὶ τῶν περὶ αὐτόν, ὅτι δὲ τοῦτο κατορθώνει πρὸ πάντων διὰ τῆς συνήθους του φιλοφροσύνης, συχνὰ δὲ καὶ διὰ τῆς ψευδοῦς καὶ ἐπιτετηδευμένης ἐγκαρδίου εὐκρινείας του, ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τοῦ χαρακτήρος τοῦ Ριχάρδου Γ' εἶνε ἡ μόνη ὀρθὴ καὶ ὅτι καθ' ὀλοκληρίαν ἐσφαλμένη εἶνε ἡ κατὰ παράδοσιν τέως παράστασις τῆς ἐσωτερικῆς βδελυρίας δι' ἐξωτερικῆς εἰδεχθείας.

Ἡ ἀκατανίκητος ἐπιθυμία τοῦ Έρβιγγ νὰ προξενήσῃ ὅχι τὸσόν ἠθικὴν ἔσον θεατρικῶς ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν εἰς τὸ ἀχροατήριον, παρῴρμησεν αὐτόν ἐπανειλημμένως ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς δραματικὰ ἔργα, τῶν ὁποίων τὸ μόνον προσόν ἦτο ὅτι παρουσίαζον χαρακτήρας προσαρμολομένους εἰς τὸ ἄτομόν του. Εἰς τὸ παθη-

τικόν του δύναται νὰ καταλογισθῆ καὶ ἡ παραμόρφωσις τοῦ «Φάουστ» κατὰ τὴν διασκευὴν τοῦ Οὐίλς, ἥτις οὐδὲν σχεδὸν περιέχει τῆς ψυχικῆς πάλης καὶ τῶν μεγάλων παθῶν τοῦ Φάουστ τοῦ Γκαίτε, ἀλλὰ μόνον φαντασμαγορίας καὶ σκηρικὰ πυροτεχνήματα πρὸς διασκέδασιν τῶν μεγάλων παιδιῶν τῆς Ἀγγλίας. Ὁ ἀκρωτηριασμὸς γίνεται ἀμέσως καταφανῆς, ἐὰν εἴπωμεν τὴν διάταξιν τῶν σκηνῶν τῆς πρώτης πράξεως, τῆς ὁποίας ἡ πρώτη σκηνὴ ὑπόκειται εἰς τὸ φοιτητικὸν δωμάτιον τοῦ Φάουστ, ἡ δευτέρα μεταφέρει εἰς τὸ μαγειρεῖον τῶν μαγισσῶν, ἡ τρίτη εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Λαυρεντίου ἐν Νυρεμβέργῃ (!), ὅπου ὁ Φάουστ συναντᾶται μετὰ τὴν Μαργαρίταν. Ἡ βαλπούργιος νύξ ἀποτελεῖ τὴν τετάρτην πρᾶξιν. Ὁ ἀγγλικὸς οὗτος Φάουστ εἶνε τὸσόν διάφορος τοῦ πρωτοτύπου, ὥστε εἰς γερμανὸς κριτικὸς προτείνει χάριν περιεργίας τὴν μετάφρασιν αὐτοῦ εἰς τὸ γερμανικόν. Τὸ «Δάσος τῶν Κοράκων», δρᾶμα ἐπίτηδες δι' αὐτὸν φιλοτεχνήθη ἐκ τῆς «Μνηστῆς τοῦ Λαμερμούρ» τοῦ Οὐάλτερ Σκῶτ, παρέσχεν εἰς τὸν Έρβιγγ ἀφορμὴν νὰ ἐπιδείξῃ τοὺς ἀνεξαντλήτους πόρους τῆς ὑποκριτικῆς του τέχνης, διότι ὁ

ἥρωας τοῦ δρᾶματος, ὃν ὑπεδύετο, δρᾶ καὶ κινεῖται καθ' ὅλην τὴν παράστασιν ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1900 ὁ Έρβιγγ, μετὰ μακρὰν ἀσθένειαν, ὑπεκρίθη τὸν Ροβεσπιέρον εἰς τὸ ὁμῶνυμον δρᾶμα, τὸ ὅποιον ὁ Σαρδοῦ ἔγραψε κατὰ παραγγελίαν αὐτοῦ. Τὸν Ροβεσπιέρον ὑποθέτει εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ συγγραφεὺς ἔχοντα ἐρωμένην, τὴν ὁποίαν ἐγκατέλιπε, καὶ υἱὸν γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς, τὸν ὅποιον, ὡς εἶνε ἐπόμενον, ἀναγνωρίζει μόνον ἀφ' οὗ τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Θλιβερὰ συνεργασία ὄνομαστοῦ δραματοποιοῦ καὶ μεγάλου ἠθοποιοῦ πρὸς μόνον τὸν σκοπὸν νὰ ἐρεθίσουν ἀπλῶς χιλιάδας τινὰς δακρυγόνων ἀδένων! . . .

Τῷ 1875 ὁ Διευθυντὴς τοῦ «Λυκείου» καὶ φίλος τοῦ Έρβιγγ Μπάτεμαν εἶχεν ἀποθάνῃ, ἡ δὲ σύζυγός του εἶχεν ἀναλάβῃ, κατ' ὄνομα μόνον, τὴν διεύθυνσιν τοῦ θεάτρου τούτου, πράγματι ὁμοῦς ἐνεπίστεύθη ταύτην εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Έρβιγγ. Τῷ 1878 ἀπεχώρησεν ἐπισήμως καὶ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν ὁ Έρβιγγ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης θεωρεῖται ἀναμφισβητήτως τὸ «Λύκειον» ὡς ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς Ἀγγλίας, ἀφ' ἐνός μὲν διὰ τὴν προτίμησιν τῶν σαικιση-

Ὁ Έρβιγγ ὡς Βασιλεὺς Λήρ.

Ὁ Έρβιγγ ὡς Βασιλεὺς Ἀρθούρος.

ρείων δραμάτων, ἀπ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν φροντίδα τῆς μελέτης τῶν ἔργων, τὴν ἱστορικὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν πολυτέλειαν τῆς σκηνοθεσίας. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ λεχθῆ ὅτι τὰ θεάτρα τῆς Ἀγγλίας ἐν γένει, καὶ τὰ ἐπισημότερα ἀκόμη, ἀπέχουν πολὺ τῆς τελειότητος εἰς τὴν ὁποίαν ἔχουν φθάσῃ τινὰ τῶν γαλλικῶν καὶ τῶν γερμανικῶν. Οἱ ἠθοποιοὶ κοινωνικῶς καὶ πνευματικῶς δὲν ἴστανται πολὺ ὑψηλά, συχνάκις δὲ χάσμα ὑπάρχει μεταξύ τῶν ὀλίγων κορυφαίων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συνεργαζομένων ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἄγνωστος εἶνε εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἡ τεχνικὴ ἐνότης τῆς ἐκτελέσεως, ἡ ἐφάμιλλος συνεργασία ὄλων, καθ' ἣν ἕκαστος ἐκτελὼν τελείως τὸ μέρος του, εἴτε κύριον εἶνε εἴτε ἐπουσιῶδες, συντελεῖ εἰς τὴν γενικὴν καλλιτεχνικὴν ἐντύπωσιν ἀρμονικοῦ συνόλου. Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τῶν θεάτρων εἶνε μεγαλουργημα τὸ ὅτι ὁ Ἑρβίγγος κατάρθρωσε ν' ἀνυψώσῃ τὸ «Δύκειον» εἰς θεάτρον πρώτης περιωπῆς.

Ὁ Ἑρβίγγος τὴν διεύθυνσίν του ἐνεκαίνισε μὲ τὸν «Ἀμλετ», εἰς τὸν ὁποῖον πρώτην φοράν παρίστανε μαζί του ὡς Ὀφελία ἡ διάσημος ἤδη μὲς Ἑλλεν Τέρρυ. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνεβίβασεν εἰς τὴν σκηνὴν τὸν «Ἐμπορον τῆς Βενετίας», περιώνυμος δ' ἔγεινε ἡ ἐξαισία καὶ πρωτότυπος διάπλασις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Σάυλοκ. Ὁ Ἑρβίγγος εἶχε φαίνεται ἀηδιάσῃ τὴν κατ' ἀνόητον παράδοσιν τῆς ἀγγλικῆς σκηνῆς παραστάσιν ὡς κωμικοῦ προσώπου τοῦ Σάυλοκ. Ἐν τῇ ἀντιδράσει του ὁμως κατὰ τῆς μωρᾶς καὶ ἀψυχρολογίᾳ του αὐτῆς ἀντιλήψεως διέπλασεν ἄνθρωπον, ὅστις ἠθικῶς εἶνε ὑπέρτερος τοῦ περὶ αὐτὸν χριστιανικοῦ περιβάλλοντος, παρασυρθεὶς βεβαίως ὑπὸ τῆς μᾶς ὄψεως τῆς σαικσπηρείου εἰκόνας, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἀγάπη τοῦ ποιητοῦ διαμαρτύρεται ἰσχυρῶς διὰ τοὺς σκληροὺς ἐξουτελισμοὺς, τοὺς ὁποῖους οἱ Ἰουδαῖοι ὑφίσταντο ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, κατὰ τοὺς χρόνους του. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἑρβίγγος ἐνσαρκώνει τὸν Σάυλοκ ὡς ἄνθρωπον διαπνεόμενον ἀπὸ τὴν ἡμέρωσιν τῆς Ἀναγεννήσεως, ἐστερημένον πάσης ὀρμῆς σκληρότητος καὶ ἀναφλεγόμενον ἀπὸ ἐκδίκησιν μόνον ἐκ τῆς βαρείας ὕβρεως τοῦ Ἀντωνίου. Ἐλησμόνησε δὲ καθ' ὅλοκληρίαν τὴν ἀλλήν ὄψιν τῆς εἰκόνας, ἡ ὁποία διὰ μικρῶν καὶ μεγάλων χαρακτῆρων δεικνύει τὴν κτηνώδη φιλαυτίαν καὶ τὴν ἀναισθησίαν τοῦ ἐξ ὀρμεμφύτου κακούργου. Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ὁποῖου ἡ λατρεία τοῦ χρήματος ἀπεστράγγισε καὶ τὴν τελευταίαν σταγόνα τῆς στοργῆς, καὶ ὅστις ἀναφωνεῖ:

«Ἄμποτε νὰ τὴν εἶχα ἐδῶ εἰς τὰ πόδια μου

ἀποθαμένην τὴν θυγατέρα μου, μὲ τὰ σκουλαρίκια μου 'ς τ' αὐτιά της! Ἄμποτε νὰ τὴν εἶχα εἰς τὰ πόδια μου σαβανωμένην, μὲ τὰ δουκᾶτά μου μέσα εἰς τὸ ξυλοκρεββάτο της».

Ὁ ἄνθρωπος ὅστις ζητεῖ τὸν θάνατον ἐνὸς ὁμοίου του μετὰ τῆς ἀναισθησίας μεθ' ἧς θὰ ἐβλεπε τὸν θάνατον ἐνὸς ποντικῆς καὶ ὅστις ἀναφωνεῖ πρὸ τοῦ Δόγη:

... — Καὶ πῶς; Ἄν μοῦ γαλῶν τὸ σπῆτι ἓνα ποντίκι, δὲν μπορῶ, ἂν θέλω, νὰ πληρώσω δέκα χιλιάδες μετρητὰ νὰ μοῦ τὸ ξεπαστρέψουν;

εἶνε βεβαίως ἄλλος παρ' οἷον δεικνύει αὐτὸν ὁ Ἑρβίγγος. Ἄλλ' ἡ ἐκ τῆς ἰδικῆς του ἀντιλήψεως προερχομένη τραγικὴ διασπάραξις τῆς ψυχῆς, εἰς τῆς ὁποίας τὴν διατύπωσιν τόσον ἐξέχει ὁ Ἑρβίγγος, καὶ ἡ τραγικὴ ἀλήθεια καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἀκολουθία τῆς ὑποκρίσεως καθιστῶσι ταύτην ἀληθῆ θρίαμβον.

Ἀφορμὴν εἰς ἐξοχὸν ἐπιτυχίαν παρέσχεν εἰς αὐτὸν ὁ χαρακτῆρ τοῦ «Οὐόλοσεῦ» εἰς τὸν Ἑρβίγγος Ἡ' καὶ τοῦ «Βίκετ» εἰς τὸ ὁμώνυμον δράμα τοῦ Τέννισον· εἰς τὸν «Βασίλειά Ἀθῆν» κατέβαλε θύματα τέχνης, ἀλλ' ἡ καλλιτεχνικὴ ἐντύπωσις δὲν ἦτο ἀνταξία τοῦ Ἑρβίγγος, διότι ἡ σωματικὴ φυὴ τοῦ καλλιτέχνου δὲν ἐξήρχε πρὸς τὰς γιγαντιαίας δυνάμεις, ἃς ἀπαιτεῖ ἡ ἐνσαρκωσις τοῦ σαικσπηρείου ἥρωος.

Τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἑρβίγγος ἐγκεῖται ἀκόμη καὶ εἰς τὴν ἐπίδρασίν του ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς σκηνῆς ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῆς κοινωνικῆς θέσεως τῶν ἠθοποιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἐκ τῶν μεγάλων προκατόχων του δύναται νὰ ἐξισωθῆ πρὸς αὐτόν. Ἐν ᾧ μέχρι τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἡ ὑποκριτικὴ τέχνη ἐξησκέετο χειρωνακτικῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, αὐτὸς ἔδειξε, διὰ τοῦ παραδείγματός του, τίνος τελειοποιήσεως ἦτο δεκτικὴ διὰ τῆς σοβαρᾶς μελέτης, τοῦτο δὲ ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὰ ποιητικὰ πλάσματα, τὰ ὁποῖα ἡ ὑπόκρισις ζωογονεῖ ἐπὶ τῆς σκηνῆς. Ἡσθάνθη ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ ἐνσαρκώσῃ ὅπως πρέπει ἐν ἱστορικὸν πρόσωπον, ἂν δὲν ἐγνώριζεν ἀκριβῶς τὴν ἱστορίαν του καὶ τοὺς χρόνους εἰς τοὺς ὁποῖους ἀνήκει. Ὅτε ἐμελλε νὰ παραστήσῃ τὸν «Ρισελιέ», «Λουδοβίκον τὸν ΙΑ'», «Κάρολον τὸν Α'», ἐμελέτησε τοὺς ἐξοχωτέρους τῶν ἱστορικῶν τοὺς ἱστοριογραφῆσαντας τοὺς ἥρωάς του καὶ ἐξῆσεν εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ ἀνέπνευσε τὴν ἀτμόσφαιράν των. Ὅτε ὁ Κλαρετῆ μετὰ τὴν παράστασιν τοῦ «Ρισελιέ» τοῦ Βουλλβερ ἔσπευσε νὰ τὸν συγχαρῆ εἰς τὸ ἰδιαιτέρον παρὰ τὴν σκηνὴν δωματίου του, εὔρεν ἀνηρητημένα εἰς τοὺς τοίχους ἀντίγραφα τῶν ἀρίστων εἰκόνων τοῦ «Ρισελιέ» κατὰ διαφό-

ρους ὄψεις. Ὅπως δὲ τοὺς χρόνους ὁμοίως καὶ τοὺς τόπους, εἰς τοὺς ὁποῖους ἐξῆσεν καὶ ἐδρασεν οἱ ἥρωές του, θέλει νὰ γνωρίζῃ. Διὰ τὴν παράστασιν τοῦ Φάουστ ἐταξείδευσε μὲ ἓνα ζωγράφον εἰς Νυρεμβέργην καὶ τῷ ἀνέθεσε νὰ σχεδιάσῃ ἐπὶ τόπου ὅλα τὰ μέρη ὅσα ἀπητούντο διὰ τὴν διακόσμησιν τῆς σκηνῆς. Διὰ τὸν «Ἐμπορον τῆς Βενετίας» ἐταξείδευσε μετὰ μιᾶς γενναιοδώρου βαρωνίδος διὰ νυκτὸς τὴν Μεσόγειον, ἀπεβίβασθῃ εἰς Ἀλγέριον διὰ νὰ ἀγοράσῃ ὑποδείγματα στολῶν διὰ τὸν πρίγκιπα τοῦ Μαρόκου καὶ τὴν ἀκολουθίαν του, ἐξεμεταλλεύθῃ τὴν Βενετίαν, ὅπως προηγουμένως τὴν Νυρεμβέργην, ζωγραφικῶς καὶ ἐπέστρεψε κομίζων κιβώτια ὅλα ἐνετικῶν σκευῶν καὶ ἐνδυμάτων. Καθ' ὃν χρόνον ὁ θίασος τοῦ Μάινινγκεν ἐπανηγύριζε τοὺς θρίαμβους του διὰ τῆς πιστῆς ὡς πρὸς τε τοὺς χρόνους καὶ τὰ πρόσωπα ἐνσαρκώσεως τῶν δραματικῶν ἔργων, ἀνεξαρτήτως ὅλων αὐτοῦ, ὁ Ἑρβίγγος διεκόσμησε, πρῶτος αὐτός, τὴν ἀγγλικὴν σκηνὴν κατὰ τὴν αὐτὴν καλλιτεχνικὴν ἀποψιν. Σήμερον μεγάλη θεατρικὴ ἐπιτυχία ἐπὶ σκηνῆς τοῦ Λονδίνου ἀνευ καλλιτεχνικῆς διακοσμήσεως εἶνε ἀδύνατος.

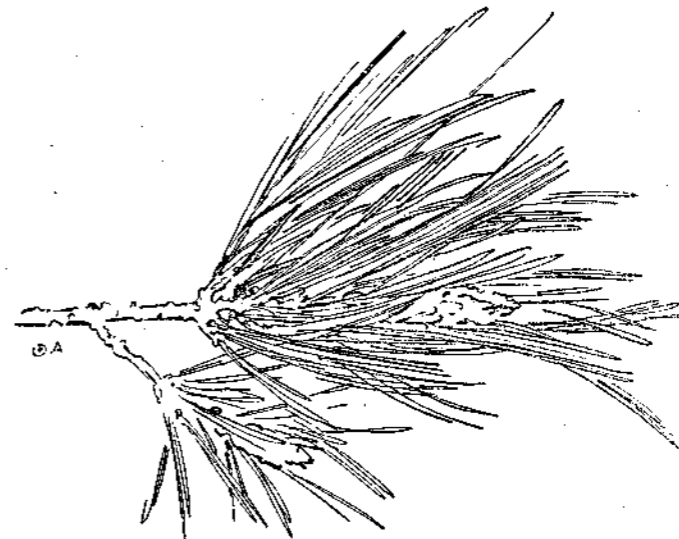
Μνημεῖον αἰώνιον ἀνίδρυσεν εἰς ἑαυτὸν ὁ Ἑρ-

βίγγος καὶ διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ ἠθοποιοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ.

Εἶνε ἀνὴρ ἀκηλιδῶτου ἀγνότητος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν του βίον, εὐγενῆς τὸ φρόνημα, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου οὐδεμίαν σκιάν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιρρίψουν οἱ φθονεροὶ αὐτοῦ ἀντίπαλοι καὶ ἐχθροὶ, ὀρμεμφύτως ἔχον τὴν αἴσθησιν τοῦ ὀρθῶς πράττειν καὶ ὀρθῶς φέρεσθαι, συνδέων μὲ πνευματικὴν ὑπεροχὴν ἄκραν μετριοφροσύνην καὶ γλυκύτητα χαρακτῆρος, διὰ τῆς ὁποίας κατακτᾷ τὰς καρδίας. Ἰὰς ἰδιότητας ταύτας ἐξευγενίζει ἔτι μᾶλλον ἡ γενναιοδωρία του, τῆς ὁποίας ἀπόδειξις εἶνε ἡ προθυμία, μεθ' ἧς αὐτὸς καὶ ὁ θίασός του τίθενται εἰς τὴν διάθεσιν εὐεργετικῶν σκοπῶν, καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ του ἐπιλοθυσίαι ἀνερίθμητοι, μολοντόι ὀλίγον γνωσταί, εἶνε αἱ ὑποστηρίξεις, τὰς ὁποίας παρέσχε καὶ παρέχει εἰς ἐνδεεῖς συναδέλφους του. Εὐεργεσίαι τινὲς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ μὴ σχίσουν τὸν πέπλον τοῦ μυστηρίου, μὲ τὸν ὁποῖον τὰς περιβάλλει· μία ἐκ τούτων εἶνε ὅτι εἰς τοὺς γηραιούς ἀπομάχους τοῦ θιάσου του, ἀνδρας καὶ γυναίκας, τοὺς μὴ δυναμένους νὰ ἐργασθῶν πλέον ἐπὶ τῆς σκηνῆς, παρέχει σύνταξιν ἴσην πρὸς ὀλόκληρον τὸν μισθὸν τὸν ὁποῖον ἐλάμβανον.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ

Κατὰ τὴν βιογραφίαν τοῦ Ἑρβίγγος ἀπὸ τοῦ Hiatt καὶ τὴν περὶ αὐτὸν μελέτην τοῦ H. Conrad.

ΝΑ ΜΕ ΖΗΛΕΥΗΣ!

ΚΩΜΩΔΙΑ ΕΙΣ ΠΡΑΞΙΝ ΜΙΑΝ

ΠΡΟΣΩΠΑ

ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΡΚΛΗΣ.
ΔΟΛΑ ΠΕΡΚΛΗ, σύζυγός του.

ΜΙΛΤΟΣ ΒΕΒΑΡΗΣ, φίλος των.
ΣΤΑΜΑΤΗΣ, υπηρέτης των.

Η σκηνή σύγχρονος ἐν Ἀθήναις.

Ἡ σκηνή παριστᾷ αἰθουσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Περκάλη μετὰ περισσῆς φιλοκαλίας διευθετημένην. Δεξιᾷ, θύρα φέρουσα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ κ. Περκάλη. Ἀριστερῇ, ἑτέρα τοιαύτη φέρουσα εἰς τὰ ἰδιαιτέρα δωμάτια τῆς Δόλας. Εἰς τὸ βάθος μεγάλη ὑαλωτὴ θύρα, δι' ἧς φαίνεται ὁ διάδρομος τῆς οἰκίας.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

ΠΑΥΛΟΣ καὶ ΜΙΛΤΟΣ

Ἀνυψουμένης τῆς αὐλαίας, ὁ Παῦλος, ὅστις ἐκάθητο πλησίον τοῦ Μίλτου πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς σκηνῆς μέρος, ἐγείρεται ἀποτόμως καὶ ἀπομακρύνεται ὀλίγα βήματα.

Παῦλος—Τελείωσε! Πᾶσα περαιτέρω συζήτησις εἶναι περιττή.

Μίλτος—Μὰ γιατί, ἀδελφέ;

Παῦλος—(Ἐπισημασμένος.) Διότι σὺ δὲν ἤλθες νὰ μοῦ ζητήσης συμβουλήν, σὺ ἤλθες νὰ σοῦ ἐπιευρώσω τὴν ἀπόφασίν σου.

Μίλτος—(Καπνίζων τὸ σιγάρον του.) Μὲ συγχωρεῖς, δὲν ἤξευρα διὰ τί παίζεις ρόλον ἐφετερίου!

Παῦλος—Ὅχι δά! Ἐχεις λάθος... Αὐτὴν τὴν στιγμὴν παίζω ρόλον ἀνοήτου, διότι κάθουμαι καὶ σὲ ἀκούω.

Μίλτος—Μὰ κ' ἐγὼ τὸ ἴδιο κάνω, σὲ ἀκούω.

Παῦλος—Ἄν τότε, ἀφοῦ εἶναι ἔτσι, γιὰ νὰ ξεμπερδεύωμε μὰ γιὰ πάντα, σοῦ λέω καθαρὰ καὶ παστρικά διὰ τὴν κάνης πολὺ καλὰ νὰ νυμφευθῆς. Τελείωσε!... Θέλεις ἄλλο τίποτε;

Μίλτος—Μὰ μοῦ τὸ εἶπες μ' ἕναν τρόπον ὡς νὰ ἀπήγγελλες καταδικαστικὴν ἀπόφασιν ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ Κακοσυροδικείου.

Παῦλος—Σχεδὸν αὐτὸ ἔκαμα... Σοῦ ἀξίζει νὰ καταδικασθῆς εἰς διὰ βίου γυναικᾶ!

Μίλτος—Φαίνεται διὰ τὴν λησμονεῖς πῶς ὑπάρχει καὶ βασιλικὴ χάρις.

Παῦλος—Ναί, ἀλλὰ διὰ ν' ἀπολαύσης τὴν χάριν αὐτήν, πρέπει νὰ μεσολαβήσουν πολλὰ πράγματα, πάρα πολλὰ!

Μίλτος—ὦ! ὅσον δι' αὐτὸ... ἔχω τόσους φίλους!

Παῦλος—Τὸ πιστεύω! Ἀκριβῶς αὐτοὶ θὰ μεσολαβήσουν... μεῖνε ἡσυχος!

Μίλτος—(Ἐγερόμενος.) Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, δὲν τ' ἀφίνουμε αὐτὰ καὶ νὰ συζητήσουμε λογικὰ σὺν δύο καλοὶ φίλοι;

Παῦλος—Μ' ἕναν ὑποψήφιον σύζυγον νομίζεις πῶς εἶναι εὐκόλον νὰ συζητήσῃ κανεὶς λογικῶς; Ἄλλως τε, σὺ δὲν παίρνεις ἀπὸ λόγια, ἀδελφέ!... Μὰ καὶ ἀπεράσιες νὰ πάρῃς γυναικᾶ, δὲν ἐννοεῖς νὰ πάρῃς τίποτ' ἄλλο πλέον!...

Μίλτος—Μὲ συγχωρεῖς!... Πρῶτον, βλέπεις, διὰ ἔρχομαι νὰ πάρω τὴν συμβουλήν σου...

Παῦλος—(Ἐξαπλωσμένος ἐπὶ τοῦ καναπέ.) Τὴν ὁποῖαν δὲν θέλεις ν' ἀκούσης... δεύτερον;

Μίλτος—Δεύτερον δὲν ὑπάρχει! Τὴν συμβουλήν σου καὶ μόνον ζητῶ. Λοιπὸν σ' ἐρωτῶ ἐπισημως: Θὰ κάμω καλὰ νὰ νυμφευθῶ, ναι ἢ ὄχι;

Παῦλος—Ἡ προχειροτέρα ἀπάντησις, ἡ ὁποία μοῦ ἔρχεται εἰς τὸ στόμα αὐτὴν τὴν στιγμὴν, εἶναι ἡ ἐξῆς, τὴν ὁποῖαν δὲν ἔξυρω καὶ ποῖος ἄλλος πολὺ πρὸ ἐμοῦ εἶπεν: Κι' ἂν τὸ κάνης θὰ μετανοήσης, κ' ἂν δὲν τὸ κάνης πάλιν θὰ μετανοήσης!

Μίλτος—Μὲ ἄλλους λόγους ἔχω ἐξασφαλίσει ὀπωσδήποτε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀφοῦ ἢ οὕτως ἢ ἄλλως θὰ εἶμαι πάντοτε ἀπὸ τοὺς μετανοούντας!

Παῦλος—Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τὴν ἔχεις ἐξασφαλίσει σὺ καὶ δι' ἄλλον λόγον ἀκόμη, ὥστε μὴν ἀνησυχεῖς! Φρόντισε μόνον νὰ εἶσαι ἀπὸ τοὺς μετανοούντας τῆς δευτέρας κατηγορίας.

Μίλτος—Ὁ ἔστι νὰ μὴν πάρω γυναικᾶ.

Παῦλος—Ἐννοεῖται. Διότι παίρνεις μὲν ἐσὺ γυναικᾶ, ἀλλὰ καὶ σένα σὲ παίρνει ὁ διάβολος!

Μίλτος—Πάντοτε;

Παῦλος—Πάντοτε.

Μίλτος—Ὡστε εἶναι κανὼν ἄνευ ἐξαιρέσεως.

Νὰ μὲ ζηλεύης!

97

Παῦλος—Βεβαίως.

Μίλτος—Μὰ ἄλλοτε, νομίζω, ἔλεγες πῶς ὑπάρχουν καὶ κάποιοι ἐξαιρέσεις. Ἐάν δὲν ἀπατώμαι μάλιστα ἔλεγες, πῶς ὁ γάμος εἶναι λαχεῖον.

Παῦλος—Ἦκουσες νὰ τὸ λέγω αὐτὸ πρὸ ἧ μετὰ τὸν γάμον μου;

Μίλτος—Πρό.

Παῦλος—Καὶ νομίζεις διὰ μετὰ τὸν γάμον μου ἤλλαξα γνώμην;

Μίλτος—Οἱ λόγοι σου τοῦλάχιστον αὐτὸ δεικνύουν.

Παῦλος—Ἀπατάσαι. Ὁ γάμος δὲν ἐπέφερεν ἀπολύτως καμμίαν μεταβολὴν εἰς τὴν γνώμην μου, ἦτις μένει πάντοτε ἡ αὐτή, μετὰ τὴν διαφορὰν διὰ τὴν ἐμπροσθὴ νὰ καθορίσω καὶ τί εἶδος λαχεῖον εἶναι ὁ γάμος. Ἐνδιαφέρεσαι νὰ τὸ μάθης;

Μίλτος—Ἄν δὲν βαρυνεῖσαι.

Παῦλος—Ἐχεις ἰδεῖ τὰς παραμονὰς τοῦ νέου ἔτους μερικὰ λαχεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἕκαστος ἀριθμὸς κερδίζει πάντοτε κᾶτι τί;

Μίλτος—Ναί.

Παῦλος—Θὰ παρατήρησες βεβαίως διὰ εἰς τὰ λαχεῖα αὐτὰ, τῶν ὁποῖων ἕκαστος ἀριθμὸς πωλεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς, εἶναι ἐκτεθειμένα ἀντικείμενα στοιχίζοντα πολὺ ὀλιγώτερον αὐτῆς. Δὲν εἶν' ἔτσι;

Μίλτος—Μάλιστα.

Παῦλος—Διὰ νὰ προσελκύεται ὁμοῦ περισσότερος κόσμος, ὑπάρχουν ἐκτεθειμένα καὶ ὀλίγιστα ἀντικείμενα ἑκατὸν, διακοσίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν. Πλὴν τὰ ἀντικείμενα αὐτὰ οὐδεὶς ποτε τὰ κερδίζει διὰ τὸν ἀπλοῦστον λόγον, διότι οἱ ἀριθμοὶ ὑπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι γεγραμμένα δὲν ἐφθίσκονται εἰς τὸ σακκίδιον τῶν λαχνῶν καὶ τοιουτοτρόπως ἕκαστος παίκτης δίδων τὴν δραχμὴν του μετὰ τὴν ἐπιβίβαν νὰ κερδίσῃ κᾶτι τι καλόν, ἐφθίσκονται πάντοτε χαμένους. Τοιοῦτον εἶδος λαχεῖον εἶναι καὶ ὁ γάμος... ὄλοι οἱ καῖται κερδίζον ἀνεξαιρέτως μὰ... γυναικᾶ!

Μίλτος—Ὅπωσδήποτε ὄλοι σχεδὸν παίζον εἰς αὐτὸ τὸ λαχεῖον.

Παῦλος—Διότι τοὺς ἐλκύουν τὰ μεγάλῃς ἀξίας ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα, δι' ὅν λόγον σοῦ ἀνέφερα, δὲν τὰ κερδίζει κανεὶς ποτέ.

Μίλτος—Ποῦ θὰ εἰπῇ διὰ καὶ σὺ εἶσαι χαμένος ἀπὸ τὸ λαχεῖον αὐτό.

Παῦλος—Ἐννοεῖται. Κ' ἐν τούτοις ἡ γυναικᾶ μου δὲν εἶναι ἀπὸ τὰς χειροτέρας. Εἰμπορῶ μάλιστα νὰ σοῦ εἰπῶ διὰ εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὰς καλλιτέρας.

Μίλτος—(Γελῶν.) Τῶν πεντακοσίων δραχμῶν ἢ κατὰ τῆς δραχμῆς;

Παῦλος—(Σοβαρῶς.) Αὐτὸ εἶναι ζήτημα, τὸ ὁποῖον θὰ λύσῃ ὁ χρόνος. Ἐπισοῦτω, τὴν στιγμὴν αὐτὴν ποῦ ὀμιλοῦμεν, ἡ φιλία μας ἡ πολυχρόνιος μοῦ ἐπιτρέπει νὰ σοῦ εἰπῶ διὰ ἔχει καὶ αὐτὴ τὸ ἐλάττωμά της...

Μίλτος—Ἡ φιλία μας;

Παῦλος—Φαίνεται πῶς δὲν ἔχεις τὸν νοῦν σου ἐδῶ... Ὅμιλῶ περὶ τῆς γυναικῆς μου...

Μίλτος—Ἄ! μὰ τότε, φίλε μου, εἶναι ἀνώμαλος.

Παῦλος—(Ἐν ἐκπλήξει.) Ἡ γυναικᾶ μου;

Μίλτος—Ὅχι, ἀδελφέ! Ἡ ἔκφρασίς σου...

Παῦλος—(Ἐρωτικῶς.) Ἐτοί; Μὲ συγχωρεῖτε!... (Σοβαρῶς.) Ἐλεγα λοιπὸν διὰ, καίτοι ἡ γυναικᾶ μου εἶναι ἀπὸ τὰς καλλιτέρας, ἔχει ἐν τούτοις τὸ ἐλάττωμά της, τὸ ὁποῖον τὴν χαλᾷ καθ' ὀλοκλήριον.

Μίλτος—Νὰ ἐρωτήσω ποῖον εἶναι αὐτὸ τὸ ἐλάττωμά δὲν τολμῶ.

Παῦλος—Θὰ σοῦ τὸ εἰπῶ ἐγὼ χωρὶς νὰ μ' ἐρωτήσης. Τῆς ἐπέρασεν ἡ ἰδέα, φίλε μου, διὰ τὴν ζηλεύω.

Μίλτος—Ἡ ἰδέα τῆς ἐπέρασεν ἢ ἔχει ἀφορμὰς νὰ εἶναι βεβαία;

Παῦλος—Πῶς ἐμπορεῖ νὰ εἶναι βεβαία, ἀφοῦ δὲν τὴν ζηλεύω!

Μίλτος—Κᾶτι θὰ τρέχῃ, δὲν γίνεται!

Παῦλος—Δὲν τρέχει τίποτε ἀπολύτως. Τὴν ἀγαπῶ πολὺ καὶ θέλω νὰ εἶναι τὸ πρότυπον συζύγου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζήλια μου. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς μουρμούρας της, διότι αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ἔξυρῆς διὰ τὴν ζητοῦν πάντοτε μίᾳ ἀφορμῇ διὰ νὰ μὴν εἶναι ποτὲ εὐχαριστημένα. Τῆς ἀγαπᾷς πολὺ; Μὲ τὸν καιρὸν συνηθίζου εἰς τὴν πολλὴν αὐτὴν ἀγάπην, τὴν βαρύνονται καὶ ἐπὶ τέλους ζητοῦν εἰς τὰς ἀγκάλας ἄλλου ἐκείνου τὸ ὁποῖον αἱ ἰδικαί σου δὲν ἔχουν κανένα λόγον νὰ τῆς ἀρνηθῶν!... Δὲν τῆς ἀγαπᾷς; Ἄ! ἔτσι μοῦ εἶσαι, λέγουν, νὰ σοῦ δείξω λοιπὸν ἐγὼ. Καὶ ἀφίνονται μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐχαριστήσεως νὰ συλληφθῶν εἰς τὰ δάκτυλα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σημεῖνα πάντοτε εἰς τὸ σπῆτι σου οἱ διάφοροι ἀγαπητοὶ σου φίλοι!... Τὰς ἀφίνεις ἐλευθέρας νὰ κάνουν ὅτι θέλουν; Ἄ! ἀδιαφορεῖ ὁ κύριος! Δὲν τὸν νοιάζει γιὰ μένα διόλου! Θὰ τὸν κάνω ἐγὼ νὰ τὸν νοιάξῃ καὶ... τὴν ἴδια ἱστορίαν εἰς ἐνέργειαν!... Τῆς περιμαζεύεις ὄλιγον, τῆς δεικνύεις τὸν ἴσιον δρόμον;... Ἄ! μὲ ζηλεύει καὶ...

Μίλτος—Τὴν ἴδια ἱστορίαν εἰς ἐνέργειαν!...

Παῦλος — Ἄ! ὄχι!... ἡ ἱστορία αὐτὴ τίθεται εἰς διαθεσιμότητα, ἐνόσω ὁ σύζυγος ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ζηλεύῃ δῆθεν, ἐνῶ, πράγματι τὸ πρὸς αὐτὴν ἐνδιαφέρον του, ἡ ἀγάπη του, ἡ ἐκτίμησις τὴν ὁποῖαν θέλει νὰ ἔχουν πρὸς αὐτὴν πάντες οἱ ἄλλοι, τοῦ ἐπιβάλλοντος τὸ καθήκον νὰ τὴν ἐπιτηρῇ, νὰ τὴν συμβουλεύῃ καὶ νὰ...

Μίλτος — Μὲ συγχωρεῖς νὰ σὲ διακόψω... Ἦθελα νὰ εἴξουρα, ἐὰν αὐτὰ ὅλα δὲν εἶναι ζήλεια, τί πράγμα εἶναι τότε ἡ περιφρονη αὐτὴ ἀρρώστια, διότι ἀρρώστια θέλουν νὰ τὴν ὀνομάζον οἱ ψυχολόγοι, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν πάσχουν πολλοὶ τῶν ὁμοίων μας...

Παῦλος — Κατ' ἐμὲ, φίλε μου, ζήλεια δὲν ὑπάρχει. Ἐγὼ, παραδείγματος χάριν, δὲν θέλω ἢ γυναῖκά μου νὰ δέχεται ἐν ἀπουσίᾳ μου τὸν πρῶτον τυχόντα ἱμοκονιόρον, ὅστις ἔρχεται νὰ τὴν ἐπισκεφθῇ. Εἶναι ζήλεια αὐτὸ ἢ ἀποτροπὴ ἀπὸ τὴν διαφθοράν; Διότι, τί θέλεις, παρακαλῶ, νὰ εἰποῦν μεταξύ τους ἕνας νέος καὶ μία νέα, ὡς εἶναι ἢ γυναῖκα μου; Περὶ πολιτικῆς θὰ ὁμιλήσουν ἢ περὶ φιλολογίας; Κάθε ἄλλο. Ξεύρομεν δὲ περὶ τίνος ὁμιλοῦν ἢ μᾶλλον περὶ τίνος ὁμιλεῖ ὁ ἐδγενῆς ἐπισκέπτης. Περὶ τῶν ἐρωτικῶν κατορθωμάτων του, περὶ τῶν ἐρώτων τῆς δεῖνα κυρίας εἰς τὴν Κηφισιᾶν ἢ εἰς τὸ Φάληρον, περὶ τῶν αἰτίων τῆς διαζεῦξεως τῆς δεῖνα κυρίας ἥτις οἶδε τὴν οὐλομένην τοῦ μέλιτος δὲν κατώρθωσε νὰ ἴδῃ δύουσαν ἐπὶ τὴν συζυγικὴν στέγην, περὶ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ ἰάδε νέου ἐπὶ τῆς Ἄλφρα κυρίας, ἥτις κατώρθωσε νὰ ἐροτάσῃ καὶ τοὺς ἀργυροῦς τῆς γάμου μετ' ὁμοῦ σύζυγόν της, καὶ περὶ χιλίων ἄλλων ἀηδιῶν, αἵτινες φουσκῶνουν τὸ κεφάλι τῆς ἀκρωμένης ὡς νὰ ἦτον ἀερόστατον... καὶ... ξεύρεις πολὺ καλὰ ὅτι τὸ πηδάλιον τοῦ ἀεροστάτου δὲν ἐδρέθη ἀκόμη, ὥστε βλέπομεν μετ' ὅσον πολὺ τὸ κεφαλοαερόστατον αὐτὸ νὰ ἄγῃ καὶ νὰ φέρῃ τὴν κυρίαν του ὅπου αὐτὸ θέλει. Ἡ πρόληψις λοιπὸν τῶν συνεπειῶν τῆς τοιαύτης κεφαλοφουσκώσεως, διὰ νὰ μὴ εἴπω ἄλλο τι, εἶναι ζήλεια;

Μίλτος — Ὅπως τὰ παίρνεις τὰ πράγματα, βεβαίως ὄχι.

Παῦλος — Ὅπως καὶ ἂν θελήσῃς νὰ τὰ πάρῃς, κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ ζήλεια... Ὑστερα πάντως, ἂν ἐμποδίσῃς τὴν γυναῖκά σου νὰ ἐξέρχεται εἰς περίπατον μετ' ἡν κυρίαν ἰάδε, διότι ἡ κυρία αὐτὴ διὰ λόγους ἰδιωτικῆς ὁλοῦς φύσεως παρέβη μίαν τῶν δέκα ἐντολῶν, τὴν παράβασιν τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος μαρθάνει πάντοτε τελευταῖος, εἶναι ζήλεια αὐτὴ; Εἶναι ζήλεια νὰ μὴ θέλω ἢ γυναῖκά μου νὰ ἐξέρχεται μόνη εἰς περίπατον,

ἐνῶ ἐγὼ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ τὴν συνοδεύω ὁποῖαν θελήσῃ; Εἶναι ζήλεια νὰ μὴ θέλω νὰ συντροφεύῃ εἰς τὰ χαρτιά μετ' ὁμοῦ κυρίων δεῖνα, ὅστις, ἐνῶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χάνει, μετὰ τὸ τέλος τοῦ παιγνιδίου, διανεμὸν τὴν ἐταιρικὴν περιουσίαν, ἀντὶ ζημίας εὐρίσκει πάντοτε κέρδος, ὅπερ καὶ γενναιοφρόνως παραχωρεῖ πρὸς τὴν σύντροφόν του; Ποῦ βρίσκεται, σὲ παρακαλῶ, εἰς ὅλα αὐτὰ ἢ ζήλεια;

Μίλτος — Ὑπὸ τὴν ἐποψὴν αὐτὴν δὲν φαίνεται νὰ ἔχῃς ἄδικον. Ἄλλ' ἐὰν ἢ γυναῖκά σου θέλῃ νὰ ἐξέρχεται εἰς περίπατον μετ' ὁμοῦ κυρίας, περὶ τῆς ἐντιμότητος τῶν ὁμοίων οὐδὲ σκιά ἀμφιβολίας ὑπάρχει, ἐὰν θέλῃ νὰ συντροφεύῃ εἰς τὰ χαρτιά μετ' ὁμοῦ κυρίων, περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ὁμοίων δὲν ἠκούσθη ποτὲ τίποτε, ἐὰν;...

Παῦλος — Μοῦ ἐπιβάλλεται, νομίζω, νὰ σ' ἐμποδίσω νὰ παραθέσῃς ἄλλα ἢ ἄν... Ἐγὼ βεβαίως δὲν θέλω νὰ εἰπῶ ὅτι ὅλη ἢ κοινωνία ἐν τῇ ὁποίᾳ ζῶμεν εἶναι διεφθαρμένη. Κάθε ἄλλο, διότι τότε αὐτὸ θὰ ἦτο μία ὕβρις κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ μου, ὅστις παραδέχεται νὰ ζῇ ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης κοινωνίας. Εἶναι ὁμοῦ βέβαιον, ὅτι εἰς ὅλας τὰς τάξεις αὐτῆς ὑπάρχει ἀρκετὴ διαφθορά, τόση ὅση εἶναι ἱκανὴ νὰ μολύνῃ καὶ τὸ ἀδιάφθορον τῆς κοινωνίας μέρος, ἐὰν δὲν φροντίσῃν οἱ ὁποσοδήποτε ἐχεφρονοῦντες νὰ προφυλαχθοῦν. Εἰς αὐτό, πιστεύω, νὰ εἶσαι σύμφωνος.

Μίλτος — Ναί!

Παῦλος — Τὴν κοινωνίαν λοιπὸν αὐτὴν, τὴν ὁποσοδήποτε μολυσμένην ἐπὶ τῆς διαφθορᾶς, ἐγὼ ὀφείλω νὰ τὴν θέσω ἐπὶ κάθαρον, ἀκριβῶς ὅπως συμβαίνει καὶ διὰ τοὺς ἐρχομένους ἀπὸ πανωλόβλητα ἢ ἐπιχόλερα μέρη, ὅστινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶναι ἀσθενεῖς. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ νὰ ἐνεργῆται ἢ κάθαρος αὐτὴ καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον νὰ διαρκῇ διὰ τοὺς μὴ διεφθαρμένους τῆς κοινωνίας μας, τοὺς νομιζομένους δηλαδὴ τοιοῦτους; Πῶς θέλεις νὰ ξεύρω ὅτι ὁ δεῖνα νέος, περὶ τοῦ ὁποίου πάντες ἔχουν τὴν καλλιτέραν ἰδέαν, εἶναι πράγματι ἄξιος τῆς τοιαύτης τοῦ κόσμου κρίσεως; Καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι πείθομαι καὶ ἐγὼ καὶ τοῦ ἐπιτρέψω νὰ σοναστρέφεται τὴν γυναῖκά μου, τί γίνεται, παρακαλῶ, ἂν ἢ νόσος του ἐκδηλωθῇ κατόπιν καὶ ξεσπάσῃ εἰς τὸ κεφάλι μου; Πῶς; Δὲν ἀπαντᾷς;... Λοιπὸν, φίλε μου, πρὸς ἀποφυγὴν ὅλων αὐτῶν τῶν ἀπροόπτων χρειάζεται διαρκὴς κάθαρος!

Μίλτος — Μ' αὐτὸ πλέον κατατῆ μισανθρωπία!

Παῦλος — Χάχ! ἄχ! ἄ!

Μίλτος — Γελᾷς;

Παῦλος — Γελῶ βέβαια, διότι αὐτὸ τὸ ἴδιον πράγμα, ἄλλοι, μεταξὺ τῶν ὁμοίων εἶναι καὶ ἢ γυναῖκά μου, τὸ ὀνομάζον ζήλεια. Ἐπὶ τὸ ὀνομάζεις μισανθρωπία. Ἐγὼ τὸ ὀνομάζω ἀγάπην... Διαφορὰ, βλέπεις, ἀντιλήψεως καὶ τίποτε περισσότερον... Ἄχ, φίλε μου, ἤδη σοβαρῶς σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ νυμφευθῆς!... Καλὰ βρισκῶσαι ὅπως εἶσαι, τί θέλεις νὰ βάλῃς μπελάδες εἰς τὸ κεφάλι σου!...

Μίλτος — Ἐγὼ τὸ κεφάλι μου θὰ τὸ ἔχω ἤουχον.

Παῦλος — Δὲν ξεύρω... Τὸ κεφάλι τῶν ἐγγύμων εἶναι τὸ μᾶλλον προσβαλλόμενον ἀπὸ τὰ ἀπρόοπτα τῆς πανδρείας!... Τέλος πάντων, κάμε ὅπως θέλεις... Ἐγὼ σοῦ λέγω πῶς καὶ ἢ γυναῖκά μου ἀκόμη, ἢ ὁποῖα, σοῦ ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν, ὅτι εἶναι μία ἀπὸ τὰς καλλιτέρας γυναῖκας ποῦ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν, εἶναι ἱκανὴ νὰ σὲ κἀνῃ νὰ κτυπᾷς τὸ κεφάλι σου ἔς τὸν τοῖχο μετ' ἡν πετριά ποῦ ἔχει ἔς τὸ δικό της.

Μίλτος — Ὁμολογῶ ὅτι μετ' ἐκπλήττεις!

Παῦλος — Καὶ θὰ σ' ἐκπλήξω ἀκόμη περισσότερον ἂν κατορθώσω νὰ τὴν φέρω εἰς τὸν ἴσιον δρόμον... πράγμα τὸ ὁποῖον ἐλπίζω πῶς θὰ γίνῃ μ' ἕνα πολὺν περίεργον εἶδος θεραπείας ποῦ ἔβαλα εἰς ἐνέργειαν ἀπὸ προχθές.

Μίλτος — Ὡστε τὸ κακὸν δὲν εἶναι ἀθεράπευτον... Αὐτὸ εἶναι παρήγορον... Δὲν ἀπελπίζομαι...

Παῦλος — Μὰ δὲν μοῦ λές, χριστιανέ μου, πῶς εἶσαι φαρμακωμένος γιὰ παντοῖα!...

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Οἱ ἀνωτέρω καὶ ΛΟΛΑ

Δόλα — (Εἰσερχομένη διὰ τῆς πρὸς τὰρισερὰ θύρας.) Ἐπιτρέπεται;

Μίλτος — (Ἐγχερόμενος.) Ὡ, κυρία μου, σὰς παρακαλῶ.

Δόλα — (Προχωροῦσα.) Πῶς εἶσθε, κύριε Βελαροδῆ;

Παῦλος — Δὲν εἶναι καθόλου καλὰ!

Δόλα — Ἀλήθεια, κύριε Μίλτο;

Μίλτος — Ὁ σύζυγός σας ἀστενεύεται... εἶμαι πολὺ καλὰ καὶ σὰς εὐχαριστῶ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον ποῦ δεκνύετε δι' ἐμέ.

Δόλα — (Τῷ συζυγῷ της.) Μήπως ἔχετε τίποτε ἰδιαίτερον;

Παῦλος — Ἄ! ὄχι, ὄχι... Ἐσκόπευα μάλιστα νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ ἔλθῃς νὰ κάμῃς ὀλίγην συντροφίαν εἰς τὸν Μίλτον, διότι ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐξέλθω δι' ὀλίγον...

Δόλα — (Διστάζουσα.) Μὰ...

Παῦλος — Δὲν πιστεύω νὰ μὴ σ' εὐχαριστῇ ἢ συντροφία του.

Δόλα — Κάθε ἄλλο...

Μίλτος — (Ἐπισημνόμενος.) Μὲ κολακεύετε πολὺ!... Ἀντιπῶμαι μόνον, ὅτι κατεπείγουσαι ὑποθέσεις... Ἐγὼ νὰ μείνω, διότι κατεπείγουσαι ὑποθέσεις...

Παῦλος — Νὰ σοῦ λείπουν αὐτὰ!... θὰ μείνῃς μετ' ἡν γυναῖκά μου ὡς ποῦ νὰ γυρίσω... Σὲ δὲν λεπτὰ θὰ εἶμαι ἐδῶ.

Δόλα — Μὰ ἴσως ὁ κύριος Μίλτος νὰ ἔχῃ ἐργασίαν.

Παῦλος — Τίποτε! τίποτε! Δὲν ἔχει καμμιά δουλειά!

Δόλα — Ἴσως ἢ συντροφία μου...

Μίλτος — (Τῇ Δόλᾳ.) Ἄ! ἄ!... μὴ προχωρήσετε, σὰς παρακαλῶ.

Παῦλος — Ὡστε μένετε... Λοιπὸν αὐ τοῦτο! (Κινεῖται ὅπως ἐξέλθῃ.)

Μίλτος — (Προχωρῶν πρὸς τὸν Παῦλον.) Μὰ γὰρ νὰ σοῦ πῶ, σὲ παρακαλῶ... (ἰδιαίτερος) Δημονεῖς ὅτι ἐγὼ δὲν ὑπεβλήθην εἰς κάθαρον;

Παῦλος — Νὰ κτυπᾷς τὴν δουλειά σου! (ἔξερχεται διὰ τῆς μεσαίας θύρας.)

Ἔπεται συνέχεια.

N. I. ΛΑΣΚΑΡΗΣ

ΚΑΡΜΕΝ ΣΥΛΛΑ

Εν ημέραις καθ' ἃς οἱ λογισμοὶ παντός Ἑλληνος μετ' ἰδιαιτέρας συμπαθείας ὅσω και εὐλαθείας φέρονται πρὸς τὴν Βασίλισσαν τῶν Ρουμούνων, ἥτις τὸ πρὸς Αὐτὴν χειροφίλημα τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ἐγκαρδιώτατα, φιλελληνικώτατα και βασιλικώτατα ἀνταπέδωκε δι' ἀσπασμοῦ ἐπὶ τῆς παρεΐας Αὐτοῦ, ἀσμένως βεβαίως θέλουσιν ἀναγνωσθῆ αἱ κάτωθι σελίδες τοῦ Pierre Loti, ἐν αἷς ὄντως ἀριστοτεχνικῶς ἀπεικονίζεται ὡς γυνὴ και ὡς συγγραφεὺς ἡ σεπτὴ Ἄνασσα, ἥτις ἔν ὡς Κάρμεν Σύλλα ἐστέρθη ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, και ἂν παρὰ τοῦ λαοῦ τῆς ἀπεκλήθη «Μήτηρ τῶν Πληγωμένων» ἀλλ' ἀνακηρύσσεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὡς εἰς τῶν κυριωτάτων ἐπολιτιστικῶν παραγόντων τοῦ ρουμανικοῦ ἔθνους.

«Κατὰ τὸν ροῦν τοῦ νομαδικοῦ μου βίου, μὴ συνέβη κάποτε νὰ σταματήσω εἰς ἓνα μαγικὸν πύργον, εἰς τὸ ἐνδαιτήμα μιᾶς Μοίρας τῶν παραμυθιῶν . . .

Ὁ μακρυσμένος ἦχος τοῦ κυνηγετικοῦ κέρατος ἐντὸς δρυμοῦ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐπαναδίδῃ ζῶν δι' ἐμὲ εἰς τὰς ἐλαχίστας ἀναμνήσεις τῆς διαμονῆς μου ταύτης. Διότι ὁ πύργος τῆς Μοίρας ἐκεῖτο ἐν μέσῳ δρυμοῦ βαθυσκίου, ἀνὰ τὸν ὅποιον αἱ βαρύφθογοι στρατιωτικαὶ σάλπιγγες ἐφαίνοντο διαμείβουσαι τοὺς ἦχους αὐτῶν ὡς ἀπὸ πολὺ μακρῶν. Τὰ ξενικά, τῶν γνωστων ἐκεῖνα σαλπίσματα ἐνεῖχον μελαγχολίαν ἰδιαιτέτην, ἐν τῇ ἠχηρότητι τοῦ ἀέρος τὸν ὅποιον ἀνέπνεε τις ἐκεῖ, — τοῦ ἀέρος τοῦ σιωπηλοῦ, τοῦ δριμέος και παρθένου τῶν ὄρεων . . .

Λοιπὸν, ὅταν ἀκούω μακρὰν σάλπιγγας ἠχοῦσας, ἐπαναβλέπω αἰφνης, εὐκρινῶς ὡς ἂν ἦμην ἀκόμη ἐκεῖ, ἰδιαιτέραν βασιλικὴν αἴθουσαν (διότι ἡ Μοῖρα περὶ τῆς ὁποίας ὀμιλῶ εἶνε συγχρόνως και βασίλισσα), αἴθουσαν τῆς ὁποίας τὰ ὑψηλὰ γοθητικὰ παράθυρα ἦσαν ἀναπεπταμένα πρὸς τὸ ἀπειρον τῶν ἐλάτων, πυκνῶν ἐκεῖ ὡς εἰς τοὺς δρυμοὺς τοὺς ἀρχεφύτους. Ἡ ἰδιαιτέρα αἴθουσα διάφορος ἀπὸ κειμήλια βαρύτιμα, ἐνέχει μεγαλοπρέπειαν κάπως ζοφερὰν, μετὰ χρώσεις ἀκατονομάστους, μετὰ ἀλουργίδας θαμβάς, σχεδὸν πυροξάνθους, μετὰ χρυσοῦν χλωμόν,

μετὰ ἀποχρώσεις πυρὸς σβεννυμένου· ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ στοαὶ ὡς μικροὶ ἐξώσταί, ὑπάρχουσι μεγάλα βάρεια παραπετάσματα, ἀποκρύπτοντα κρύπτας μυστηριώδεις ἐντὸς πυργίσκων. . . Καὶ ἡ Μοῖρά μου παρουσιάζεται και πάλιν ἐκεῖ, φέρουσα ἐσθῆτα λευκὴν μετὰ λευκὸν μακρὸν πέπλον· κἀθηται ἐμπρὸς εἰς ὀκρίβαντα και ζωγραφίζει ἐπὶ περγαμνῆς, μετὰ καταπληκτικῆς ἐλαφρότητος και εὐχερείας χρωστήρος, θαυμαστὰ ἀρχαῖα κοσμήματα, εἰς τὰ ὁποία ὁ χρυσοῦς δεσπάζει τοῦ παντός ὡς παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς· ἐργασία βασιλείσσης τῶν παλαιῶν χρόνων, ἀρξαμένη ἀπὸ τριῶν ἐτῶν, εὐχολόγιον ἀνεκτίμητον προωρισμένον διὰ μιαν ἐκκλησίαν.

Ἡ λευκὴ ἐσθῆς τῆς Μοίρας εἶνε ῥυθμοῦ ἀνατολικοῦ, διάργυρος. Ἄλλ' ἡ μορφή ἡ ὁποία πλαισιούται ἀπὸ τὰς διαφανεῖς πτυχὰς τοῦ πέπλου ἐνέχει κάτι τὸ μειλίχιον, τὸ νεφέλωδες, τὸ ὅποιον δὲν ἀνήκει ἢ εἰς τὰς ἐκλεπτυνθείσας βορρείους φυλάς. Καὶ ἐν τούτοις ἐπικρατεῖ ἐν τῷ συνόλῳ τοσοῦτον ἀπόλυτος ἀρμονία, ὥστε θὰ ἐλεγέ τις ὅτι ἡ ἐσθῆς ἐκεῖνη ἐπενοήθη ἀκριβῶς διὰ τὴν Μοῖραν ἢ ὁποία τὴν φορεῖ, — διὰ τὴν Μοῖραν, ἢ ὁποία ἐγραφεῖν ἢ ἰδία κάπου, — «Ἡ ἀμφίσεις δὲν εἶνε τι ἀδιάφορον· σὰς μεταβάλλει εἰς ἔμφυχον καλλιτέχνημα, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως νὰ εἰσθε σεῖς τὸ ἐγκαλλώπισμα τοῦ καλλιπμοῦ σας».

Διὰ ποίων λέξεων νὰ περιγράψῃ κανεὶς τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς βασιλείσσης ταύτης; Πόσον λεπτὸν και δυσχερὲς εἶνε τὸ ἐγχείρημα! Φαίνεται ὅτι αἱ συνῆθεις ἐκφράσεις, τῶν ὁποίων θὰ ἔκαμνέ τις χρῆσιν ὀμιλῶν περὶ ἄλλης τινός, ἀποβαίνουσιν αἰφνης ἀνευλαβεῖς εὐθὺς ὅταν πρόκειται περὶ αὐτῆς. Ἡ αἰωνία νεότης ὑπάρχει εἰς τὸ μειδιάμα τῆς· ὑπάρχει ἐπὶ τῶν παρεΐων τῆς τῶν ἀναλλοιώτως βελουδίνων και ῥοδαλῶν μαρμαίρει ἐπὶ τῶν ἀγλαῶν ὀδόντων τῆς, οἱ ὅποιοι εἶνε αἰθριοὶ ὡς φαγεντιανὴ γῆ. Ἄλλὰ τὰ λαμπρά τῆς μαλλιά, τὰ ὁποία διαφαίνονται ὑπὸ τὸν διάργυρον πέπλον, εἶνε σχεδὸν ἄσπρα!

«Τὰσπρα μαλλιά, γράφει εἰς τὰς «Σκέψεις» τῆς, εἶνε ὁ ἀφρὸς ὁ καλύπτων τὸν πόντον μετὰ τὴν τρικυμίαν!» Καὶ πῶς νὰ ἐκφράσῃ τις τὴν ἀπαράμιλλον γοητείαν τοῦ βλέμματός τῆς, τῶν διαφανοφαίων ὀμμάτων τῆς, τὰ ὁποία εἶνε κάπως

βυθισμένα εἰς τὴν σκιάν κάτω ἀπὸ τὸ ἀναπεπταμένον και αἰθριον μέτωπον· γοητείαν ὑπερτάτης νοημοσύνης, γοητείαν ἀγανῶς βαθύτητος, λεπτοτάτης και συμπαθεστάτης διεισδυτικότητος, ὀδύνης διηνεκοῦς και ἑλέου ἀτελευτήτου! Τὰ μάλα εὐμετάβολος εἶνε ἡ ἐκφρασις τῆς μορφῆς ταύτης, καιτοὶ τὸ μειδιάμα εἶνε ἐπ' αὐτῆς περίπου διηνεκές. «— Ἀποτελεῖ μέρος τῆς βασιλικῆς μας παραστάσεως, μὴ εἶπεν ἡμέραν τινὰ ἢ σεπτὴ Μοῖρα, τὸ διηνεκῶς μειδιᾶν ὡς τὰ εἰδῶλα». Ἄλλὰ τὸ βασιλικὸν τοῦτο μειδιάμα ἐνέχει πολλὰς και διαφόρους ἀποχρώσεις· ἐνίοτε εἶνε μειδιάμα μελαγχολίας ἐγκαρτερούσης, — ἐνίοτε πάλιν μειδιάμα πένθους ἀπεριορίστου.

Ἀπὸ τὰς θλίψεις αἱ ὁποιαὶ ἐλεύκαναν τὴν κόμην τῆς βασιλείσσης ταύτης, ὑπάρχει μιὰ τὴν ὁποίαν ἠξέυρω, — τὴν ὁποίαν ἠμπορῶ κάλλιον παντός ἄλλου νὰ ἐνοήσω, — και τὴν ὁποίαν ἠμπορῶ νὰ εἶπῶ· ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μεγάλου κήπου ἐνός ἀνακτόρου, μετὰ ὠδήγησαν κατὰ διαταγὴν τῆς εἰς τὸν τάφον μικρᾶς πριγκιπίσσης, ἢ ὁποία τῆς ὠμοιάζειν, ἢ ὁποία εἶχε κληρονόμους τὴν μορφήν τῆς και τὸ ὄραϊον ἀναπεπταμένον μέτωπον.

Ἐπάνω εἰς τὸν τάφον, ἐδιάβασα τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ Εὐαγγελίου· «Μὴ κλαίετε· δὲν ἀπέθανε, κοιμάται». Καὶ πράγματι ἡ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐκεῖ κατακεκλιμένη γλυπτὴ κόρη φαίνεται ὅτι κοιμάται ἡρέμα ἐν τῇ μαρμαρινῇ αὐτῆς ἐσθῆτι.

«Μὴ κλαίετε». — Ἐν τούτοις ἡ μήτηρ τῆς μικρᾶς κοιμωμένης κλαίει ἀκόμη, κλαίει πικρῶς τὴν μονογενῆ αὐτῆς κόρην. Καὶ ἰδοὺ μιὰ φράσις τῆς, ἢ ὁποία πολλὰκις μὴ ἐπανέρχεται εἰς τὴν μνήμην, ὡς νὰ τὴν ἐπανελάμβανε μέσα μου μιὰ φωνὴ μετὰ βραδύτητος πενήμιου· «Οἰκία ἄνευ παιδίων εἶνε κώδων ἄνευ ῥόπτρου· ὁ ἦχος ὁ ὁποῖος ὑπνώττει θὰ ἦτο πολὺ ὄραϊος ἴσως, ἂν ἠδύνατό τι νὰ τὸν ἐξεγείρῃ. . . »

ὦ! πῶς ἐνθυμοῦμαι τὰς ἐλαχίστας στιγμὰς τῶν ἐξαισιῶν ἐκείνων συνομιλιῶν, ἐν τῇ ὀρεινῇ ἐκείνῃ αἰθούσῃ, μετὰ τῆς λευχείμονος βασιλείσσης! Ἐν ἀρχῇ τῶν σημειώσεων τούτων ἀπεκάλεσα αὐτὴν Μοῖραν. Ἦτο ἰδιαιτέρος τρόπος ὅπως ὑποδείξω ὃν ὑπερτέρας ὑποστάσεως. Δὲν ἠδύναμην δὲ νὰ προσονομάσω αὐτὴν ἄγγελον· διότι ἡ λέξις ἄγγελος, τῆς ὁποίας τόση κατάχρησις ἔχει γίνε, ἐνέχει πλέον κάτι τὸ τετριμμένον και τὸ γελοῖον. Μοῦ φαίνεται ἄλλως τε ὅτι ἡ προσωνομία αὐτῆς τῆς Μοίρας, ἐκλαμβανόμενη ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τὴν ὁποίαν ἐγὼ τῇ ἀποδίδω, ἀρμόζει ἀριστα εἰς τὴν γυναῖκα ταύτην, — τὴν νεαρὰν μετὰ κόμην τεφρὰν τὴν μειδιώσαν μετ' ἄκρου

ἀπελπισμοῦ· κόρην τοῦ Βορρᾶ και ἄνασσαν τῆς Ἀνατολῆς· ὀμιλοῦσαν ὅλας τὰς γλώσσας και μεταβάλλουσαν ἐκάστην αὐτῶν εἰς μουσικὴν· κεκτημένην τὴν δύναμιν νὰ σκορπίζῃ γύρω τῆς, ἐνίοτε διὰ μόνου τοῦ καλοχλάθου μειδιάματος τῆς, ποῖαν τινὰ γοητείαν, γοητείαν ἐγκαρδιώουσαν και εἰρηνοποιὸν και παρήγορον. . .

Λοιπὸν, ἐπαναβλέπω νεορῶς τὴν βασιλισσαν μετὰ τὸν μακρὸν τῆς πέπλον. Εὐρίσκειται πρὸ τοῦ ὀκρίβαντός τῆς και μὴ ὀμιλεῖ, ἐνῶ τὰρχαῖα κοσμήματα, τὰ ὁποία φαίνονται φυσικώτατα φυόμενα ὑπὸ τοὺς δακτύλους τῆς, ἐξελισσονται ἐπὶ τῆς περγαμνῆς τοῦ Εὐχολογίου. . .

Ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν ἡ Αὐτῆς Μεγαλειότης μὴ ὑποδεικνύει συνήθως, εἶνε ἀπέναντί τῆς, πλησίον παραθύρου, τοῦ ὁποίου ἡ μονοκόμματος παρμεγίστη ὕαλος παρέχει τὴν ψευδαίσθησιν παραθύρου διακένου ἀναπεπταμένου πρὸς τὸν περίξ δρυμόν. Διότι ἀπὸ λεπτοτάτην καλαισθησίαν ὁ βασιλεὺς ἀφῆκε τὸν δρυμὸν ἄγριον, ἀρχέφυτον, εἰς ἀπόστασιν εἰκοσι βημάτων ἀπὸ τῶν τοίχων του· ἀπὸ τῶν παραθύρων τῶν βασιλικῶν δωμάτων δὲν φαίνονται ἢ ἔλατα γιγάντεια, τὰ ὑπόσκια τῶν κλάδων, τὰ ὑπόσκια τοῦ δρυμοῦ, — μεγάλαι χλοάζουσαι ἀπόψεις, αἱ κομῶσαι κορυφαὶ τῶν Καρπαθίων αἰρόμεναι αἰ μὲν ὑπὲρ τὰς δὲ ἐν τῇ καταπληκτικῶς αἰθρῇ ἀτμοσφαιρᾷ. Καὶ ὁ δρυμὸς οὗτος, τὸν ὅποιον αἰσθάνεται τις ἐκεῖ ἐγγύτατα, ἐπιχέει εἰς τὸ λαμπρὸν ἀνάκτορον αἰσθησιν μαγείας και μυστηρίου. . .

Φράσεις ὀλόκληροι τῆς βασιλείσσης ἐπανέρχονται εἰς τὴν μνήμην μου, μετὰ τὴν ἀπαλὴν μελωδίαν των. Ἀπεκρινόμενη δὲ χαμηλῇ τῇ φωνῇ, καθόσον ἐπεκράτει ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐκείνῃ κάποια κατάνυξις ὡς ἐντὸς ναοῦ. Καὶ τότε ἤκουον, ὡς προερχόμενα ἀπὸ τὰς μακρυσμένας ἐσχατίας τοῦ δρυμοῦ, τῶν γνωστων ἐκεῖνα στρατιωτικὰ σαλπίσματα, τῶν ὁποίων ὁ βαρὺς τόνος ὠμοιάζει πρὸς τὸν τοῦ κυνηγετικοῦ κέρατος. Εἶπον ὅτι ἡ φωνὴ τῆς βασιλείσσης ἦτο μουσικὴ, — και μουσικὴ τόσον δροσερά, τόσον νεανικὴ. — Δὲν πιστεύω νὰ ἤκουσα ποτὲ ἦχον φωνῆς παρόμοιον μετὰ τῆς φωνῆς τῆς τὸν ἦχον, οὔτε ποτὲ νὰ ἤκουσα τινὰ ἀναγινώσκοντα μετὰ τῆς αὐτῆς γοητείας».

Ὁ Loti, ὁ ὁποῖος τὸ πρῶτον ἐπισκέφθη τὴν βασιλισσαν Ἐλισάβετ εἰς τὸ ἐν Σινάγια ἀνάκτορον, ἐπισκέπτεται αὐτὴν τὸ δεύτερον ἐν Ἐνετία τῷ 1892. Οἱ ὄροι τοῦ βίου αὐτῆς εἶχον μεταβληθῆ. Ἄν ὡς πλάσιον τοῦ νέου τῆς τούτου βίου διεγράφετο ἢ τῶν ὑδάτων βασιλῆς Ἐνε-

τία, — πλάσιον εις τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἀπόδοσιν τοῦ ὁποίου ἀσμενίζει ἰδιαίτατα ὁ μάγος κάλαμος τοῦ συγγραφέως τοῦ «*Mon frère Yves*», — ἀλλ' ἡ ἀείποτε λευχείμων βασίλισσα ἔπασχεν ἤδη ἐκ νοσήματος, τὸ ὅποιον μόλις τῇ ἐπέτρεπε νὰ ἴσταιται ὀρθία, περὶ αὐτὴν δὲ δὲν εὐρίσκοντο ἢ ὀλίγοι πιστοί, ἐκεῖ, μακρὰν τῆς Ρουμανίας, ὅπου ἐθεωρεῖτο διατρίβουσα περίπου ὡς ἐξόριστος. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι, ἐξ ἀφορμῆς τῆς μνηστείας τοῦ διαδόχου τοῦ ρουμανικοῦ θρόνου μετὰ τῆς Ἑλένης Βαχαρέσκου, τοσοῦτω ὑποὺλως ὑπενόμειυσαν, πρὸς ὥραν μόνον εὐτυχῶς, τὴν παρὰ τῷ Ἀνακτι καὶ τῇ Πολιτεία, πλὴν οὐδέποτε τὴν παρὰ τῷ Λαῷ καὶ τῷ σεπτῷ συζύγῳ θέσιν τῆς, δὲν ἀπέπαυον καθιστῶντες πικροτέραν εἰς αὐτὴν τὴν οἰονεὶ ἐξορίαν. Παντοῖα δημοσιεύματα τῇ φροντίδι τούτων ἐπλήρουν οὐχὶ βεβαίως τὴν ἀρίστην μερίδα τοῦ τύπου, ἐν οἷς ἡ σεπτὴ «Ἐξόριστος» τοῦ Loti ἐφέρετο ὡς μὴ ἔχουσα σῶας τὰς φρένας. Ἄλλ' αὕτη δὲν ἠγανάκτηε κἀν. Ὁ Loti τοῦλάχιστον τὴν εὖρε καταπληκτικῶς προοδεύσασαν αἰεὶ τὴν ὑπερτάτην αὐταπάρνησιν, ἢ ὅποια προσδίδει τὴν ὑπερτάτην γαλήνην καὶ τὸ μειδιάμα τῶν θεῶν». Μόλις δὲ ἠξίου εἰρωνείας ὀλίγης τοὺς ἀναξίους ἐχθρούς τῆς. Οὕτως ἐσπέραν τινά, καθ' ἣν ἐπλεε μετὰ τοῦ γαλάτου ξένου τῆς καὶ τῆς μικρᾶς τῆς συνοδείας ἀνὰ τὰς ἀγυῖας τὰς πλωτὰς ἐν συνοδείᾳ μουσικῶν ὀργάνων καὶ ἄσματος, εἶπεν αἴφνης εἰς τὸν Loti γελῶσα:

«— Ἀποτελοῦσι καὶ αὐτά, — ὁ ἀνοικτός ἀήρ καὶ τᾶσμάτα, — μέρος τῆς θεραπείας μου. Ἡξέυρετε ποῖαν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν ἔχει ἡ μουσικὴ ἐπὶ . . . (καὶ ἔδειξε διὰ τοῦ δακτύλου τὸ μέτωπόν τῆς). Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐνθυμηθῆτε τὸν Σαούλ. . . » Ἄλλὰ τὴν εἰρωνείαν, προσθέτει ὁ Loti, συγκεραυνυμένη μετὰ τὸν ἦχον τῆς φωνῆς τῆς, οὐδέποτε κατῶρθωνε νὰ καθιστᾷ πικρὰν.

«Ἐἶχεν ἄλλως τε καὶ ἐν Ἑνέτιᾳ μέγα κατὰ τῆς ζωῆς καταφύγιον τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν, ἐκεῖ δὲ ὁ Loti ἠκροάσθη ἀπὸ τὰ σεπτὰ τῆς χεῖλη ἡμιτελῆ ἔτι, οὐδέποτε ἴσως ἀποπερασθεῖσαν τὴν «Βίβλον τῆς ψυχῆς», «δέησιν μελαγχολικῆν, ἐμπλεωὴ ταπεινοφροσύνης, ἐλέου καὶ καρτερίας, ἄσμα κύκνειον, ἀριστοῦργημα ὀδυνηρότατον».

«Τὸ γραφεῖόν τῆς, γράφει οὗτος, ἦτο κατὰφορτον ἀπὸ τὰς γερμανικὰς ἐκείνας χαρτοδεσμίδας (bloes), ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτρεχε τόσῳ ταχὺ τὸ ἀπροσποίητον καὶ εὐθὺ γράψιμόν τῆς. Πάντοτε ὑπερτάτη αὐτῆς καταφυγὴ ἐν τοῖς ἀπελπισμοῖς αἱ χαρτοδεσμίδες αὐταί, τῶν ὁποίων αἱ

σελίδες, πυρετωδῶς μελανοῦμεναι, ἀποσπῶνται ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Ἡ βασίλισσα, ἢ ὅποια ἔχει συγγράφει πλείοτερον παντός συγχρόνου συγγραφέως, ἀπέσπασε χιλιάδας τοιούτων φύλλων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἔτρεξεν ἡ γραφὴ τῆς, — μία ἀπὸ τὰς ἀτελευτήτους» ἐκείνας γραφίδας, αἱ ὁποῖαι λειτουργοῦν ἐπ' ἀπείρον χωρὶς νὰ ἔχουν ἀνάγκην νὰ ἐμβαπτίζωνται καὶ ἐκ δευτέρου εἰς τὸ μελανοδοχεῖον. Ποιήματα, σκέψεις, μυθιστορήματα καὶ δράματα, πάντοτε γεννώμενα ἐν πυρετῷ, γραφόμενα ἐν μεγίστῃ βίᾳ, ἐν ἀγῶνι ἐξαντλητικωτάτῳ πρὸς σύλληψιν καὶ διατύπωσιν ἐν πάσῃ δυνατῇ ταχύτητι παντός τοῦ ἀνεκφράστου, τὸ ὅποιον ἐξῶρμα σφοδρῶς ἐκ τῆς φαντασίας τῆς. Καὶ ἐκ τοιούτων ἀνωμάτων ἔργων, τινὰ ἐξικνοῦνται εἰς τὸ ὑπατον μεγαλεῖον, ἀλλὰ παραμένουσιν ἀτελῆ, παραμερισθέντα ἀκατασχέτως ὑπὸ τοῦ ἀναθάλλοντος βλαστοῦ τοῦ ἐπομένου ἔργου. Κανὲν δὲν εἶνε ἐπαρκῶς ἐπεξεργασμένον, — τῆς βασίλισσας ἐχούσης περὶ τῆς φιλολογίας τὴν πεπλανημένην δοξασίαν ὅτι τὸ πᾶν δέον νὰ εἶνε προῖον τῆς πρώτης ἐμπνεύσεως, γραφόμενον τότε καὶ ἀφιέμενον ὅπως ἀρχικῶς γράφεται. Ἡ τοσοῦτω μεγάλη φιλολογικὴ παραγωγή τῆς Κάρμεν Σύλβα θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ διέλθῃ τῶν χειρῶν εὐσυνειδήτου κλαδευτοῦ· οὕτω διακαθαριζόμενον τὸ μεγαλοφυές τοῦτο ἔργον θὰ κατέκτα τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν. . . » Ὡ! δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι τοιοῦτον ὅποιον εἶνε δὲν εἶνε ἐμπλεωὴ γοητείας, τὸ βασιλικὸν τοῦτο ἔργον κέκτηται τὰς ὑψηλὰς πτήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀπηγορευμένα εἰς τόσους δεξιούς βιβλίων κατασκευαστάς· ἄλλως τε μέχρι τῶν ἀσθενεστέρων ἔτι αὐτοῦ μερῶν, ἢ εὐγενῆς, ἔνθους καὶ πολυεὐσπλαγγχῆς μεγάλης ψυχῆ μαντεύεται, — καί, εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται καὶ οἱ ὁποῖοι κλαίουσιν, ἀρκεῖ τοῦτο — ἂν μὴ εἰς τοὺς μανδαρίνους τῶν γραμμάτων. Ἐκπλήττεται τις μάλιστα ὅτι ἡ γυνὴ αὕτη, ἢ ἐκ γενετῆς πριγκίπισσα καὶ ἢ ἀπὸ εἰκοσαετίας βασίλισσα σεπτὴ, ἠδυνήθη νὰ βολιδασκοπήσῃ οὕτω πάσας τὰς ἀνθρωπίνους ὀδύνας, νὰ κατανοήσῃ μυχιαίτατα τὰς ταπεινὰς ἀπογνώσεις τῶν ἀδυνάτων καὶ τῶν πενήτων. Καὶ πῶς τὴν αἰσθάνεται τις πανταχοῦ ἐμπλεωὴ μητρικοῦ φίλτρου, σπαρασσομένην μέχρι τῶν μυχιαϊτάτων τῆς μητρικῆς τῆς καρδίας, ἔχουσαν τὴν ἀπείρον καλωσύνην τῶν μητέρων τῶν ὀδυρμῶν! Αἰσθάνεται τις ἐπίσης αὐτὴν ἐπιεικῆ πρὸς πάντα τὰ παραπτώματα, ἔχουσαν τὴν γαλήνιον ἐπιείκειαν τῶν ἀσπίλων ψυχῶν ἀπηλλαγμένην τῆς σεμνοτυφίας τῶν ἀκαθάρτων, ἐπισκοποῦσαν τὸ πᾶν ἀπὸ εὐρυτάτης ἀπόψεως,

ἀπὸ εὐρυτάτης συγγνώμης. Φρονῶ ὅτι εἰς τὸν διανοητικὸν τοῦτον ὑπερβάλλοντα μόχθον ὀφείλεται πλείοτερον ἢ εἰς τὰς θλίψεις αὐτῆς, ἢ νόσος, ἢ ὅποια τὴν κατέβαλε νῦν ἐπὶ τοῦ ἔδωλου ἐκείνου. Ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐν Σινάγια ἐνθυμοῦμαι πῶς ἦτο ὄργανωμένος ὁ βίος αὐτῆς· ἀπὸ τῆς πτέρυγος τοῦ ἀνακτόρου εἰς τὴν ὁποίαν διέμενον ἠδυνάμην κατὰ πάσαν νύκτα νὰ βλέπω μαρμαίροντα, πέραν ἐκεῖ, εἰς τὸ παράθυρον πύργου μεμακρυσμένου, τὸν λαμπτήρα τῆς ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο ἀναπτόμενος ἀπὸ τῆς τρίτης ἢ τετάρτης μετὰ τὸ μεσονύκτιον· ἐν τῇ σιγῇ καὶ τῇ δροσερᾷ ἡσυχίᾳ τῇ πρὸ τῆς ἡμέρας, εἰργάζετο ἐκεῖ μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἤρχιζεν ἡ ζωὴ τῶν ἄλλων καὶ καθ' ἣν αἱ «κόραι» τῆς (αἱ ἐπὶ τῶν τιμῶν κυρίαί) προσήρχοντο ἀθρόαι διὰ νὰ τὴν καλημερίσουν εὐφροσύνως· ἔπειτα, ἄνευ ὀφθαλμοφανοῦς κοπώσεως, ἐξηκολούθει τὸ βασιλικὸν τῆς ἡμερήσιον ἔργον, τὸ ὅποιον μέχρι τῆς ἑνδεκάτης τῆς ἐσπέρας ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὑποχρεω-

τικὴν παράστασιν, ἀπὸ ἀνεξάντλητον ἀγαθοεργίαν, ἀπὸ ἐπιμοχθα καθήκοντα καὶ ἀπὸ μειδιάματα διηνεκῆ».

Ἴδου τώρα καὶ ἄλλο ἐπιεσόδιον τὸ ὅποιον ἀναφέρει ὁ Loti, χαρακτηριστικώτατον τοῦ χαρακτήρος τῆς βασίλισσας ταύτης, ἥτις ἐπὶ πλέον εἶνε ἡ γράφασά ποτε «Μία μόνη εὐτυχία ὑπάρχει, τὸ καθῆκον· μία μόνη παρηγορία ὑπάρχει, ἡ ἐργασία· μία μόνη ἠδονὴ ὑπάρχει, τὸ καλόν».

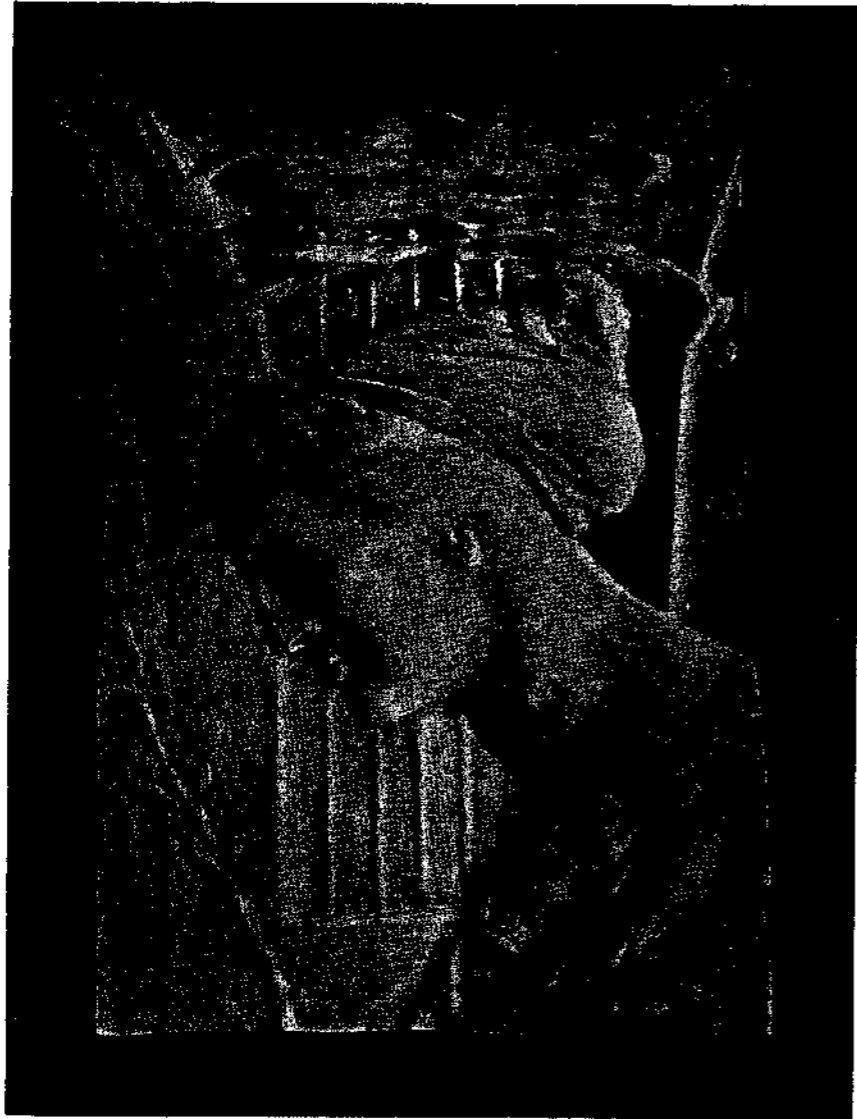
«Ροδάκινον ὑπερῶριμον ἐπεσεν ἐπὶ ἀνοικτοφαίου ἐπανωφορίου, τὸ ὅποιον ὑπερηγάπα. Ὅταν τῇ ἐνεχείρισα τὸ ἐπανωφόριον αὐτό, ἀφοῦ τὸ ἐτίναξα ὀλίγον ἐπάνω ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τῇ παρετήρησα ὅτι ἡ κηλὶς τὴν ὁποίαν ἀφῆκε τὸ ροδάκινον ἐκεῖνο δὲν θὰ ἦτο σχεδὸν τίποτε καὶ ὅτι ἄλλως τε δὲν θὰ ἐφαίνετο διόλου, ἀφοῦ ἦτο ἀπὸ τὸ μέσα μέρος τοῦ περιλαίμιου».

«— Ὡ! μοῦ εἶνε ἀδιάφορον ἂν οἱ ἄλλοι δὲν θὰ τὴν βλέπουν, μοῦ εἶπε τότε ἡ εὐγενῆς ἡγεμονίς. . . Ἀρκεῖ ὅτι ἐγὼ ἠξέυρω ὅτι ὑπάρχει. . . »

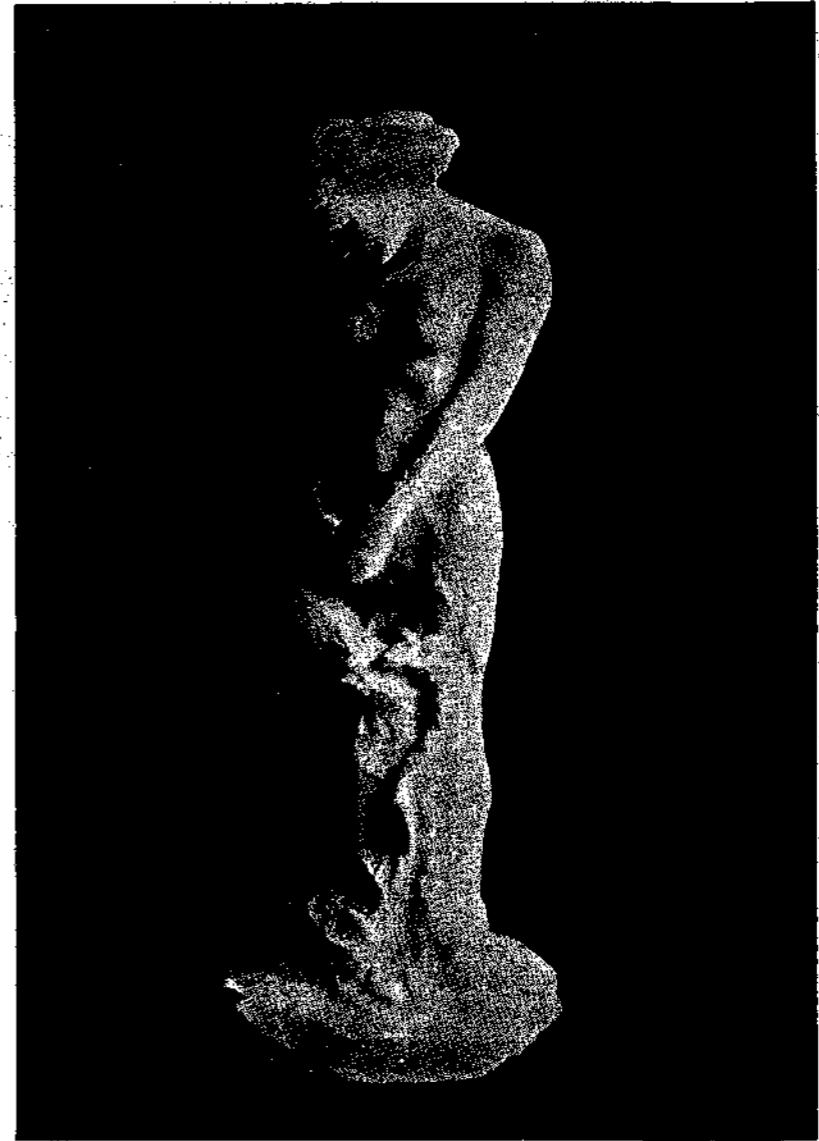
X. Δ.

Ἐκ τῆς Κυπριακῆς Ἐκδόσεως: Χαριεῖ.

ΑΡΜΟΝΙΑ * ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ

Η ΕΡΗΜΙΑ * ΠΡΟΤΥΠΑΣΜΑ Θ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΤΣΕΧΩΦ

Δ

Ο Γεγώρ Συμεώνοβιτς και η Τάνια συχνάκις ήρχοντο εις λόγους και δυσηρεστούντο αμοιβαίως.

Μίαν πρωίαν ἐφιλονίκησαν διὰ κάποιαν ἀφορμήν. Ἡ Τάνια ἐκλαυσε καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὸ δωμάτιόν της. Δὲν ἐξῆλθεν οὔτε εἰς τὸ τσάι. Ὁ Γεγώρ Συμεώνοβιτς κατ' ἀρχὰς ἔβαινε σοβαρός, φουσκωμένος, ὡς νὰ ἤθελε νὰ δώσῃ νὰ ἐνοήσουν, ὅτι αὐτὸς τὰ συμφέροντα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς τάξεως θέτει ὑψηλότερον παντός ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ δὲν ἀντέσχε καὶ μετ' οὐ πολὺ κατεπραύνηθη. Ἐπλανᾶτο θλιβερός ἐντὸς τοῦ ἄλσους καὶ δὲν ἔπαυε στενάζων: « Ἄχ, Θεέ μου, Θεέ μου! » καὶ κατὰ τὸ γεῦμα δὲν ἔφαγε σχεδὸν τίποτε. Ἐπὶ τέλους, ἐνοχος, βασανιζόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ἔκρουσε τὴν κλεισμένην θύραν καὶ ἐκάλεσε δειλῶς:

— Τάνια! Τάνια!

Καὶ εἰς ἀπάντησίν του ὀπισθεν τῆς θύρας ἠκούσθη ἀσθενής, καταβεβλημένη ἐκ τῶν δακρῶν ἀλλὰ ταυτοχρόνως σταθερὰ φωνή:

— Ἀφήσατέ με, σὰς παρακαλῶ.

Ἡ θλιψὺς τῶν οικοδεσποτῶν ἀντανεκλᾶτο εἰς ὄλην τὴν οἰκίαν, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ὑπηρέτας, οἵτινες εἰργάζοντο εἰς τὸν κῆπον. Ὁ Κόβρην ἦτο βυθισμένος εἰς τὴν διαφέρουσαν ἐργασίαν του, ἀλλ' ἐπὶ τέλους καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ ἀνιᾶ καὶ νὰ δυσφορῇ. Καὶ διὰ νὰ διασκεδάσῃ κάπως τὴν γενικὴν δυσθυμίαν ἀπεφάσισε ν' ἀναμιχθῇ καὶ περὶ τὸ ἐσπέρας ἔκρουσε τὴν θύραν τῆς Τάνιας.

Τὸν ἐδέχθη.

— Ἄ ἐντροπή! ἤρχισε μὲ ἀστεῖον ὕφος, παρατηρῶν ἐκπληκτος τὸ δακρυσιμένον, καλυμμένον ὑπὸ ἐρυθρῶν κηλίδων, θλιβερὸν πρόσωπον τῆς Τάνιας. Εἶνε λοιπὸν τὸσον σοβαρὰ τὰ πράγματα; Ἄι-ἄι!

— Ἄν ἤξεύρατε πόσον μὲ βασανίζει! — εἶπεν ἐκείνη, καὶ δάκρυα πικρά, ἀφθονα δάκρυα κατέπεσαν ἐκ τῶν μεγάλων ὀφθαλμῶν της. Μὲ κατε-

βασάνισε! — ἐξηκολούθησε θλίβουσα τὰς χεῖρας. Ἐγὼ τίποτε δὲν τοῦ εἶπα... τίποτε... τοῦ εἶπα μόνον ὅτι δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ κρατῇ... τὸς τοὺς ἐργάτας περιττοὺς, κροῦ... ἀφοῦ εἰμπορεῖ, ὁπόταν θελή, νὰ ἔχῃ ἡμερομισθίους. Οἱ ἐργάται, εἶνε τώρα ὀλόκληρος ἐβδομάδα... δὲν κάμνουν τίποτε... Ἐγὼ... ἐγὼ μόνον αὐτὸ τοῦ εἶπα... Ἐκείνος μοῦ ἔβαλε τὴν φωνὴν καὶ μοῦ εἶπε... τόσα προσβλητικὰ, παραπολὺ προσβλητικὰ λόγια. Γιατί:

— Φθάνει πλέον, φθάνει, — εἶπεν ὁ Κόβρην διευθετῶν τὴν κόμην της, — ἐμαλώσατε, ἐκλαύσατε, ἀρκεῖ πλέον. Δὲν πρέπει νὰ κρατῆτε τὸν θυμόν σας, αὐτὸ δὲν εἶνε καλόν... τόσῳ μάλλον ἀφοῦ ἐκείνος σὰς ἀγαπᾷ τόσον πολὺ.

— Αὐτός... αὐτὸς μοῦ ἐφαρμάκωσεν ὄλην μου τὴν ζωὴν, ἐξηκολούθησεν ἡ Τάνια κλαυθμυρίζουσα. Δὲν ἀκούω ἄλλο ἀπὸ προσβολὰς καὶ... καὶ ἀδικήματα. Μὲ θεωρεῖ περιττὴν μέσα εἰς τὸ σπίτι του. Ἐχει δίκαιον. Ἐγὼ αὖριον ἀναχωρῶ ἀπ' ἐδῶ, θὰ πάγω νὰ γίνω τηλεγραφῆτρια... Ἄς...

— Αἱ, ἀφήσατε τώρα τὰ κλάματα, Τάνια... Μὴ, ἀγαπητή μου... Εἰσθε καὶ οἱ δύο ὀξέθυμοι, εὐερέθιστοι καὶ πταίετε καὶ οἱ δύο. Πηγαίνομεν, ἐγὼ θὰ σὰς συμφιλιώσω.

Ὁ Κόβρην ὠμίλει θωπευτικῶς καὶ πειστικῶς, ἀλλ' ἐκείνη ἐξηκολούθησε νὰ κλαίῃ, συσπῶσα τοὺς ὤμους καὶ θλίβουσα τὰς χεῖρας, ὡς νὰ τῆς συνέβῃ πράγματι τρομερὸν δυστύχημα. Ἐκείνος τὴν ἐλυπεῖτο τοσοῦτω μάλλον καθ' ὅσον ἡ μὲν θλιψὺς της δὲν ἦτο σοβαρὰ, ἔπαυσε δὲ δεινῶς. Ποία ἀσήμαντος ἀφορμὴ ἤρχισε νὰ καταστήσῃ τὸ πλάσμα δυστυχῆς καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν ἴσως δὲ καὶ καθ' ὄλον του τὸν βίον! Παρηγορῶν τὴν Τάνιαν ὁ Κόβρην ἐσκέπτετο ὅτι ἐκτὸς τῆς κόρης ταύτης καὶ τοῦ πατρὸς της, εἰς ὄλον τὸν κόσμον, οὐδαμοῦ θὰ εὑρισκεν ἀνθρώπου ἀγαπῶντας αὐτὸν ὡς ἰδικόν των, ὡς συγγενῆ· ἂν δὲν ὑπῆρχον οἱ δύο οὗτοι ἄνθρωποι, αὐτὸς, ἀπολέσας τοὺς γονεῖς του κατὰ τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν, μεχρισοῦ ἀποθάνῃ οὐδέποτε θὰ εἶχε γνῶσιν τί σημαίνει εἰλικρινῆς θωπεῖα καὶ ἐκείνη ἡ ἀφελής, ἡ ἀνυπόκριτος ἀγάπη, τὴν ὁποῖαν

τρέφουσι μόνον πρὸς στενοὺς συγγενεῖς. Καὶ ἠσθάνετο ὅτι εἰς τὰ μισοασθενῆ, ἠρεθισμένα νεῦρά του, ἀνταποκρίνονται τὰ νεῦρα τῆς κλαιούσης κόρης. Δὲν θὰ ἠδύνατο ποτὲ πλέον ν' ἀγαπήσῃ ὑγιᾶ, ἰσχυράν, ἐρυθροπάρειον γυναῖκα, ἢ ὠχρὰ ὄμωσ, ἢ ἀσθενῆ, ἢ δυστυχῆς Τάνια τοῦ ἤρσεκε.

Καὶ ἐθῶπευεν εὐχαρίστως τὴν κόμην καὶ τοὺς ὤμους της, ἔθλιβε τὰς χεῖράς της καὶ ἀπέμασσε τοὺς ὀφθαλμούς της... Ἐκείνη ἐπὶ τέλους ἔπαυσε νὰ κλαίῃ. Ἐπὶ πολλὴν ἀκόμην ὥραν παρεπονεῖτο ἐναντίον τοῦ πατρὸς της, καὶ κατὰ τῆς σκληρᾶς καὶ ἀνυποφόρου ζωῆς της εἰς τὴν οἰκίαν ταύτην, ἰκετεύουσα τὸν Κόβρην νὰ φαντασθῇ τὴν θέσιν της· ἀκολουθῶς ἤρχισε βαθμηδὸν νὰ μειδιᾷ καὶ νὰ στενάζῃ, διότι ὁ Θεὸς τῇ ἔδωκε τοιοῦτον κακὸν χαρακτήρα, ἐπὶ τέλους ἐγέλασεν ἠχηρῶς, ἀπεκάλεσεν ἑαυτὴν ἀνόητον καὶ ἔδραμεν ἔξω.

Ὅταν μετ' οὐ πολὺ ὁ Κόβρην ἐξῆλθεν εἰς τὸν κῆπον, ὁ Γεγώρ Συμεώνοβιτς καὶ ἡ Τάνια, ὡς νὰ μὴν εἶχε συμβῆ τίποτε, περιεπάτουσαν παραπλευρῶς εἰς τὴν δεινροστοιχίαν καὶ ἔτρωγον ἀμφοτέροι ἀρτον ἀπὸ σίκαλιν μὲ ἄλας, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἦσαν νήστες.

Ε

Εὐχαριστημένος διότι ἐπέτυχε τόσον εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ εἰρηνοποιῦ ὁ Κόβρην, ἀπῆλθεν εἰς τὸν κῆπον. Ἐνῶ ἐκάθητο ἐπὶ θρανίου καὶ διελογίζετο, ἤκουσε κρότον ἀμαξῶν καὶ γυναικείον γέλωτα — εἶχον ἔλθει ξένοι. Ὅταν αἱ ἐσπεριναὶ σκιαὶ ἤρχισαν νὰ ἀπλώνωνται εἰς τὸν κῆπον, ἠκούσθησαν ἀσαφῶς ἤχοι βιολίου καὶ ἄσματα, καὶ τοῦτο τῷ ὑπέμνησε τὸν μαῦρον μοναχόν. Ποῦ, ἀρά γε, εἰς ποῖαν χώραν ἢ εἰς ποῖον πλανήτην φέρεται ἡδὴ ἡ ὀπτική αὐτῆ φρεναπάτη;

Μόλις ἀνεμνήσθη τὴν παράδοσιν καὶ ἀπεικόνησεν εἰς τὴν φαντασίαν του τὸ φάσμα ἐκείνο, ὅπερ εἶδεν εἰς τὸν διὰ σικάλως φυτευμένον ἀγρόν, ὀπισθεν τῆς πύκνης καὶ ἀκριβῶς ἀπέναντι του, ἐξῆλθεν ἀφοφρητῆ, ἄνευ θορύβου τινὸς ἀνὴρ μεσαίου ἀναστάτματος, μὲ ἀσκεπῆ πολιότριχα κεφαλῆν, μὲ ἐνδύματα σκοτεινοῦ χρώματος καὶ ἀνυπόδητος, ὁμοιάζων μὲ ἐπαίτην καὶ εἰς τὸ ὠχρὸν ὡς νεκροῦ πρόσωπόν του ἐξεχωρίζον μελαιναὶ ὄφρυς. Κλίβων μετὰ προσηνεῖας τὴν κεφαλῆν ὁ ἐπαίτης ἢ ταξειδιώτης οὗτος, ἐπλησίασεν ἀθορύβως πρὸς τὸ θρανίον καὶ ἐκάθησεν. Ὁ Κόβρην ἀνεγνώρισεν τὸν μαῦρον μοναχόν.

Πρὸς στιγμὴν ἀμφοτέροι παρετήρουν ἀλλήλους — ὁ Κόβρην μετὰ θάμβους, ὁ δὲ μοναχός μὲ προσήνειαν καὶ, ὅπως καὶ ἄλλοτε — μὲ τινα πονηρίαν, μὲ ἔκφρασιν πανοῦργον.

— Ἄλλὰ σὺ εἶσαι ὀπταπάτη, — ὑπέλαθεν ὁ Κόβρην. Διατί λοιπὸν εἶσαι ἐδῶ καὶ εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν; Τοῦτο δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν παράδοσιν.

— Τὸ ἴδιον εἶνε, — ἀπεκρίθη ὁ μοναχός ὄχι ἀμέσως, διὰ φωνῆς ἠρέμου, στρεφόμενος πρὸς αὐτόν. Παράδοσις, ὀπταπάτη κέγῳ ὄλα εἰμεθα προῖον τῆς ταραχμένης φαντασίας σου. Ἐγὼ εἶμαι φάσμα.

— Ὅστε δὲν ὑφίστασαι; ἠρώτησεν ὁ Κόβρην.

— Δύνασαι νὰ φρονῆς δ,τι θέλεις, — εἶπεν ὁ μοναχός καὶ ἐμειδίασεν ἐλαφρῶς. — ὑπάρχω εἰς τὴν φαντασίαν σου, καὶ ἡ φαντασία σου εἶνε μέρος τῆς φύσεως, συνεπῶς, ὑπάρχω καὶ εἰς τὴν φύσιν.

— Ἐχεις πολὺ γεροντικὴν, πνευματώδη καὶ κατ' ἐξοχὴν ἐκφραστικὴν μορφήν, ὡς νὰ ἔχῃς ζῆση πράγματι πλέον τῶν χιλίων ἐτῶν, — εἶπεν ὁ Κόβρην. — Ἐγὼ δὲν ἤξευρα ὅτι ἡ φαντασία μου εἰμποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ τοιαῦτα φαινόμενα. Ἄλλὰ διατί μὲ παρατηρεῖς μὲ τόσῃn ἐκστασιν; Σοῦ ἀρέσω;

— Ναί. Εἶσαι ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἐκείνους, οἵτινες δικαίως ἀποκαλοῦνται ἐκλεκτοὶ τοῦ Κυρίου. Ὑπηρετεῖς τὴν αἰώνιον ἀλήθειαν. Αἱ ἰδέαι σου, οἱ σκοποὶ σου, ἡ θαυμασία ἐπιστήμη σου καὶ ἅπας ὁ βίος σου φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς τὴν θεῖαν, τὴν οὐρανίαν σφραγίδα, διότι εἶνε ἀφιερωμένα εἰς τὸ λογικὸν καὶ ὠραῖον, τουτέστιν εἰς ἐκεῖνο, ὅπερ εἶνε αἰώνιον.

— Εἶπες: αἰώνιον ἀλήθειαν... ἀλλὰ μήπως εἶνε προσιτὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ αἰώνια ἀλήθεια καὶ ἔχει ἀνάγκην αὐτῆς, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει αἰώνιος ζωή;

— Ὑπάρχει αἰώνιος ζωή, — εἶπεν ὁ μοναχός.

— Σὺ πιστεύεις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῶν ἀνθρώπων.

— Ναί, βεβαίως. Σὰς, τοὺς ἀνθρώπους σὰς ἀναμένει μέγα, λαμπρὸν μέλλον. Καὶ ὅσον περισσότεροι ὑπάρχουσι τοιοῦτοι ὡς σὺ, τόσον ταχύτερον θέλει πραγματοποιηθῇ τὸ μέλλον τοῦτο. Ἄνευ ἡμῶν τῶν λειτουργῶν τῆς ὑψίστης ἀρχῆς, τῶν ζώντων ἐν ἐπιγνώσει καὶ ἐλευθέρως, ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἦτο μηδέν· ἀναπτυσσομένη κατὰ φυσικὸν κανόνα, ἐπὶ πολὺ θ' ἀνέμενε τὸ τέρμα τῆς γήινης αὐτῆς ἱστορίας. Σεῖς δέ, ἐπὶ χιλιάδας τινὰς ἐτῶν ἐνωρίτερα εἰσάγετε αὐτὴν εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς αἰωνίου ἀληθείας — καὶ εἰς τοῦτο

* Ἰδε σελ. 50.

συνίσταται ἡ ὑψίστη ὑμῶν ὑπηρεσία. Σεις ἐνσαρκούτε τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐρριψεν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων.

— Καὶ τίς ὁ σκοπὸς τῆς αἰωνίας ζωῆς; ἠρώτησεν ὁ Κόβρην.

— Ὅπως καὶ εἰς πᾶσαν ζωὴν — ἡ ἀπόλαυσις. Ἡ ἀληθὴς ἀπόλαυσις συνίσταται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν, ἡ δὲ αἰώνιος ζωὴ θέλει παράσχη ἀναριθμήτους καὶ ἀνεξαντλήτους πηγὰς πρὸς κατανόησιν καὶ ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ταύτην ἐλέγθη: Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Πατρὸς μου πολλοὶ εἰσιν οἱ ἐνοικουῦντες.

— Ἄν εἴξευρες πόσον εὐχαριστοῦμαι νὰ σ' ἀκούω! — εἶπεν ὁ Κόβρην τρίβων τὰς χεῖρας ἐξ εὐχαριστήσεως.

— Χαίρω πολὺ.

— Ἐγὼ ἐν τούτοις γνωρίζω: ὅταν σὺ θὰ ἀπέλθῃς, θὰ μὲ βασανίσῃ τὸ ζήτημα τῆς ὑπάρξεώς σου. Εἶσαι φάσμα, φρεναπάτη. Ἐπετα λοιπόν, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ψυχοπαθὴς, ἀνισόρροπος;

— Ἔστω τί σὲ ταραττεῖ; Εἶσαι ἀσθενής, διότι εἰργάσθῃς ὑπὲρ τὰς δυνάμεις σου καὶ καταπονθήσῃς, καὶ τοῦτο σημαίνει, ὅτι προσέφερες τὴν ὑγείαν σου θυσίαν εἰς τὴν ιδέαν, καὶ δὲν ἀφίσταται πολὺ ὁ καιρὸς καθ' ὃν θέλεις προσφέρει καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν σου. Τί καλλίτερον τούτου; Πρὸς αὐτὸ τείνουσι πᾶσαι ἐν γένει αἱ προικισμένοι ἀνωθεν εὐγενεῖς φύσεις.

— Ἀφοῦ γνωρίζω ὅτι εἶμαι ψυχικῶς ἄρρωστος, εἰμπορῶ νὰ ἔχω πίστιν εἰς ἐμαυτὸν;

— Καὶ πῶς εἰμπορεῖς νὰ γνωρίζῃς, ἂν οἱ μεγαλοφρενῆς ἄνδρες, τοὺς ὁποίους πιστεύει ὁ κόσμος, δὲν εἶδον ἐπίσης φαντάσματα; Σήμερον ἄλλως τε οἱ σοφοὶ λέγουσιν, ὅτι οἱ μεγαλοφρενῆς εἶνε συμφρενῆς πρὸς τοὺς φρενοβλαβεῖς. Ὑγιεῖς καὶ κανονικοὶ ἄνθρωποι εἶνε μόνον οἱ κοινοὶ καὶ οἱ ἀγελαῖοι. Αἱ θεωρίαι ὅσον ἀφορᾷ τὸν αἰῶνα τῶν νεύρων, ἡ κόπωσης, ὁ ἐκφυλισμὸς καὶ τὰ τοιαῦτα εἰμποροῦν νὰ ταραξοῦν ἐκείνους μόνον, οἵτινες ὡς σκοπὸν τοῦ βίου των ἔχουσι τὸ παρόν, τούτέστιν οἱ ἀγελαῖοι ἄνθρωποι.

— Οἱ Ρωμαῖοι ἔλεγον: mens sana in corpore sano.

— Δὲν εἶνε ὅλα ἀληθῆ ὅσα ἔλεγον οἱ Ρωμαῖοι ἢ οἱ Ἕλληνας. Αἱ ἐσπεριναὶ πνευματικαὶ διαθέσεις, ἡ διέγερσις, ἡ ἐκστασις, πᾶν ὅ,τι διακρίνει τοὺς προφῆτας, τοὺς ποιητὰς, τοὺς μάρτυρας διὰ τὴν ιδέαν ἀπὸ τοὺς συνήθεις ἀνθρώπους, ἀντίκειται πρὸς τὸ κτηνώδες μέρος τοῦ ἀνθρώπου, τούτέστιν εἰς τὴν φυσικὴν αὐτοῦ εὐρωστίαν. Ἐπαναλαμβάνω: ἂν θέλῃς νὰ εἶσαι ὑγιής καὶ κανονικός, πῆγαινε εἰς τὴν ἀγέλην.

— Παράδοξον, μοῦ ἐπαναλαμβάνεις ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος πολλάκις ἐσκέφθην, — εἶπεν ὁ Κόβρην. — Νομίζει κανεὶς ὅτι ἔχεις ἐξιχνιάσει κατὰ βάθος τὰς ἀποκρύφους μου σκέψεις. Ἄς μὴ ὀμιλῶμεν ὁμῶς περὶ ἐμοῦ. Τί ἐννοεῖς — αἰωνίαν ἀλήθειαν;

Ὁ μοναχὸς δὲν ἀπεκρίθη. Ὁ Κόβρην προσέβλεψεν αὐτὸν καὶ δὲν διέκρινε πρόσωπον· ἡ φυσιογνωμία του εἶχε καταστῆ ὀμιχλώδης καὶ δυσδιάκριτος. Κατόπιν ἤρχισαν νὰ ἐξαφανίζονται ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες τοῦ μοναχοῦ· ὁ κορμὸς του συνεχέτο μετὰ τοῦ θρανίου καὶ μετὰ τοῦ ἐσπερινοῦ λυκόφωτος, μεχρισοῦ ἐξηφανίσθη ἐντελῶς.

— Ἡ ὀπταπάτη ἐτελείωσεν! — εἶπεν ὁ Κόβρην καὶ ἐγέλασε. — Κρῖμα.

Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἑπαυλιν εὐθυμὸς καὶ εὐτυχής. Τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα, ὅσα εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ μαῦρος μοναχὸς ἐκολάκευον ὄχι τὴν φιλαυτίαν του ἀλλὰ ὅλην τὴν ψυχὴν του, ὅλην τὴν ὑπαρξίν του. Νὰ εἶνε ἐκλεκτός, νὰ ὑπηρετῇ τὴν αἰώνιον ἀλήθειαν, νὰ εἶνε ἴσος πρὸς ἐκείνους οἵτινες ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν καθιστῶσι τὴν ἀνθρωπότητα ἀξίαν τῆς βασιλείας τοῦ Κυρίου, τούτέστιν ἀπαλλάττουσι τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ χιλιάδων τινῶν ἐτῶν ἀγῶνας, ἀμαρτίας καὶ βάσανα, νὰ ἀποδώσῃ εἰς τὴν ιδέαν τὰ πάντα — νεότητα, δυνάμεις, ὑγείαν, νὰ εἶνε πρόθυμος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὸ γενικὸν καλὸν — ὁποῖος ὑψηλός, ὁποῖος εὐτυχής κληρὸς! Διήλθε τῆς μνήμης του τὸ παρελθόν του, ἀσπίλον, σῶφρον, πλήρες μόχθων, ἀνεμνήσθη τῶν ὅσων ἐδίδαχθη αὐτὸς καὶ τῶν ὅσων ἐδίδαξεν εἰς ἄλλους, καὶ παρεδέχθη ὅτι εἰς τοὺς λόγους τοῦ μοναχοῦ οὐδεμία ὑπῆρχεν ὑπερβολή.

Εἰς τὸ ἄλλος συνητήθη μετὰ τὴν Τάνιαν, ἥτις ἐφοροῦσεν ἤδη ἄλλην ἐσθήτα.

— Ἐδῶ εἶσθε; — τῷ εἶπε, — καὶ ἡμεῖς σὰς ἀναζητούσαμεν, σὰς ἀναζητούσαμεν. . . Μὰ τί ἔχετε; — ἠρώτησεν ἐκπληκτος παρατηροῦσα τὸ ἐκστατικόν, τὸ ἀκτινοβολοῦν πρόσωπον καὶ τοὺς πλήρεις δακρύων ὀφθαλμούς του. Τί ἀλλόκοτος ποῦ εἶσαι, Ἄνδρέα!

— Εἶμαι εὐχαριστημένος, Τάνια, εἶπεν ὁ Κόβρην, θέτων τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν ὤμων της. — Εἶμαι πλέον ἢ εὐχαριστημένος καὶ εὐτυχής, Τάνια, φιλιτάτη μου Τάνια, εἶσαι συμπαθέστατον πλάσμα. Ἀγαπητὴ Τάνια, εἶμαι τόσο χαρούμενος, τόσο χαρούμενος!

Τῆς ἐφίλησε θερμῶς ἀμφοτέρως τὰς χεῖρας καὶ ἐξηκολούθησε:

— Δὲν εἶνε πολὺ ὦρα, ποῦ ἐπέρασα λαμπράς,

θαυμασίας, ἐνθούς στιγμάς, ἀλλὰ δὲν εἰμπορῶ νὰ σὰς εἶπω τὰ πάντα, διότι θὰ μὲ ἀποκαλέσετε παράφρονα ἢ δὲν θὰ μὲ πιστεύσετε. Ἄς ὀμιλήσωμεν διὰ σὰς, ἀγαπητῆ, ὠραία μου Τάνια. Σὰς ἀγαπῶ, καὶ ἐσυνήθισα πλέον νὰ σὰς ἀγαπῶ. Ἡ προσέγγισίς σας, αἱ δεκάκις τῆς ἡμέρας συναντήσεις μας, ἔγειναν ἀνάγκη διὰ τὴν ψυχὴν μου. Δὲν ἤξεύρω τί θὰ γείνω χωρὶς ἐσὰς, ὅταν φύγω ἀπ' ἐδῶ.

— Νά-ά! — εἶπε γελῶσα ἡ Τάνια. — Θὰ μὰς λησμονήσετε ὑστερα ἀπὸ δύο ἡμέρας. Ἡμεῖς εἴμεθα ἄνθρωποι μικροί, ἐνῶ σεις εἶσθε μέγας ἀνὴρ.

— Ὅχι, ἄς ὀμιλήσωμεν σοβαρᾶ! — εἶπε. — Θὰ σὰς πάρω μαζύ μου, Τάνια, Ἐρχεσθε; θέλετε νὰ γίνετε ἰδική μου;

— Νά-ά! — εἶπεν ἡ Τάνια καὶ ἠθέλησε πάλιν νὰ γελᾷ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε καὶ τὸ πρόσωπόν της ἐκαλύφθη ἀπὸ ἐρυθρὰς κηλίδας.

Ἦρχισε ν' ἀναπνέη συχνὰ καὶ γρήγορα, γρήγορα ἀπεσύρθη, ἀλλ' ὄχι πρὸς τὴν ἑπαυλιν, ἀλλ' ἀπωτέρω εἰς τὸ ἄλλος.

— Ἐγὼ δὲν ἐνόμιζα αὐτό. . . δὲν τὸ ἐνόμιζα! εἶπε τρίβουσα τὰς χεῖρας ὡς τρόπον τινὰ ἐν ἀδημονία.

Ὁ δὲ Κόβρην ἔβαινε κατόπιν της καὶ ὠμίλει μετὰ πρόσωπον πλήρες λάμψεως καὶ ἐκστάσεως.

— Θέλω ἔρωτα, ὁποῖος νὰ μὲ συναρπάσῃ ὀλόκληρον, καὶ τὸν ἔρωτα τοῦτον μόνον σεις, Τάνια, εἰμπορεῖτε νὰ μοῦ τὸν δώσετε. Εἶμαι εὐτυχής! Εὐτυχής!

Ἦτο καταθρομβημένη, ἐκυρτώθη, ἐμαζεύθη ὡς νὰ ἐγήρασεν αὐτοστιγμαὶ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐνῶ αὐτὸς εὕρισκεν αὐτὴν ὠραίαν καὶ ἐξέφρασε μεγαλοφώνως τὴν ἐκστασίν του.

— Πόσον εἶνε ὠραία!

5

Μαθὼν παρὰ τοῦ Κόβρην, ὅτι ὄχι μόνον ἔρωσ ἀνεπτύχθη μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Τάνιας, ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ γάμος μάλιστα πρόκειται νὰ τελεσθῇ, ὁ Γεγῶρ Συμεώνοβιτς πολλὴν ὥραν διέτρεχε τὸ δωμάτιον ἀπὸ γωνίας εἰς γωνίαν, προσπαθῶν νὰ κρύψῃ τὴν ταραχὴν του. Αἱ χεῖρές του ἤρχισαν νὰ τρέμουν, ὁ λαιμὸς του ἐφουσκώσε καὶ ἐκοκίνισε. Διέταξε νὰ ἐτοιμάσουν τὸ ἐλαφρὸν ἀμάξι καὶ ἀνεχώρησε κάπου. Ἡ Τάνια ἄμα εἶδεν ὅτι ἐμαστίγωσε τὸν ἵππον καὶ κατεβίβασε τὸν πῖλόν του μέχρι τῶν ὠτῶν, ἐνόησεν εἰς ποίαν κατάστασιν εὕρισκετο, ἐκλείσθη εἰς τὸ δωμάτιόν της καὶ ἐκλαίεν ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ἐντὸς τῶν θερμοκηπίων εἶχον ἤδη ὠριμάσει τὰ ροδάκινα καὶ τὰ δαμάσκηνα· ἡ συσκευή καὶ ἀποστολὴ εἰς Μόσχαν τοῦ ἀβροῦ καὶ ὀρεκτικοῦ τούτου προϊόντος ἀπῆται μεγάλην προσοχὴν, κόπους καὶ φροντίδας. Ἐνεκα τοῦ μεγάλου καύσωνος καὶ τῆς ξηρασίας τοῦ θέρους ἐκεῖνου, ἐδέησε νὰ ποτιζῶσιν ἕκαστον δένδρον, ὡς ἐκ τούτου καὶ καιρὸς πολὺς παρήλθε καὶ ἐργασία πλειοτέρα ἀπῆτήθη καὶ πληθὺς ἀνεφάνη καμπῶν, τὰς ὁποίας οἱ ἐργάται καὶ αὐτὸς μάλιστα ὁ Γεγῶρ Συμεώνοβιτς καὶ ἡ Τάνια, πρὸς μεγάλην ἀηδίαν τοῦ Κόβρην, ἐφόνευον διὰ τοῦ δακτύλου. Σιμὰ εἰς αὐτὰ ἔπρεπε πλέον νὰ δέχονται καὶ παραγγελίας διὰ τοὺς φθινοπωρινούς καρπούς καὶ διὰ τὰ δένδρα καὶ νὰ ἀλληλογραφῶσι μετὰ πλειστοὺς παραγγελιοδότας. Καὶ κατὰ τὴν μᾶλλον ἐπείγουσαν ἐποχὴν, ὅταν οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ οὐδὲ στιγμὴν, ἐπήλθον καὶ αἱ ἐργασίαι τοῦ θερισμοῦ, αἵτινες ἀφῆρασαν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ κήπου πλέον τοῦ ἡμίσεος τῶν ἐργατῶν. Ὁ Γεγῶρ Συμεώνοβιτς ἠλιοκαής, βασανισμένος, ὀργίλος, ἔτρεχε πότε εἰς τὸν κήπον πότε εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ ἐφώναζεν ὅτι τὸν κατασπαράζου, ὅτι τὸν κομματιάου καὶ πῶς θ' αὐτοχειριασθῇ.

Ἦτο ἀκόμη καὶ τὸ ζήτημα τῆς προικὸς, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ Πεσότσκαὶ ἐδίδαν ὄχι ὀλίγην σημασίαν. Ἐκ τοῦ κρότου τῆς ψαλίδος καὶ τῶν ραπτομηχανῶν, τῆς ὀσμῆς τῶν σιδήρων, τῶν ἰδιοτροπιῶν τῆς μοδίστας, νευρικῆς καὶ ὀξυχόλου κυρίας, ὅλων αἱ κεφαλαὶ ἦσαν παραζαλισμένοι. Καὶ σὰν νὰ ἐγίνετο ἐπίτηδες, καθ' ἑκάστην εἶχον τὴν ἐπίσκεψιν ξένων, τοὺς ὁποίους ὤφειλον νὰ διασκεδάσουν, νὰ τοὺς παραθέσουν γεύματα καὶ μάλιστα νὰ τοὺς κρατοῦν νὰ διανυκτερεύουν εἰς τὴν ἑπαυλιν. Ὅλον ὁμῶς αὐτὸ τὸ κάτεργον διήλθεν ἀπαρατηρήτως, ὡς ἐν ὀμίλῃ. Ἡ Τάνια ἠσθάνετο ἑαυτὴν οὕτως ὡς ἂν ὁ ἔρωσ καὶ ἡ εὐτυχία κατέλαβον αὐτὴν ἐξ ἀπροόπτου, καίτοι ἀπὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν ἦτο τρόπον τινὰ πεπεισμένη, ὅτι ὁ Κόβρην αὐτὴν καὶ μόνην θὰ ἐνυμφεύετο. Ἐξεπλήσσετο, ἠπόρει, δὲν ἐπίστευεν εἰς ἑαυτήν. . . Ὅτὲ μὲν καταλαμβάνεται ὑπὸ τοιαύτης χαρᾶς, ὥστε ἐπιθυμῆ νὰ πετάξῃ εἰς τὰ νέφη καὶ ἐκεῖ νὰ δεηθῇ εἰς τὸν Θεόν, ὅτὲ δὲ φαντάζεται αἰφνης ὅτι τὸν Αὐγουστον εἶνε ἠναγκασμένη ν' ἀποχωρισθῇ τῆς πατρικῆς φωλεᾶς καὶ ἐγκαταλείψῃ τὸν πατέρα της, ἡ Κύριος οἶδε πόθεν τῆς ἐπέρχεται ἡ σκέψις, ὅτι εἶνε μηδαμινή, ταπεινὴ καὶ ἀναξία τοιοῦτου μεγάλου ἀνδρός, οἷος ὁ Κόβρην, — καὶ ἀποσύρεται εἰς τὸ δωμάτιόν της, κλειδώνουσα τὴν θύραν καὶ κλαίει δάκρυα πικρὰ ἐπὶ πολλὰς ὥρας. Ὅταν ἔχουν

επισκέπται, τῆς φαίνεται αἰφνης, ὅτι ὁ Κόβερν εἶνε ἐξαιρετικῶς ὠραίος καὶ ὅτι ἐρῶνται αὐτοῦ ὄλαι αἱ γυναῖκες καὶ τὴν ζηλεύουν καὶ ἡ ψυχὴ τῆς πληροῦται ἐκστάσεως καὶ ὑπερφανείας ὡς νὰ ἔχη νικήσει ὅλον τὸν κόσμον· ἀρκεῖ ὁμως νὰ τοῦ μειδιάσῃ εὐμενῶς μία κόρη καὶ αὐτὴ ἀρχίζει νὰ τρέμῃ ἐκ ζηλοτυπίας, ἀποσύρεται εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς καὶ ἰδοὺ πάλιν δάκρυα. Τὰ νέα ταῦτα συναισθήματα ἐκυρίευσαν αὐτὴν ἐξ ὀλοκλήρου, ἐβοήθει τὸν πατέρα τῆς μηχανικῶς καὶ μὴ δίδουσα προσοχὴν οὔτε εἰς τὰ ροδάκινα οὔτε εἰς τὰς κάμπας, οὔτε εἰς τοὺς ἐργάτας, ἀλλ' οὔτε εἰς τὸν παρερχόμενον χρόνον.

Μὲ τὸν Γεγῶρ Συμεώνοβιτς συνέβαινε σχεδὸν τὸ ἴδιον. Εἰργάζετο ἀπὸ πρωίας μέχρι νυκτός, αἰείποτε ἐσπευδε κάπου, ἐγίνετο ἐξαλλος, ἐρεθίζετο, ἀλλ' ὄλα αὐτὰ μέσα εἰς μίαν μαγικὴν νάρκην. Ὡς νὰ εἶχε μέσα του δύο ἀνθρώπους: ὁ εἰς ἦτο ὁ πραγματικὸς Γεγῶρ Συμεώνοβιτς, ὁ ὁποῖος ἀκροώμενος τὸν κηπουρὸν Ἰβάν Κάρλοβιτς, ἀναφέροντα εἰς αὐτὸν περὶ τῶν γενομένων ἀταξιῶν, ἐταράσσετο καὶ ἐν ἀπογνώσει ἤρπαζε τὴν κεφαλὴν του, ὁ δὲ ἄλλος ὄχι ὁ πραγματικὸς, μισομεθυσιμένος, ὁ ὁποῖος ἐξαφνα διέκοπτεν εἰς τὸ ἥμισυ τῆς λέξεως διαφέρουσιν συνδιάλεξιν, ὡθεὶ τὸν κηπουρὸν εἰς τὸν ὄμιον καὶ ἤρχιζε νὰ ψθυρίζῃ:

— Ὅ, τι καὶ ἂν πῆς, τὸ αἷμα ἔχει πολὺ νὰ κάμῃ. Ἡ μητέρα του ἦτον ἔκτακτος γυναῖκα, εὐγενεστάτη, ἐξυπνοτάτη. Ἦτο ἀπόλαυσις νὰ βλέπῃ κανεὶς τὸ καθαρὸν, τὸ ἀγαθὸν, τὸ λαμπρὸν ὡς ἀγγελικὸν πρόσωπόν τῆς. Ἐζωγράφιζε θεῖα, ἔγραφε στίχους, ὠμιλοῦσε πέντε ξένας γλώσσας, ἐτραγουδοῦσε. . . Ἡ καυμένη, ὁ Θεὸς συχωρέσει τὴν ψυχὴν τῆς, ἀπέθανε φθισικῇ.

Ὁ ὄχι πραγματικὸς Γεγῶρ Συμεώνοβιτς ἐστὲναζε καὶ μετὰ μικρὰν σιωπὴν ἐξηκολούθει:

— Ὅταν ἦτο παιδί καὶ ἐμεγάλωνε στὸ σπῆτι μου, εἶχε τὸ ἴδιο ἀγγελικὸν πρόσωπον, καθαρὸν καὶ ἀγαθόν. Ἐχει καὶ τὸ βλέμμα, καὶ τὰς κινήσεις, καὶ τὴν ὀμιλίαν εὐγενῆ ὅπως καὶ ἡ μητέρα του. Ἀμὲ νοῦς; Πάντοτε μὰς κατέπληττε μὲ τὸν νοῦν του. Ἐπαξίως τὸν ἔκαμαν ὑφηγητὴν. Περίμενε, Ἰβάν Κάρλιτς, νὰ τὸν ἰδῆς μετὰ δέκα χρόνια τί ἔχει νὰ σοῦ γείνη. Θὰ τὸν δείχνουν μὲ τὸ δάκτυλον!

Ἀμέσως ὁμως ὁ πραγματικὸς Γεγῶρ Συμεώνοβιτς ὑπολαβὼν μετέβαλλε φρικωδῶς τὴν μορφήν καὶ ἤρπαζε τὴν κεφαλὴν του κραυγάζων:

— Διαβόλοι, μοῦ τὰ καταστρέψατε, μοῦ τ' ἀφανίσατε, μοῦ τὰ ρημάξατε! Πᾶει ὁ κῆπος! Ἐχάθη ὁ κῆπος!

Ὁ δὲ Κόβερν εἰργάζετο μὲ τὸν αὐτὸν ὡς

πρότερον ζῆλον καὶ δὲν ἐπρόσεχεν εἰς τὰς φροντίδας τῶν ἄλλων. Ὁ ἔρωσ μόνον ἔχυσεν ἔλαιον εἰς τὴν πυράν. Κατόπιν ἐκάστης συνεντεύξεως μὲ τὴν Τάνιαν, εὐτυχῆς, πλήρης ἐκστάσεως ἀπέσυρετο εἰς τὸ δωμάτιόν του καὶ μετὰ τῆς περιπαθείας, μεθ' ἧς πρὸ μικροῦ ἠσπάζετο τὴν Τάνιαν καὶ τῆς ὠμολόγει τὸν ἔρωτά του, ἀνελάμβανε τὸ βιβλίον ἢ τὸ χειρόγραφόν του. Ἐκείνο τὸ ὅποιον εἶπεν ὁ μαῦρος μοναχὸς περὶ τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Κυρίου, περὶ τῆς αἰωνίου ἀληθείας, περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὰ λοιπὰ, προσέδιδεν εἰς τὴν ἐργασίαν του ἰδιαίτεραν, ἔκτακτον σημασίαν καὶ ἐπλήρου τὴν ψυχὴν του ὑπερφανείας, συναισθήματος τῆς ἰδίας μεγαλοφυΐας. Ἀπαξ ἢ δις τῆς ἐβδομάδος συνηνᾶτο εἰς τὸ πάρκον ἢ ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ τοῦ μαύρου μοναχοῦ καὶ ἐπὶ μακρὸν συνδιελέγετο μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως τὸν ἐπτόει, τὸναντίον τοῦ ἐπροξένει θαυμασμόν, διότι ἦτο ἤδη βαθέως πεπεισμένος, ὅτι παρόμοιαι ὀπτασίαι παρουσιάζονται μόνον εἰς ἐκλεκτούς, εἰς ἐξέχοντας ἀνδρας, οἵτινες ἀφιέρωσαν ἑαυτοὺς εἰς ἐξυπνήτησιν μιᾶς ιδέας.

Μίαν φορὰν ὁ μοναχὸς ἐνεφανίσθη κατὰ τὸ γεῦμα καὶ ἔστη παρὰ τὸ παράθυρον τῆς τραπεζαρίας. Ὁ Κόβερν ἐχάρη καὶ ἠνοιξεν ὀμιλίαν μετὰ τοῦ Γεγῶρ Συμεώνοβιτς καὶ τῆς Τάνιας περὶ ζητήματος, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἐνδιαφέρῃ τὸν μοναχόν, ὁ μαῦρος ἐπισκέπτης ἤκουε καὶ προσηνῶς κατένευε τὴν κεφαλὴν, ὁ δὲ Γεγῶρ Συμεώνοβιτς καὶ ἡ Τάνια ἤκουον καὶ ἐμειδιῶν εὐχαρίστας, μὴ ὑποπτεύοντες ὅτι ὁ Κόβερν δὲν ὠμίλει μετ' αὐτῶν ἀλλὰ μετὰ τοῦ φάσματός του.

Ἀνεπαισθήτως ἐπλησίασεν ἡ νηστεία τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ ἡ ἡμέρα τῶν γάμων, τοὺς ὁποῖους, κατ' ἐπίμονον ἐπιθυμίαν τοῦ Γεγῶρ Συμεώνοβιτς, ἐώρτασαν «ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει», δηλαδὴ μὲ ἀκαίρους διασκεδάσεις, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν δύο ἡμερονύκτια. Ἐφαγον καὶ ἔπιον περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας ρουβλίων, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐλεεινὴν μισθωτὴν μουσικὴν, τὰς ἐκλαρυγγιστικὰς προπόσεις καὶ τὰ τρεχάματα τῶν ὑπηρετῶν, ἀπὸ τὸν θόρυβον καὶ τὸν συνωστισμόν δὲν ἀπῆλθον οὔτε τοὺς ἀκριβοὺς οἶνους, οὔτε τὰς θαυμασίας ζακουσκάς, ποῦ εἶχον κομισθῆ ἐκ Μόσχας.

Ζ

¶ Μίαν ἀπὸ τὰς μακρὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος, ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ ὁ Κόβερν ἀνεγίνωσκε γαλλικὸν μυθιστόρημα. Ἡ δυστυχῆς

Τάνια ἦτις, ἀσυνήθιστος εἰς τὴν ζωὴν τῆς πόλεως, κατ' ἐσπέραν κατελαμβάνετο ἀπὸ κεφαλαλγίαν, ἐκοιμάτο ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ ἐκάστοτε μέσα εἰς τὸν ὕπνον τῆς ἔλεγεν ἀσυναρτήτους τινὰς φράσεις.

Τὸ ὠρολόγιον ἐσήμανε τὴν τρίτην ὥραν. Ὁ Κόβερν ἔσβυσε τὸ κηρίον καὶ ἔπεσε νὰ κοιμηθῇ. Ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἔκειτο μὲ κλειστοὺς ὀφθαλμούς, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ κοιμηθῇ καθότι, ὡς ἐνόμιζε, τὸ δωμάτιον ἦτο θερμὸν καὶ παρελῆρει ἡ Τάνια. Εἰς τὰς τεσσαρσίμισυ ἀναψε πάλιν τὸ κηρίον, ὅτι βλέπει τὸν μαῦρον μοναχόν, ὁ ὁποῖος ἐκάθητο ἐπὶ καθέδρᾳ πλησίον τῆς κλίνης.

— Χαῖρε, — εἶπεν ὁ μοναχὸς καὶ μετὰ μικρὸν ἠρώτησε: — περὶ τίνος σκέπτεσαι τώρα;

— Περὶ δόξης, — ἀπεκρίθη ὁ Κόβερν. — Εἰς τὸ γαλλικὸν μυθιστόρημα, τὸ ὁποῖον ἀνεγίνωσκον πρὸ ὀλίγου, εἰκονίζεται νεαρὸς σοφός, ὅστις κάμνει ἀνοησίας καὶ φθίνει ἐκ τοῦ πόθου πρὸς τὴν δόξαν. Ἐγὼ αὐτὸν τὸν πόθον δὲν τὸν καταλαμβάνω.

— Διότι σὺ εἶσαι φρόνιμος. Σὺ φέρεσαι πρὸς τὴν δόξαν ἀδιαφόρως, ὡς πρὸς ἄθυρμα τὸ ὁποῖον δὲν σὲ διασκεδάζει.

— Ναί, αὐτὸ εἶν' ἀληθές.

— Τὸ κλέος δὲν σοῦ προσμειδιᾷ. Τί τὸ κολακευτικόν, τὸ τερπνόν, τὸ διδακτικὸν ἂν χαραχθῇ τὸ ὄνομά σου ἐπὶ ἐπιταφίου πλακός, ἀφοῦ ὁ χρόνος θέλει ἐξαλείψει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην μετὰ τῶν ἐπιχρυσωμάτων; Ἀλλ' ἐκτός τούτου, εὐτυχῶς, εἶσθε τόσο πολλοί, ὥστε ἡ ἀσθενὴς τῶν ἀνθρώπων μνήμη δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ διατηρήσῃ τὰ ὀνόματά σας.

— Ἐννοεῖται, — εἶπε συναινῶν ὁ Κόβερν. — Ἀλλὰ καὶ πρὸς τί νὰ τοὺς ἐνθυμοῦνται; Ἀς ὀμιλήσωμεν ὁμως περὶ ἄλλου τινὸς ζητήματος. Παραδείγματός χάριν περὶ εὐτυχίας. Τί ἐστὶν εὐτυχία;

— Ὅταν τὸ ὠρολόγιον ἐσήμανε τὴν πέμπτην ὥραν, ὁ Κόβερν ἐκάθισεν ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐκρέμασε τοὺς πόδας του ἐπὶ τοῦ τάπητος καὶ εἶπεν ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὸν μοναχόν:

— Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα εἰς εὐτυχῆς ἀνθρώπος ἐπὶ τέλος ἐπτόθη ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν του — τόσο ἦτο μεγάλη! — καὶ διὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τοὺς θεοὺς προσέφερεν εἰς αὐτοὺς θυσίαν τὸν ἀγαπητόν του δακτύλιον. Ἡξέυρεις; Καὶ ἐμὲ, ὅπως τὸν Πολυκράτην, ἀρχίζει νὰ μὲ ἀνησυχῇ ὀλίγον ἡ εὐτυχία μου. Μοῦ φαίνεται παράδοξον, ὅτι ἀπὸ πρωίας μέχρι νυκτός, δὲν δοκιμάζω ἄλλο παρὰ εὐτυχίαν καὶ χαρὰν, ἡ ὁποία πληροῖ τὴν ψυχὴν μου καὶ καταπνίγει πᾶν ἄλλο αἰσθημα. Δὲν

γνωρίζω τί ἐστὶ θλίψις ἢ ἀνία. Ἴδού, δὲν κοιμῶμαι, ἔχω ἀϋπνίαν, ἀλλ' αὐτὸ ποσῶς δὲν μὲ στενοχωρεῖ. Ὀμιλῶ σοβαρῶς: ἀρχίζω ν' ἀπορῶ.

— Ἀλλὰ διατί; — εἶπεν ἐκπληκτος ὁ μοναχός. — Μήπως ἡ χαρὰ εἶνε ὑπερφυσικὸν αἰσθημα; Μήπως τοῦτο δὲν πρέπει νὰ εἶνε φυσικὴ κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου; Ὅσω ὑψηλότερον ἵσταται ὁ ἀνθρώπος κατὰ τὴν διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, τοσοῦτω μᾶλλον ἐλεύθερος εἶνε, τοσοῦτω πλειοτέραν ἡδονὴν παρέχει εἰς αὐτὸν ὁ βίος. Ὁ Σωκράτης, ὁ Διογένης, ὁ Μάρκος Αὐρηλιος ἠσθάνθησαν χαρὰν, οὐχὶ λύπην. Καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει αἰεὶ χαίρετε. Χαῖρε λοιπὸν καὶ ἐσὺ εὐτυχῆς.

— Καὶ ἂν αἰφνης ὀργισθῶσιν οἱ θεοί; — εἶπεν ἀστείθεις ὁ Κόβερν καὶ ἐγέλασε. — Ὅταν μὲ στερήσουν τῆς εὐμαρείας καὶ μὲ ἀναγκάσουν νὰ ριγῶ καὶ νὰ πεινῶ, τοῦτο ἀμφιβάλλω ἂν θὰ μοῦ ἀρέσκῃ.

Ἡ Τάνια ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ παρετήρει τὸν σύζυγόν τῆς μὲ καταπληξιν καὶ φρίκην. Ἐκεῖνος ὠμίλει ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν καθέκλαν γελῶν καὶ χειρονομῶν οἱ ὀφθαλμοὶ του ἀπήστραπτον καὶ εἰς τὸν γέλωτά του ὑπῆρχε τι τὸ παράδοξον.

— Ἀνδρέα, μὲ ποῖον ὀμιλεῖς; — ἠρώτησεν ἀρπάζουσα τὸν βραχίονά του, ὃν οὗτος ἔτεινε πρὸς τὸν μοναχόν. — Ἀνδρέα, ποῖός εἶνε;

— Αἰ, ποῖός; — τεθορυβημένος ἀπεκρίθη ὁ Κόβερν. — Νά, μ' αὐτὸν. . . Μ' αὐτὸν ποῦ κάθεται. — Προσέθηκε δεικνύων τὸν μαῦρον μοναχόν.

— Δὲν εἶνε κανεὶς ἐδῶ. . . κανεὶς! Ἀνδρέα, δὲν εἶσαι καλά!

Ἡ Τάνια ἐνηγαλίσθη τὸν σύζυγόν τῆς καὶ ἐμάζευθη σιμά του ὡς νὰ τὸν προασπίσῃ ἀπὸ τὴν ὀπτασίαν καὶ τοῦ ἐκλείσει διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμούς.

— Εἶσαι ἀσθενής! — ἐθρήνει, τρέμουσα σύσσωμος. — Συγχώρεσέ μου ἀγαπητέ μου, ἀλλ' ἐγὼ πρὸ πολλοῦ παρετήρησα πλέον ὅτι ἔχεις κάτι τι. Εἶσαι ψυχοπαθής, Ἀνδρέα μου. . .

Ὁ τρόμος τῆς μετεδόθη καὶ εἰς αὐτόν. Προσέβλεψε μίαν φορὰν εἰς τὴν καθέδραν, ἡ ὁποία ἦτο ἤδη κενή, ἠσθάνθη ἀδυναμίαν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας του, ἐτρόμαξε καὶ ἤρχισεν ἐνδυόμενος.

— Δὲν εἶνε τίποτε, Τάνια, δὲν εἶνε τίποτε. . . — ἐψέλλισε τρέμων. — Εἶν' ἀλήθεια, δὲν εἶμαι τόσο καλά. . . εἶνε καιρὸς νὰ τὸ ὁμολογήσω.

— Ἐγὼ πρὸ πολλοῦ τὸ παρετήρησα. . . καὶ ὁ πατέρας τὸ παρετήρησε, — εἶπεν ἐκείνη προσπαθοῦσα νὰ συγκρατήσῃ τοὺς λυγμούς. — Ὀμι-

λεῖς μὲ τὸν ἑαυτὸν σου, ἔχεις ἓνα χαμόγελο παράξενο, δὲν κοιμᾶσαι. Θεέ μου, Θεέ μου! λύπησού μας! εἶπε καταληφθεῖσα ὑπὸ φρίκης. — Ἄλλὰ μὴ φοβείσαι σύ, Ἀνδρέα μου, μὴ φοβείσαι, διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, μὴ φοβείσαι...

Ἦρχισεν νὰ ἐνδύεται καὶ αὐτὴ... Μόνον τῶρα, παρατηρῶν αὐτὴν ὁ Κόβερν ἐνόησεν ὅλον τὸν κίνδυνον τῆς θέσεώς του, ἐνόησε τί ἐσήμαινεν ὁ μαῦρος μοναχὸς καὶ αἱ μετ' αὐτοῦ συνδιαλέξεις. Τώρα καὶ ὁ ἴδιος ἐβλεπε πλέον καθαρῶς ὅτι ἦτο παράφρων.

Ἀμφότεροι, χωρὶς νὰ γνωρίζωσι διατί, ἐνεδύθησαν καὶ μετέβησαν εἰς τὴν αἴθουσαν· αὐτὴ ἔμπρός, ἐκεῖνος ἀκολουθῶν. Ἐκεῖ πλέον, ἀφύπνισθαι ἐκ τῶν κλαυθμῶν τῆς Τάνιας, μὲ τὸν κοιτωνίτην καὶ κρατῶν κνήρον, ἵστατο ὁ Γεγῶρ

Συμεώνοβιτς, φιλοξενούμενος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ γαμβροῦ του.

— Μὴ φοβείσαι, Ἀνδρέα μου, — ἔλεγεν ἡ Τάνια, τρέμουσα ὡς ἐν πυρετῷ, — μὴ φοβείσαι... Μπαμπᾶ, ὅλα αὐτὰ θὰ περάσουν... ὅλα θὰ περάσουν...

Ὁ Κόβερν ἐκ τῆς ταραχῆς δὲν ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ. Ἠθέλησε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν πενθερὸν του μὲ ὕφος ἀστείον:

— Συγχαρῆτέ με, μοῦ φαίνεται πῶς παρεφρόνησα, — ἀλλ' ἐκίνησε μόνον τὰ χεῖλη καὶ ἐμειδίασε μειδιάμα πικρὸν.

Εἰς τὰς ἐννέα τὸ πρωὶ τοῦ ἐφόρεσαν τὸ ἐπανωφόριον καὶ τὴν γοῦνάν του, τὸν περιετύλιξαν μὲ σάλιον καὶ τὸν μετέφερον ἐφ' ἀμαξῆς εἰς τὸν ἱατρόν. Ἦρχισεν ἡ θεραπεία.

Ἐκ τοῦ Ρωσικοῦ.

ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

Ἔπεται τὸ τέλος.

ΘΕΑΤΡΟΝ ΗΘΟΠΟΙΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΝ

Ἡ μελαγχολία τῆς ἐγκαταλείψεως ἢ ἀπλουμένη ἐπὶ τῶν θερινῶν θεάτρων, μὲ τὴν βωβὴν ἀκίνησίαν τῆς σκηνῆς, μὲ τὸ βαθύ, τὸ ἀδιάκοπον ὡς θάνατος, τῶν νυκτῶν σκότος καὶ τὴν πένθιμον ἐρημίαν τῶν κενῶν ξυλίνων θρανίων ἀφειμένων εἰς τὰς μαστιγώσεις τῆς βροχῆς καὶ τὴν διάθρυσιν τῶν ἀνέμων, διασκορπίζεται κατὰ μικρὸν. Κάτι ἤρχισε νὰ συνέρχεται καὶ κάτι ν' ἀφύπνιζεται εἰς τὴν ζωὴν, ὡς ὄφθαλμοὶ ἀνοιγόμενοι μετὰ λήθαργον· μορφαὶ ἰδιάζουσαι μ' ἐξυρισμένους μύστακας, πλατυγύρους πῖλους καὶ ἰταλικούς μανδύας, φέρουσαι μεθ' ἑαυτῶν κάτι τὸ νομαδικὸν σκηνιτῶν ἢ περιοδευόντων ἐμπορῶν ἐκ τῆς Ἰωνίας, τῆς Αἰγύπτου, τοῦ Βοσπόρου, τοῦ Αἴμου, τοῦ Δουναβέως, τῆς Ἀζοφικῆς, συναθροίζονται εἰς τὸν περιβόλον, περὶ τὰ τραπέζια τοῦ ἀναζήσαντος καφενεῖου.

Καὶ ἐπισφραγίζονται συνεννοήσεις κοπιώδεις, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν προσκρούουσαι, τίς οἶδεν ἐπὶ ποίων προκυμαιῶν ἢ ἐπὶ ποίων καταστρωμάτων ἀτμοπλοίων ἢ ἐντὸς ποίων καφενεῶν ἀρχίσασαι· καθορίζεται ἡ διανομὴ τῶν κερδῶν καὶ τῶν βόλων, κανονίζονται τὰ μερίδια τῶν ποσοστῶν καὶ τῆς φιλοτιμίας· εὐθραυστοὶ συνεταιρισμοὶ μιᾶς περιόδου συνάπτονται· δύο ἢ τρεῖς δεκάδες ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ὁ στόμαχος, τὰ νεῦρα ἢ καὶ ἡ καρδιά εἰκοσάκις ἕως τώρα ὤθησαν πρὸς ἀλλήλους ἢ ἀπάθησαν εἰς διαφόρους ἠπείρους, συνδέουσι ἐπὶ τινος σανιδώματος τὴν τύχην των διὰ τινὰς μῆνας· ἀνοίγονται τὰ πολυπλάνητα κιβώτια τῶν στολῶν καὶ τὰ κίτρινα χεῖρογραφα· ἀρχίζει ὁ πυρετὸς τῶν δοκιμῶν· τοιχοκολλῶνται τὰ προγράμματα· τὸ ἑλληνικὸν θέατρον ἀναζῆ!

Μεταξὺ τῶν συνομιλιῶν των καὶ τῶν σχεδίων των, μεταξὺ τῶν κατὰ μόνας ὀνείρων των οἱ ἀπόγονοι τῶν «περὶ Διόνυσον τεχνιτῶν», περὶ τῶν ὁποίων ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψεν εἰς τὴν Ῥητορικὴν του «μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν εἰ ὑποκριταί», ἠσθάνθησαν ἄρα γε καὶ ὡς ἐπαφὴν πτερύγων κινουμένων πρὸς τάνω, διέδραμε μία φρικίασις τὰς φλέβας των, «πνεῦμα ἐπὶ πρόσωπόν των ἐπῆλθε» ὡς λέγει ὁ Ἰώβ διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, ἠσθάνθησαν πλησίον των τὴν παρουσίαν τῆς Τέχνης ἢ μήπως-έτοιμάζουσι τοὺς

λάρυγγας των καὶ τὰς χεῖράς των καὶ τοὺς μῦς τῆς μορφῆς των καὶ τὴν γλώσσάν των, ὡς τὰς πεπαλαιωμένας σκευὰς των, μὲ τὴν ἀφρόντιδα ἀπάθειαν μηχανοποιηθείσης ἕξως;

Δὲν βλέπουν τριγύρω των ὅτι τὸ θέατρον, παντοῦ ζητεῖ, ἀνήσυχον, νέας μορφάς, ὅτι φιλοδοξεῖ νὰ καταστῇ τὸ ὄργανον τῆς τεχνικωτέρας ἀπεικονίσεως τῶν βαθυτέρων προβλημάτων τῆς ζωῆς, ἢ ἐν ἐντάσει παραστατικότητος τραγικῆς ἔκφρασις τῶν ἀποκρῦφων ἀγωνιῶν τῆς ψυχῆς; Δὲν βλέπουν ἐδῶ πλησίον των, ὅτι μετὰ τὸν βαρὺν χειμῶνα, ὅστις ἐπάγωσε τὰ πάντα μέχρι τοῦ βάθους τῶν τελευταίων ἰνῶν, κάτι ὡς φουσκοδενδριὰ ἤρχισε, κάτι ὡς ἐπάνοδος χυμῶν καὶ ἀφύπνισις βλαστήσεως, καὶ κάτι ἤρχισε νὰ πρασινίξῃ εἰς τὰς σκέψεις καὶ εἰς τὰς πράξεις; Τί; εἰς μόνων τῶν ἠθοποιῶν τὰ ὦτα δὲν ἔφθασε τὸ ἑαρινὸν κελᾶδημα; Μόνοι αὐτοὶ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἥτις θέλει νὰ βαδίσῃ ἔμπρός, θὰ μείνουν ἀκίνητοι εἰς τὸ τέλμα; αὐτοὶ οἱ καλλιτέχναι, ὡς ἀποκαλοῦνται, θ' ἀνεχθοῦν νὰ μείνουν ἀπλοὶ ἀποχειροβιώτοι;

Ὡ, ὅχι, τοῦτο δὲν εἶνε δυνατόν· γνωρίζω πολλοὺς τοὺς ὁποίους δὲν ὠδήγησεν ἡ μέριμνα τοῦ ἄρτου εἰς τὴν σκηνὴν ἐν ὄνειρον τέχνης τοὺς ἐγοήτευσέ ποτε, κ' ἐτόλμησαν τὸ ἐπικίνδυνον ταξείδιον, τὸ πλήρες ναυαγίων· αὐτὸς ἐδῶ, πολὺς τώρα, ἠσθάνθη, νεανίας τὴν θείαν ἔμπνευσιν διὰ τῆς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του θωπείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Ραγκαβῆ· ὁ ἄλλος, ὅπως ἐκδύεται τις καὶ ρίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν, ἐξεδύθη τὸ τιμημένον οἰκογενειακὸν του ὄνομα καὶ ὤρμησεν εἰς τὰ τρικυμιώδη κύματα· αὐτοὶ ἐδῶ, εὐτυχεῖς τινὰς ἡμέρας ἐπλησίασαν εἰς τὸ ἄδυτον, διείδον τὴν μορφήν τῆς Θεᾶς, ἀλλὰ ταχέως τοὺς εἴλκυσεν ἕξω ἢ κνίσσα κ' ἔμειναν ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, ἔχοντες τὸ βλέμμα προσηλωμένον ἐπὶ τῶν ὀπτωμένων κρεάτων. Τόσοι νέοι, οἵτινες δὲν παρεδόθησαν ἀκόμη εἰς τὴν Ἀνάγκην οὐδ' ἔρριψαν κατὰ τὴν βραχείαν πορείαν τὰ ὄπλα των, κρατοῦν σφιγκτὰ τὴν σημαίαν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των. Καὶ πόσοι μετὰ μίαν ἐσπέραν ξεφωνητῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἢ πυροβολισμῶν καὶ χορῶν καὶ ἄσμάτων, ἐπιστρέφουσι εἰς τὴν πενιχρὰν των στέγην μὲ ἐν ἀόριστον συναίσθημα βεβηλώσεως!... Καὶ πόσοι ἔχουν τὴν συνοφρῶσιν τῆς ὁδύνης εἰς τὴν μορφήν καὶ τὴν

πικρίαν εἰς τὴν καρδίαν, διότι μοiraία καὶ σκληρὰ ὑποδούλωσις εἰς ἀκαλαίσθητον καὶ κτηνώδη τύραννον ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ κάμπωται πρὸ τῶν ἐπιθυμιῶν του, νὰ σύρονται πρὸ τῶν ὀρέξεων του, καὶ ὅλη των ἡ ζωὴ εἶνε ὡς ἐπώδυνος ἀνάτασις χειρῶν, αἱ ὁποῖαι κλείουσι εἰς τὸ κενὸν χωρὶς νὰ συλλάβουν τὸ τόσον ζητούμενον, τὸ διαφεύγον ἰδανικόν! . . .

Πρὸ τινῶν ἐτῶν, μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν, ὁ Παντόπουλος εἶχεν ἀρχίσῃ τὰς παραστάσεις του δι' ἐνὸς κωμειδουλίου· εἶχε φορέσῃ βράκκαν καὶ φέσι, εἶχε τραγουδήσῃ, τὸ θέατρον ἐσεῖετο ὑπὸ τῶν ἐπευφημιῶν· βιαία καὶ χυδαία φαιδρότης ἐπλήρου τὸν περιβόλον καὶ τὰ διαφράγματα συνεκλονοῦντο ἐκ τῶν σφοδρῶν καγχασμῶν. Κατὰ τὸ διάλειμμά ἀνέβη εἰς τὴν σκηνὴν νὰ χαιρετίσω τὸν παλαιὸν γνώριμον· καθὼς μὲ εἶδεν, οἱ μύες ἐκείνοι τοῦ προσώπου οἱ τόσον ἐκίνητοι καὶ παντοδύναμοι καὶ κυρίαρχοι, οἱ ὁποῖοι εἶχον ἐτοιμασθῆ διὰ θρίαμβον εὐθυμίας, συνεσπάρσθησαν αἰφνης ὀδυνηρῶς· ὁ καπετὰν Γιακουμῆς ἔρριψε βλέμμα ἀηδίας ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ μοῦ εἶπε μὲ ἀπογοήτευσιν ἀπερίγραπτον·

— Αὐτὰ θέλουσι, αὐτὰ τοὺς παίζω! . . .

Τότε ὁ σπαραγμῶς ἐκείνος ὁ ἐκρηγνύμενος διὰ μέσου τοῦ κατηναγκασμένου, τοῦ κατὰ παραγγελίαν γέλωτος μὲ συνεκίνησε βαθίως· ἀλλ' ἔπειτα ἦλθον εἰς τὸν νοῦν μου αἱ ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Τέχνην, καὶ οἱ ἀγῶνες οἱ πικροί, καὶ οἱ θρίαμβοι οἱ βραδεῖς οἱ ἐπιστέφοντες τὴν μακρὰν πίστιν καὶ τὴν μακρὰν καρτερίαν. Ἦλθον εἰς τὸν νοῦν μου οἱ λόγοι τοῦ Σίλλερ: «Δὲν εἶνε ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὅτι τὸ κοινὸν καταβιβάζει τὴν τέχνην. Ὁ καλλιτέχνης σύρει πρὸς τὰ κάτω τὸ κοινὸν καὶ, καθ' ὅλους τοὺς χρόνους, ὅσάκις ἡ τέχνη κατέπεσε, κατέπεσε διὰ τῶν καλλιτεχνῶν. Ἐὰν συνηθισθῇ τὸ κοινὸν νὰ εὐχαριστῆται μὲ τὸ κακὸν θὰ παύσῃ νὰ ζητῇ τὸ ἐξαιρετικόν, καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ δίδωμεν εἰς αὐτὸ δὲν θὰ τὸ θέλῃ πλέον».

Ἦλθον εἰς τὸν νοῦν μου καὶ τοῦ Γκαίτε οἱ λόγοι: «Τὸ κοινὸν πρέπει νὰ φέρωμεν διὰ τοῦ ὠραίου, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς καλαισθησίας πρὸς τὸ ὠραῖον, τότε δὲ θὰ προσφέρῃ μὲ διπλάσιαν χαρὰν τὸ χρῆμά του. Δυνάμεθα νὰ κολακεύσωμεν τὸ κοινὸν ὡς ἀγαπημένον παιδί, νὰ τὸ κολακεύσωμεν διὰ νὰ τὸ κάμωμεν καλλίτερον, διὰ νὰ τὸ φωτίσωμεν εἰς τὸ μέλλον, καὶ ὅχι ὡς ἀνόητον πλούσιον, ὅπως διὰ τῆς κολακείας διαιωσιώσωμεν τὴν πλάνην, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ὠφελούμεθα».

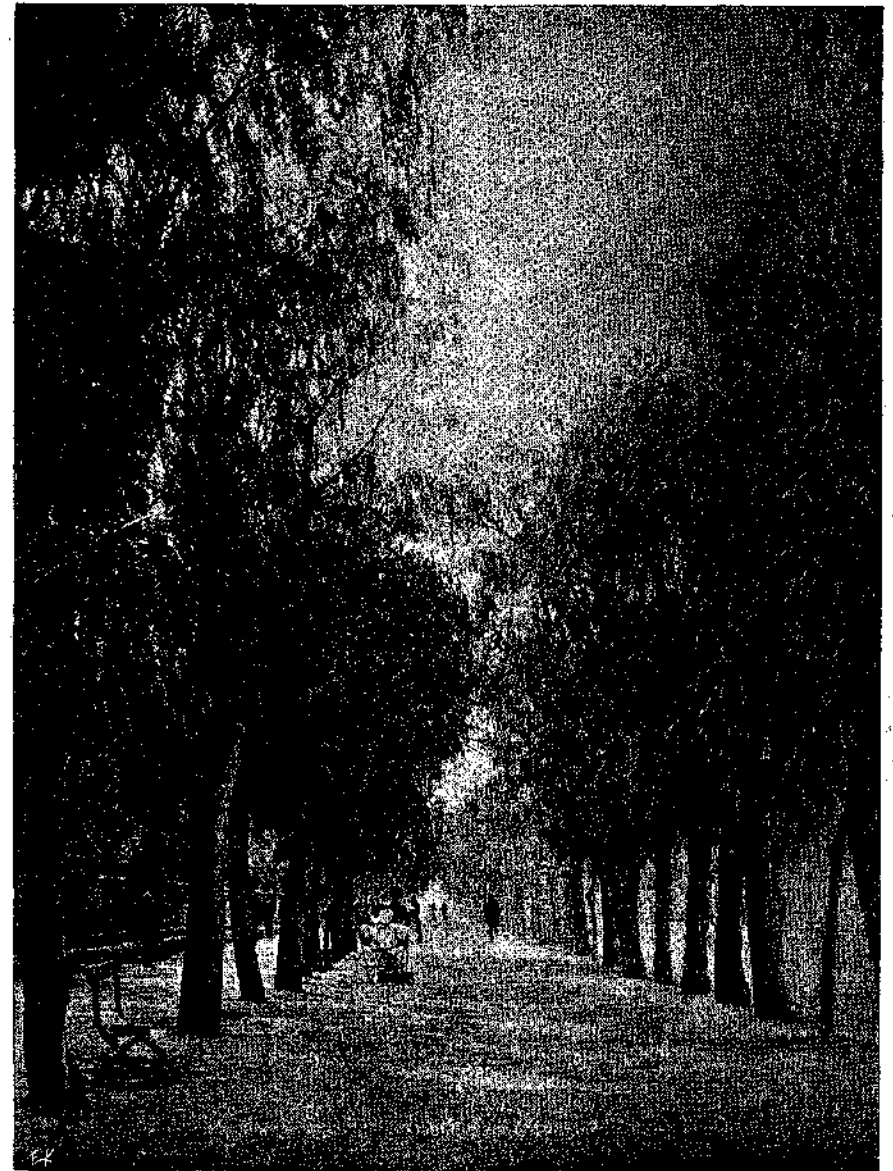
Πράγματι πότε τὸ νοῦν κοινὸν ἀπεθάρρυνε τὰς προσπάθειάς τῶν θιάσων ὅταν ἀνεβίβασαν μὲ καλλιτεχνικὴν μέριμναν ἔργα δραματικὰ ὑπέροχα ἢ ἀπλῶς ἀνεκτά; πότε ἐφάνη φειδωλὸν τῶν δραχμῶν του καὶ τῶν χειροκροτημάτων του; Καὶ ἐν παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ πολὺ πλῆθος ἀρέσκειται εἰς τὰς χονδρὰς συγκινήσεις καὶ τοὺς χονδρῶς γέλωτας καὶ ὅτι τὸ πνεῦμά του σύρεται πρὸς τὰ κάτω μὲ τὴν νοσταλγίαν τῶν χθαμαλῶν, τί ἔπραξαν οἱ θιάσοί μας, δεκαπέντε εἰκοσι ἔτη, ὅπως, συστηματικῶς, κατὰ μικρὸν, τὸ λάβουν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ τὸ ἀναβιβάσουν μίαν βαθμίδα σήμερον καὶ μίαν αὔριον ἕως οὐ δυνηθῆ, ἀνελθὸν τέλος, ν' ἀτενίσῃ ἀπὸ ὑψηλὰ τὴν μεγάλην τέχνην; Δὲν ἠρκέστησαν ἄρα γε εἰς τὰς εὐκόλους ἐπιτυχίας, εἰς τοὺς προχείρους θρίαμβους καὶ δὲν ἐγαργάλισαν τὰ ἐλαττώματα τοῦ κοινοῦ, καὶ δὲν ἀπετελεμάτωσαν τὴν καλαισθησίαν του διὰ νὰ συγκομίσωσι τὴν δρυζάντων; Οἱ δὲ στενάζοντες διὰ τὸν ἐξευτελισμὸν τῆς τέχνης ποίας ἐνδόξους οὐλὰς φέρουν; διατί ἀφωπλίσθησαν τόσον ταχέως καὶ διατί ἀνυψῶνται εἰς τίτλον τὴν ἡττάν των;

Βεβαίως ὑπάρχουν μεταξύ τῶν ἠθοποιῶν ἀπλοὶ ἐπαγγελματίαι, ἀπλοὶ χειρῶνακτες ἐννοοῦντες ἐκ τῆς τέχνης ὅσον ὁ κανδηλανάπτης ἐκ τῶν θείων συμβόλων τῆς λειτουργίας, διὰ τοὺς ὁποῖους εἰς διάσημος ἠθοποιός, ὁ Σαμφὼν τῆς Γαλλικῆς κωμωδίας ἔγραφε:

et pour les sots acteurs
Dieu créa le faux goût et les sots spectateurs,

ἀλλ' οἱ ἄλλοι, οἱ καλλιτέχνη διατί δὲν κινεῦνται; τί περιμένουν; Ἴδου ὅτι ἀρνοῦνται ὅλοι ὅτι ὑπάρχει ἑλληνικὴ σκηνή· ἴδου ὅτι προεγράφησαν, ἴδου ὅτι οἱ μόχθοι των ὡς προσκόπων, τὰ βάσανά των ὡς ἀνοιγόντων δρόμον, αἱ ἐκδουλεύσεις των πρὸς τοὺς ὑποδούλους, αὐτὴ ἡ τέχνη ἡ ἀδιαφιλονεικτος τινῶν ἐξ αὐτῶν ἔρριφθησαν, ὅλα σαβανωμένα, ἐντὸς τοῦ λάκκου τῆς λήθης, Ἄς ἐγερθοῦν ἐν εὐγενεῖ αὐτοπεποιθήσει. Κάποιος ὄρισε τὴν δραματικὴν ὑπόκρισιν ὡς «καλλιτεχνικὴν ἐν ἀληθείᾳ ἐνσάρκωσιν ποιητικοῦ ὄνειρου»· ὠραῖαν ἐνσάρκωσιν ὠραίων ὀνειρῶν, ὀνειρῶν γεμάτων ἀλήθειαν περιμένοντες ἀπ' αὐτοῦς. Τὰ «Παναθηναῖα» θὰ τοὺς παρακολουθήσουν μετ' ἀγρύπνου ἐνδιαφέροντος· θὰ ἐνθαρρύνουν, θὰ ἐνισχύσουν ὀλοψύχως πᾶσαν εὐγενῆ προσπάθειαν, ἀλλὰ καὶ θὰ κτυπήσουν ἀμειλίχτως, ὅπου εὔρουν, τὴν νωθρὰν ἀντάρκειαν καὶ τὴν χειρῶνακτικὴν ἀπειροκαλίαν.

A. Π. Κ.

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΑΘΗΝΑΙ * ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΜΑΛΙΑΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤ. ΚΟΚΟΛΗ

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΘΩΜΑΣ ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ τῶν «Παναθηναίων» ἀπὸ τῆς παρελθούσης Κυριακῆς ὁ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ τελειοποιηθεὶς ἡμέτερος γλύπτης κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος διωργάνωσε μικρὰν καλλιτεχνικὴν Ἐκθεσιν, ἀξίαν προσοχῆς καὶ μελέτης. Ὁ κ. Θωμόπουλος τυγχάνει ἐκ τῶν ισχυροτέρων καλλιτεχνικῶν τῆς Ἑλλάδος ἰδιοφυῶν.

Ἡ τέχνη εἶνε δι' αὐτὸν ἐν εἶδος Ἑλευσινίων μυστηρίων, ἀπακάλυψις τοῦ ἀγνώστου, τοῦ ἀοράτου, τοῦ ἀσυλλήπτου. Διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲ ἡ ἀντιλήψις αὐτῆς τῆς τέχνης, τοῦλάχιστον ἐν ταῖς εἰκαστικαῖς, τυγχάνει ὅπως νέα, διότι οὐδεὶς τῶν μέχρι τοῦδε γλυπτῶν μας ἐπεχειρήσῃ τι τοιοῦτον, οὐδ' ἐνεφύσησεν ἐπὶ τῆς συμπαγούς καὶ δυσκάμπτου γλυπτικῆς ὕλης τὴν πνοὴν τοῦ Συμβολισμοῦ.

Τοῦτον δὲ ἀντιλαμβάνεσθε καὶ σχεδὸν εἰσπνέετε μόλις ὡς ῥίψετε ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν διαφόρων καὶ περιέργων προπλασμάτων τοῦ κ. Θωμοπούλου. Ἴδου ἡ Σφίγξ, μυστηριώδης καὶ ἀφανὸς, ὅταν παρέδωκεν ἡμῖν ἀπὸ χιλιετηρίδων ἡ σκοτεινὴ ἱστορία τῆς χώρας

τῶν Φαραῶ καὶ τῶν Πυραμίδων. Ἄλλ' οὐχὶ πλέον ἐν ποικίλῳ ζωομορφισμῷ καὶ τερατώδει συμφοῖᾳ ζῶων τε καὶ ἀνθρώπων. Ὁ κ. Θωμόπουλος παριστᾷ ταύτην ὑπὸ μορφῆν γυναικός, εἰς τὴν στάσιν καὶ ἐκφρασιν τῆς ὁποίας ἐνεφύσησεν ἀμύθητον καὶ ἀνεξερεύνητον μυστήριον.

Τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ πνεύματος εἶνε περαιτέρω ἡ Νέα Κίρκη, ἡ Αἰθιοπία, τὰ θαυμάσια διὰ τὸ κάλλος τοῦ περιγράμματος ἀνάγλυφα τῆς Ἀρμονίας καὶ τῶν Παναθηναίων, ὁ Ποιητής, ὁ Ἐλεύθερος Θάνατος.

Ὁ κ. Θωμόπουλος δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ ὅτι εἰς τὰς χεῖρας δὲν κρατεῖ οὐδὲ χειρίζεται κάλαμον ἢ λόρας χορδᾶς, ἀλλ' ὕλην στερεάν καὶ δύστροπον, σκληρὰν καὶ ἐρωσιτικὴν. Ἡ τελευταία λέξις μὴ σας παραξενεύσῃ. Ὁ περιφανὴς γερμανὸς γλύπτης Κροῦζε ἐν τινι μελέτῃ τελευταίως δημοσιευθείσῃ, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ γλύπτης πρέπει τὸ ὅλον ἔργον του νὰ ἐκτελῇ καὶ ἐπεξεργάζεται ἀπ' εὐθείας ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, ἵνα διατηρητὰ οὕτω καθαρὸς καὶ ἀμιγῆς ὁ χαρακτήρ τῆς ὕλης. Ὁ κ. Θωμόπουλος τολμηρότερος καὶ τῶν ἄλλων γλυπτῶν ὑπερεκπηδᾷ τὰ ἐσκαμμένα καὶ περιφρονεῖ ἐντελῶς τὴν ὕλην, μὴ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἡ Γλυπτικὴ δὲν ἐπιδέχεται τὴν ἐκφρασιν ἰδεῶν σφόδρα μεταφυσικῶν.

Διὰ τοῦτο συνιστῶμεν εἰς τὸν ἄλλως τόσον ταλαντοῦγον καὶ δεξιὸν ἡμέτερον καλλιτέχνην πλείστην περίσκεψιν καὶ ἐπιφύλαξιν.

Ἀλλὰ καὶ συμπλεγμάτων ἔχει ἐπιληφθῆ ὁ μεστός ἰδεῶν καὶ φαντασίας γλύπτης, τοιοῦτον δὲ εἶνε τὸ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς αἰθούσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας, ὅπερ ἐπὶ στυλοβάτου ὕψηλῳ ὑψούμενον, περικυκλοῦται ἐπὶ ὑπὸ τριῶν ἀγαλμάτων, τὰς τρεῖς σημαντικώτατας περιόδους τῆς Ἑλλην. Ἱστορίας συμβολίζοντα. Καὶ τὸ μὲν ἐν ὁ ῥωμαλέος καὶ εὐρωστός γυμνὸς ἐφηβὸς ἐκπροσωπεῖ τὴν ἀρτίον εἰς κάλλος καὶ μεγαλείον ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ὁ δ' ἐσκυμμένος καὶ δέσμιος δούλος, τοὺς σκοτεινοτάτους τῆς Δουλείας χρόνους καὶ τέλος ὁ τὴν λευκὴν φουστάνελλον φέρων γενναῖος καὶ ἀτρόμητος ἀγωνιστὴς παριστᾷ τὴν ἀνελπίτως καὶ θεῖα οὕτως συνάρσει συντελεσθεῖσαν τοῦ πολυπαθοῦς ἡμῶν Γένους νεκρανάστασιν. Αὐτῆ δ' αὐτῆ ἡ Ἐλευθερία ἐν τῷ κέντρῳ ἐπὶ δωρικῷ κίονος καὶ ἐπὶ ὀστέων, οἶονεὶ τό :

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερὰ

τοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου ὑποσημαίνουσα, ἀνεγεί μετ' ἐνθέου ἐκφράσεως τὰς χεῖρας καὶ ζητεῖ νὰ περιλάβῃ ὁλόκληρον τὴν Γῆν εἰς τὰς ἀγκάλας του.

Τὸ ὅλον σύμπλεγμα χαρακτηρίζε: ἐνότης καὶ ἀρμονία πολλή.

Τὸ μέλλον ἐν τῇ τέχνῃ διανοίγεται εἰς τὸν κ. Θωμόπουλον εὐρύτατον καὶ φαιινόν, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο δεῖται ἐμψυχώσεως καὶ ὑποστηρίξεως. Τὸ πῶς ἐξῆσε καὶ συνετηρήθη ἐν τῇ Δύσει εἶνε ἀληθὲς μυθιστό-

ρημα καὶ δὴ ἐνθυμίζον τὰς σπαρακτικὰς σκηνὰς τῆς «Μποέμ». Ἄλλ' ὁ ἔρωσ του πρὸς τὴν Τέχνην εἶνε τι σπάνιον καὶ μοναδικόν. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του, ἅς ἐκείθεν μοῦ ἐπέστελλεν, ἐξέγυσε πύρινον ὄλων ποταμῶν πόθων, στεναγμῶν, ἐλπίδων καὶ ἀπελπισμῶν.

Δύο ἐν τούτοις κέκτρηται σπουδαιότατα ἐφόδια ἐν τῷ καλλιτεχνικῷ αὐτοῦ σταδίῳ, τὴν παιδείαν, — διότι ὁ κ. Θωμόπουλος εἶνε ἀρτίως μορφωμένος, χειρίζομενος μετὰ πλείστης γλαφυρότητος καὶ χάριτος τὴν γραφίδα, — καὶ δεύτερον τὴν σύζυγον, τὴν ἀφωσιωμένην καὶ ὡς κιστὸν πρὸς αὐτὸν συνεχόμενην καὶ ἀναπόσπαστον συνεργάτιν καὶ συμβοηθόν, ἥτις νύκτας ὅλας ἵσταται ἐκεῖ παρὰ τὸ ἐκ πλοῦ πρόπλασμα καὶ ὑποστηρίζει τὸν ἀγωνιζόμενον καὶ ἀγρυπνοῦντα καλλιτέχνην εἰς τὸ μέγα ἔργον του.

ΑΛΕΞ. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΝΗΣΤΗΝ. Πλὴν τῶν ἄλλεπαλλήλων ἔργων τοῦ ποιητοῦ τῶν *Θρύλων τῶν Αἰώνων*, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἔτη ἐκδίδονται μετὰ τὸν θάνατόν του, καθιστῶντα αἰσθητὴν τὴν ἀθανασία του ὡς νὰ εἰργάζετο καὶ ἐνδοθεν τοῦ τάφου του διὰ τοὺς ζῶντας ὁ μέγας ποιητής, ἐδημοσιεύθησαν πρό τινος καὶ αἱ πρὸς τὴν μνηστὴν του ἐπιστολαί. Ἴσως δὲν εὐρίσκει κανεὶς εἰς αὐτὰς τὴν ἐπικὴν πνοὴν καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς εἰκόνας καὶ τὰς μεταφορὰς τὰς παραδόξως γραφικὰς τῶν μετὰ ταῦτα ἔργων τοῦ Βίκτωρος Οὐγγῶ ἀλλ' εὐρίσκει εὐκρινεῖαν, συγκίνησιν καὶ συναίσθημα φθάνον μέχρι πάθους. Ὁ Οὐγγῶ ἡγάπα μὲ ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς του τὴν Ἀδέλαν, τὴν μετὰ ταῦτα σύζυγον του. Καὶ ὑπῆρχον ἐμπόδια διὰ νὰ πῆξωσι τὴν καλιάν των καὶ τὰ ἐμπόδια ταῦτα ἐνίκησεν ἡ ἀκατάβλητος θέλησις τοῦ ποιητοῦ. Ἰδιαιτέρον θέλητρον ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης τὸ ὅποιον σκορπίζεται ἀπὸ τὴν ἀνοιγομένην κάλυκα τῆς καρδίας τοῦ ποιητοῦ. Χαρακτηριστικὰς περιλήψεις καὶ τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα ἀποσπάσματα τῶν ἐπιστολῶν τούτων μετὰ τῶν εἰκόνων τοῦ νεαροῦ Βίκτωρος Οὐγγῶ καὶ τῆς μνηστῆς του θέλομεν δημοσιεύσει εἰς προσεχῆς φύλλον τῶν «Παναθηναίων».

ΠΟΛΥΣ ΛΟΓΟΣ γίνεται ἐσχάτως ἐν Εὐρώπῃ περὶ τοῦ Ρώσου διηγηματογράφου Γκόρκη, πρὸ τοῦ ὁποῖου, κατὰ τὰ φαινόμενα, θέλει πάθῃ ἐκλειψῆν ὁ τόσον διαδοθηθεὶς Σιγκίεβιτς. Ὁ Γκόρκη εἶνε ὅπως διόλου ἀσυνήθης συγγραφεὺς. Μὲ τὴν ῥάβδον εἰς τὴν χεῖρα καὶ τὸν σάκκον εἰς τὸν ὦμον ἤρχισε τὸν τυχοδιωκτικὸν του δρόμον. Προμηθεύομενος ὅπως ὅπως τὸν ἄρτον του, ἐνίοτε καὶ ἀπλόων τὴν χεῖρα, μετέβαινε ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον ὅταν ἐφθάνεν εἰς τὰς πόλεις, ἀνελαμβάνε προωρινὴν τινα ἐργασίαν, ἀλλὰ διὰ μίαις, ὑπείκων εἰς τὴν ἀνήσυγον ἰδιοφυῖαν του, ἐγκατέλειπε τὰ πάντα καὶ ἐπανελάμβανε τὰς τυχοδιωκτικὰς περιπλανήσεις του.

Ἄλλ' αἱ μακρὰι ἀργαίαι του τῷ ἄφινον καιρὸν ν' ἀναγινώσκῃ τὰ θαυμάσια ἔργα τῶν Ρώσων συγγραφέων καὶ νὰ μελετᾷ τὸν Νίτσε καὶ τὸν Σοπενχάουερ. Μίαν ἡμέραν ὁ Γκόρκη, κατὰ συμβουλήν ἐνὸς συνοδοιπόρου του, ἀπεφάσισε νὰ γράψῃ ὅσα εἶδε. Καὶ διὰ μίαις ἡ φήμη του ἐγένετο τὴν Ρωσσίαν καὶ διεδόθη εἰς ὄλην τὴν Εὐρώπην.

Ὁ Γκόρκη περιγράφει πιστῶς ὅτι εἶδε. Εἰς τοὺς τρεῖς τόμους τῶν διηγημάτων του παρελαύνει ὁ ἐλεεινὸς κόσμος τῶν ἐνδοσίων, ὁ μωρμηκίων εἰς τοὺς λιμένας καὶ τὰ ναυπηγεῖα καὶ σωρευόμενος τὰς νύκτας μεταξὺ τῶν καταπίπτοντων τοίχων τῶν ἐγκαταλειμμένων ἐργοστασίων. Ὁ Γκόρκη συνεγίζει τὴν παράδοσιν τοῦ Τουργκένιεφ καὶ τοῦ Δοστογιέσκη οἵτινες ὡς θέμα τῶν ἔργων των ἔλαβον τὴν ἀνθρωπίνην ἀθλιότητα καὶ ἐξήγειραν εἰς σπαρακτικὰς σελίδας τὸν οἶκτον ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν.

Ὁ Γκόρκη ἐνδιατρίβει πολὺ καὶ εἰς τὴν ψυχολογίαν τῶν δυστυχῶν ὑπὸ τὸ ῥακένδυτον περίβλημα ἀνευρίσκει ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς τάσεις ὑψηλοτέρας. Τινὲς δὲν παραδέχονται ἐντελῶς τὴν ψυχολογικὴν ἀλήθειαν τῶν ἡρώων του. Ὁμολογοῦντες τὴν ὀξύτητα τῆς ἀντιλήψεώς του δυσχυρίζονται ὅτι πιθανὸν ὁ συγγραφεὺς ἐπιζητῶν τὴν ἐκ τοῦ φωτός καὶ τῆς σκιάς ἰσχυρὰν ἐντύπωσιν, ἐτόνισε μετ' ἐκζητήσεως τὴν σφοδρὰν ἀντίθεσιν τὴν μετὰ τῆς ἀθλιότητος τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου καὶ τοῦ κάλλους τοῦ ἠθικοῦ βίου.

Τὰ πρόσωπα τὰ κινούμενα εἰς τοὺς τρεῖς τόμους τῶν *Τυχοδιωκτῶν* τοῦ Γκόρκη δύνανται νὰ καταταχθῶν εἰς τρεῖς τύπους: εἰς ἐκείνους οἵτινες, παρὰ τὰ ἐλαττώματά των καὶ τὰς ἀκολασίας των, διατηροῦν εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των τὴν διψάν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πίστεως, ἐρωτοῦν ποῖα εἶνε ἡ ἐννοια τῆς ζωῆς καὶ ζητοῦν ἀσφαλῆ κανόνα ὅπως διακρίνουν τὸ ἀγαθὸν ἀπὸ τὸ κακόν: εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι περὶ ἐνὸς μόνον φροντίζουν, νὰ συντελέσουν δι' ὄλων τῶν εἰς τὴν διάθεσιν των δυνάμεων εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ τέλος εἰς ἐκείνους, τοὺς πολυαριθμοτέρους, οἵτινες εἰς τὰς παντοειδεῖς ἐνοχλήσεις ἀντιτάσσον ἀπάθῃ ἡρεμίαν καὶ στωικὸν σκεπτικισμόν.

Εἰς Ρώσους κριτικὸς παραβάλλει τὰ διηγήματα τοῦ Γκόρκη πρὸς τὰς περιφήμους *Δηγήσεις Κυνηγοῦ* τοῦ Τουργκένιεφ καὶ εὐρίσκει αὐτὰ ἐφάμιλλα. Ὁ δὲ Βιτσεβά εἰς ἄρθρον ὅπερ ἐδημοσίευσε πρό τινος περὶ τοῦ Γκόρκη εἰς τὴν «Ἐπιθεώρησιν τῶν Δύο Κόσμων» λέγει μετὰ ἄλλων: «Ὁ Γκόρκη ἔχει ψυχὴν ποιητοῦ... Τὸ ἔργον του εἶνε πλήρες θορύβου καὶ κινήσεως, ἀρωμάτων καὶ χρωμάτων».

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΑΠΟ ΕΝΟΣ καὶ ἡμίσεος μηνὸς ἐπανελήφθησαν αἱ ἐπὶ μικρὸν διακοπιεῖσαι ἐργασίαι πρὸς ἀνέλκυσιν τῶν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ Ἀντικύθηρα εὐρισκομένων ἀρχαιοτήτων.

Ἐννέα δὴται ἀσχολοῦνται εἰς τὰς ἐργασίας ταύτας, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τῆς τορπιλλοθέτιδος *Αἰγαιεῖας*.

Κατὰ τὰς νέας ταύτας ἐργασίας ὀλίγα μόνον μέχρι τοῦδε ἀρχαιοτήτες ἀνευρέθησαν, διότι, ὡς φαίνεται, τὸ ναυαγῆσαν πλοῖον μετὰ τοῦ φορτίου του ἐκαλύφθη σὺν τῷ χρόνῳ ἐν μέρει ὑπὸ ἄμμου καὶ μεγάλων βράχων, διὰ τοῦτο δὲ ἐν ἀρχῇ τῆς ἀνελεύσεως ἦλθον εἰς φῶς ἐν βραχεῖ διαστήματι χρόνου τόσον πολλὰ ἀντικείμενα, ἐπειδὴ ἀνεῖκοντο ὅσα ἡ ἄμμος καὶ οἱ βράχοι εἶχον ἀφήσει παντελῶς ἢ ἐν μέρει ἀκάλυπτα. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἡ ἐργασία ἀπέβαινε δυσκολωτέρα, διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἡ μετατόπισις τῶν καλυφάντων τὸ πλοῖον βράχων καὶ ν' ἀρχίσῃ ἡ ἀνασκαφὴ τῆς ἄμμου. Μόλις τὰς τελευταίας ἡμέρας ἤρχισεν ἡ

Ἡ Ἑλληνικὴ ζωγράφος ἀπεδέχθη προθυμότητα τὴν παράκλησιν μας νὰ εἰκονογραφήσῃ τὸ «Τάξιμο», βυζαντινὸν διήγημα τῆς συνεργατικῆς μας Δόξης Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου. Τὸ πρῶτον πρωτότυπον εἰκονογραφημένον διήγημα τῶν Παναθηναίων. Εἰς τὴν συμπηθὴ καλλιτέχνιδά ἐκφράζομεν φιλικὰς εὐχαριστίας.

Τὴν παρελθούσαν Κυριακὴν ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ εἰσηγητοῦ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλλανοδικῶν καθηγητοῦ κ. Σπ. Σακελλαροπούλου — τὰ ἄλλα δύο μέλη ἦσαν ὁ πρῦτανος κ. Κ. Μητσόπουλος καὶ ὁ καθηγητὴς τῶν ἑλλην. γραμμάτων κ. Γ. Μιστριώτης — ἡ ἐκθεσις τῶν κριτῶν τοῦ Λατσανείου διαγωνίσματος. Κατ' αὐτὴν κωμωδία ὑπεβλήθησαν 19, τραγωδία δὲ 15. Καὶ ἐκ μὲν τῶν κωμωδιῶν ἐβραβεύθησαν οἱ «Ἀναμορφωταί» καὶ ὁ «Ἐπαρχιώτης», διχοτομηθέντος τοῦ βραβείου τῆς κωμωδίας, ἐκ δὲ τῶν τραγωδιῶν ὁ «Μαυροίκιος». Ἡ ἀποσφράγισις τῶν φακέλων ἔγεινεν ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως κ. Μητσοπούλου ἐν μέσῳ γενικῆς προσδοκίας. Ἄλλ' ὁ πρῶτος φάκελος, ὁ τοῦ ποιητοῦ τῶν «Ἀναμορφωτῶν», περιεῖχε σημειώσιν διαλαμβάνουσαν ἂν βραβευθῇ τὸ ἔργον τὸ βραβεῖον νὰ δοθῇ εἰς τὸν παρουσιάσαντα ὁμοίωμορον σημείωμα μὲ σφραγίδα· ἀλλ' οὐδεὶς παρουσιάσθη ὁ δεύτερος φάκελος, ὁ τοῦ «Ἐπαρχιώτου» περιεῖχε τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ Σύρου κ. Ζώρα, καὶ ἄλλοτε βραβευθέντος. Τὸ βραβεῖον τῆς τραγωδίας ἔλαθεν ὁ κ. Ι. Καλοσύνης, ὅστις προσελθὼν, ἐν μέσῳ τῶν χειροκροτημάτων τῶν παρισταμένων, ἔλαβε παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ πρυτάνεως τὴν δάφνην.

Ἡ τελετὴ αὐτὴ ἐπαναλαμβάνεται ἐτὴ τώρα μετὰ τυπικῆς μονοτονίας ἐν τῇ μεγάλῃ αἴθουσῃ τοῦ Πανεπιστημίου — ἡ δάφνη μὲ τὴν λευκοκύανον ταινίαν ἐπὶ τινος τραπέζιου, ποτήριον ὕδατος ἐπὶ τοῦ βήματος, οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐπὶ τῶν αὐτῶν καθισμάτων βλέποντες τὴν αὐτὴν ἀκίνητον καὶ ἐσπαργανωμένην ἀρχαῖζουσαν Ἀθηναίαν τοῦ λαβάρου, οἱ αὐτοὶ διαγωνιζόμενοι μὲ τὰ αὐτὰ καρδιοκτύπια, αἱ αὐταὶ κριτικαὶ εὐφυολογίαι τῶν εἰσηγητῶν, τὰ αὐτὰ χειροκροτήματα, τὰ ὅποια νομίζεις ὅτι κρύπτονται κάπου ὅλον τὸ ἔτος καὶ ὁμοῦν ἔξαφνα ὡς τρομαγμένα πτηνὰ εἰς τὴν αἴθουσαν.

Ὁ ἐξερχόμενος τῆς κάπως ἀνιαρᾶς ταύτης τελετῆς τῶν γραμμάτων συλλογίζεται: Τί χρησιμεύουν ἀρά γε οἱ διαγωνισμοί; Εἰς τί συνετέλεσαν οἱ Πάλλαιοι, οἱ Βουτσινάιοι, οἱ Φιλαδέλφαιοι, καὶ τώρα ὁ Λατσανεῖος; ὁ ποιητὴς, ὁ ἄξιος δάφνης, ἔχει ἀνάγκη ἀρά γε νὰ ἐπιθέσῃ ἄλλος τὸν στέφανον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἢ τὴν δρέπει μόνος του ἀμείραντον καὶ ἀθάνατον; Ἐκ τῶν ἑκατοστῶν δαφνοστεφῶν ποιητῶν τραγωδιῶν καὶ κωμωδιῶν — παραλείπομεν τάλυρικά καὶ ἐπικολυρικά — ποῖον ἔργον ἔζησε; ποῖον ἐν τῇ ἀγάπῃ τῶν πολλῶν, ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῶν ὀλίγων; ποῖον μετὰ τὸν ἐφήμερον πανεπιστημιακὸν θρίαμβον ἔγεινεν ἄξιον τοῦ ἀληθοῦς,

τοῦ ἀδιαφιλονεικῆτου, τοῦ πραγματικοῦ θρίαμβου, τῆς σκηνῆς; Πόσον διάφορον γνώμην τῶν συγχρόνων ἑλλανοδικῶν ἐπιτροπῶν εἶχον οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι κρίνοντες ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰ δραματικὰ ἔργα! Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι παριστάμεθα εἰς τὸ ψυχομάχημα θεσμοῦ ἀνωφελοῦς, τοῦ ὁποίου τὴν ἀνιαρὰν ἀχρηστίαν συναισθάνονται πρῶτοι οἱ δυστυχεῖς καθηγῆται εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται ὡς λειτουργία, ὡς υποχρεωτικὴ ὑπηρεσία, ἡ δραματικὴ κρίσις. Ἐνθυμούμεθα τὴν εὐφροσύνην, τὴν ἐγκλείουσαν τόσῃν εἰρωνείαν, ἀπάντησιν φίλου μας, τοῦ ὁποίου εἶχε βραβευθῇ κωμωδία, ὅταν τὸν ἠρωτήσαμεν πότε θ' ἀναβιδάσῃ τὸ ἔργον του εἰς τὴν σκηνήν.

— Πρέπει νὰ τὸ διασκεύσω, μᾶς εἶπε. Τὸ ἔγραφα κατὰ τὴν πανεπιστημιακὴν αἰσθητικὴν· τώρα πρέπει νὰ τὸ μετασκεύσω διὰ τὸ θέατρον.

Τὸ στάδιον τῆς νίκης τῶν δραματικῶν ἔργων δὲν εἶναι ἡ αἴθουσα τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ τὸ σανίδωμα τοῦ θεάτρου.

NEA BIBLIA

Ἐξεδόθησαν: *ARMONIA* ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν σύγγραμμα. Τεύχος 4^{ον}, (Τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη. Ἀθῆναι 1901).

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΟΥ ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παγρασσοῦ». (Τεύχος 8^{ον}, Μάϊος 1901, Ἀθῆναι. Τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη).

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, ὑπὸ Δημητρίου Χ. Λαυρῆ. (Βάρνα, τυπογρ. Χρ. Ν. Βοϊνίκωφ 1901).

ΤΑ ΗΡΩΙΝΑ ὑπὸ Ι. Π. Ἰωαννίδου, Βοσπορίτου (Ἀθῆναι 1901).

ZUR JAHRHUNDERTSWENDE von Rudolf Lotz. (Athen 1901 Buchdruckerei «Hestia» Meissner u. Kargaduris).

Ἀγγέλλοντα: *ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΓΥΖΗΣ*, μελέτη ὑπὸ Δ. Κακλαμάνου. Καλλιτεχνικώτατος πολυτελὴς τόμος μετὰ 20 περίπου εἰκόνων ἐντὸς τοῦ κειμένου ἢ ὀλοσελίδων, χρωματιστῶν καὶ μὴ καὶ 2 φωτοτυπιῶν. (Ἀθῆναι, 1901, Τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη).—Δραχ. 4.

Ο ΔΙΟΝΥΣΟΣ, περιοδικὸν ἀρχόμενον ἀπὸ 1^{ης} Ὀκτωβρίου. Ἐκδότης: Μπόεμ καὶ Γιάννης Α. Καμπύσης.

ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΗΝ. ΙΣΤΟΡΙΑΣ ἐπιμελεῖα Ἰωάννου Βλαχογιάννη.

ΙΑΝΘΟΙ, διηγήματα καὶ πεζογραφήματα Βασιλείου Α. Ἠλιοπούλου.

